T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN "YEŞİL GECE" ADLI ROMANININ ÖZBEKÇE ÇEVİRİSİ İLE MUKAYESESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muazzama FOZILIYA

BURSA- 2024

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN "YEŞİL GECE" ADLI ROMANININ ÖZBEKÇE ÇEVİRİSİ İLE MUKAYESESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muazzama FOZILIYA

Danışman:
Prof. Dr. Alev Sınar UĞURLU

BURSA- 2024

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: MUAZZAMA FOZILIYA

Üniversite: Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Bilim Dalı: Yeni Türk Edebiyatı

Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı: X + 131

Mezuniyet Tarihi: …/…/ 2024

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alev Sınar Uğurlu

Reşat Nuri Güntekin'in "Yeşil Gece" Adlı Romanının Özbekçe Çevirisi ile Mukayesesi

Birbirine yakın milletlerin kültürleri, dilleri de benzemektedir. Fakat benzer olmasına rağmen yazılı kaynaklarda herkesin anlayabilmesi için çevirilere de ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında bugüne kadar çok fazla eserin çevirisi yapıldı. Ancak çeviriler her zaman da başarılı olamadı. Bazı çeviriler okura yazarın vermek isteyen duygularını aktarabilmek için değil sadece çevirmek için yapıldı ve bunun neticesinde nadide eserler çevrildikten sonra sıradan bir esere dönüştü.

"Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece Adlı Romanının Özbekçe Çevirisi ile Mukayesesi" Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında yapılan çevirileri tespit etmek, birbirine yakın dillerin çevirisindeki başarı ve yanlışları göstermek ve Reşat Nuri Güntekin'in Özbek Edebiyatına etkisini anlatmak için tez konusu olarak seçildi.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Çeviri, Karşılaştırmalı Edebiyat, Özbek Edebiyatı, Roman, *Yeşil Gece*.

ABSTRACT

Name and Surname: MUAZZAMA FOZILIYA

University: Bursa Uludag University

Institution: Social Science Institution

Field: Turkish Language and Literature

Branch: New Turkish Literature

Degree Awarded: Master

Page Number: X + 131

Degree Date: …/…/ 2024

Supervisor: Prof. Dr. Alev Sınar UĞURLU

Comparison of the Uzbek translation of the novel *Yeşil Gece (Green Night)* by Reşat Guri Güntekin

The cultures and languages of nations that are close to each other are similar. But despite this similarity, translations are also needed in order for everyone to understand the written sources.

So far, many works have been translated between Turkish and Uzbek languages. However, the translations have not always been successful. Some translations were made not to convey to the reader the feelings that the author wanted to convey but only to translate, and as a result, rare works turned into ordinary works after being translated.

"Comparison of the Uzbek translation of the novel *Yeşil Gece (Green Night)* by Reşat Guri Güntekin" was chosen as a thesis topic to identify translations between Turkish and Uzbek languages, to show the successes and mistakes in the translation of languages that are close to each other, and to explain the influence of Reşat Nuri Güntekin on Uzbek literature.

Keywords: Literature, Translation, Comperative Literature, Uzbek Literature, Novel, *Yeşil Gece*.

ÖN SÖZ

Birbirine yakın milletlerin kültürleri ve dilleri benzemesine rağmen çevirilere ihtiyaç duyulmaktadır. Çeviri yapılan eserlerin kalitesi ve anlamı ise çevirmenin dillere ve kültürlere ne kadar hâkim olduğuna bağlıdır. Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında yapılan çeviri eserleri sayısı çok olmasına rağmen her zaman da başarılı olamamıştır.

Özbekistan ahalisinin fazlası daha önce de şimdi de İslam dininde oldukları için böyle konular ve konular geçen eserler merakla okunmakta ve araştırılmaktadır. Özbekistan'da Türk Edebiyatına ve özellikle bu romana duyulan merak yüzünden hem de edebiyata mukayese çalışması olarak katkı sağlayacağını ümit ederek "Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* Adlı Romanının Özbekçe Çevirisi ile Mukayesesi" çalışma konusu olarak seçildi.

Çalışmalarım boyunca bilgisi, tecrübesi ve sabrıyla bana yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Alev Sınar UĞURLU'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca beni her zaman destekleyen, güç veren değerli babam Urak LAFASOV'a, maddi manevi yanımda olan ağabeyim Osman MESTEN'e ve aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET VI
ABSTRACT VII
ÖN SÖZ VIII
GİRİŞ 1
1. BÖLÜM: ÇEVİRİ- TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖZBEK TÜRKÇESİ ARASINDAKİ ÇEVİRİLER 5
1.1. Çeviri nedir? Nasıl olmalıdır? 5
1.2. Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında yapılan çevirilerdeki başarı 6
1.3. Birbirine yakın dillerin çevirilerinde karşılaşılan sorunlar 7
1.4. Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine çevrilen eserler 10
1.5. Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine çevrilen eserler 13
2. BÖLÜM: REŞAT NURİ GÜNTEKİN VE YEŞİL GECE (TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖZBEKÇE ÇEVİRİSİ) 16
2.1. Reşat Nuri Güntekin'in Hayatı 16
2.2. Edebî Kişiliği 17
2.3. Eserleri 22
2.3.1. Romanları: 22
2.3.2. Hikâyeleri: 23
2.3.3. Tiyatro Eserleri: 23
2.3.4. Gezi Yazıları: 24
2.3.5. Çeşitli Kitapları 24
2.4. *Yeşil Gece* Romanı Hakkında Birkaç Söz 24
2.4.1. Roman Özeti 25
2.5. Çevirmen Hakkında Birkaç Söz 26
3. BÖLÜM: KAYNAK METİNDEN HEDEF DİLE YAPILAN ÇEVİRİ 28
3.1. Kaynak Metinde Gerçek Anlamında Kullanılan Kelimelerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi 28
3.2. Kaynak Metindeki Deyimlerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi 63
3.3. Kaynak Metindeki Arapça Tamlamaları ve Türkiye Türkçesine Yerleşmiş Arapça Kelimeleri Koruyarak Hedef Dile Yapılan Hatalı Çeviriler 67
3.4. Kaynak Metindeki Fiillerin ve Fiilimsilerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi 71
3.5. Kaynak Metinde Mecaz Anlamda Kullanılan Kelimelerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi 97

3.6. Kaynak Dilden Hedef Dile Aktarılırken Atlanan Kelimeler ya da Cümlelerin Olduğu Çeviriler 98
3.7. Kaynak Dilden Hedef Dile Aktarılırken Yorumlama ya da Açıklama Yapılması Gereken Kelimeler 99
3.8. Hedef Dil Yerine Rusça ile Karşılanan Kelimeler 100
3.9. Hedef Dile Zıt Anlamıyla Yapılan Çeviriler 103
3.10. Kaynak Dilden Ses Değişimi Yapılmak Suretiyle Hedef Dile Yapılan Hatalı Çeviriler 103
3.11. Kaynak Metinden Hedef Dile Aktarılırken Edebi İfadeyi Koruyan Başarılı Çeviriler 122
SONUÇ 126
KAYNAKLAR 129

GİRİŞ

Özbekler ve Türkler arasındaki ilişkiler köklü bir geçmişe sahiptir. Asırlar boyunca bu milletler tek millet olmuştur. Zaman geçtikçe birbirinden uzaklaşan kültür ve dil dolayısıyla çevirilere ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine veya Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine çeviri çalışmaları çok olmasına rağmen kaliteli çevirileri okumak iple çekilir hale gelmiştir. Ural-Altay ailesinden gelen bu diller arasında yapılan aktarımlardaki en büyük yanlışlar aynı kelimelerin iki dilde farklı anlamlarda kullanılmasıdır. Farklılıkların nedenini de aynı aile olmasına rağmen dillerin bu ailenin iki grubuna ait olması diyebiliriz. Türkiye Türkçesi bu ailenin Altay kolu ve Oğuz grubu iken Özbek Türkçesi Uygur grubu içindedir. Yüklemin cümle sonunda kullanılması, eklerin kelime sonuna eklenmesi, Arapça ve Farsça kelimelerin karşılıklarının ortak veya benzer kelimeler olması ve bunun gibi durumlar dillerin benzer yönleri ise; soru ekinin kelimeden ayrı kullanılması, Türkiye Türkçesindeki bazı fiillerin Özbek Türkçesinde sadece kitaplarda kullanılması (Edebî dil olarak geçmektedir), sert ünsüzlerin kullanılması, ünlülerin kelime içinde uyumlanması gibi durumlar da farklı yönlerden bazılarıdır.

Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında çeviri yapmak dışarıdan bakıldığında kolay gözükse bile aslında oldukça zor bir çalışmadır. İki dil arasında çeviri yaparken dillerin hem gramerine hem kelime zenginliğine hâkim olmak gerekmektedir. Farklı durumda ise anlamın bozulması, değişmesi ve anlaşılmaması gibi hususlar oluşmakta ve bu da çevirileri yanlış kılmaktadır. Bu yanlışların artık gerçek anlamda fark edilmesi ve gündeme getirilmesi için çeviri eserlerin mukayese edilmesi edebiyatta önemli bir yer almaktadır.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasında çeviri faaliyetinde bulunmak isteyen çevirmenlere yol göstermek amaçlanmıştır. Titiz bir çalışmayı gerektiren bu faaliyet sırasında kelimelerin sözlük anlamlarına dikkat etmenin yanı sıra kültürel değerleri göz önünde bulundurmanın önemi ve gereğine dikkat çekmek hedeflenmiştir.

Konuyla ilgili veya konuya yakın olarak daha önce Özbekistan'da "*Yeşil Gece Romanının Sanatsal Özellikleri*", "*Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu ve Yeşil Gece Romanlarında Kültürel Özellikler*"; Türkiye'de "*Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarım ve Çeviri Yazı Problemleri*", "*Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi Arasında Aile Bireyleri ve Akrabalık İlişkileri ile İlgili Kelimelerin Eş Değerliği Bakımından Karşılaştırılması*" gibi çalışmalar yapılmıştır.

Yeşil Gece romanı 1977 yılında bir kez Özbek Türkçesine sonra Rusça ve İngilizceye çevrilmiştir. Eser Özbek Türkçesine çevrildikten sonra Reşat Nuri Güntekin'in başka romanları gibi ilgiyle ve severek okunmuştur. *Yeşil Gece* romanının Özbekistan'da çok fazla ilgi toplamasının esas nedeni eserde İslam dini ile ilgili konuların geçmesidir. Özbekistan ahalisinin fazlası daha önce de şimdi de İslam dininde oldukları için böyle konular ve konuların işlendiği eserler ilgiyle, merakla okunmakta ve araştırılmaktadır. Özbekistan'da Türk Edebiyatına ve özellikle bu romana duyulan merak yüzünden, hem de mukayeseli edebiyat çalışmalarına katkı sağlayacağını ümit ederek *Yeşil Gece* romanı tez konusu olarak seçilmiştir.

Yukarıda belirtilen sebeplerin yanı sıra "Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* Adlı Romanının Özbekçe Çevirisi ile Mukayesesi" başlıklı çalışma, Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine yapılan çevirileri araştırmak, bunların özelliklerini anlamak, Reşat Nuri Güntekin'in Özbek Edebiyatına etkisini ortaya çıkarmak amacını da gütmektedir.

Yeşil Gece, Türk roman yazarlarının klasikleri arasına girmiş bir isim olan Reşat Nuri'nin okuyucunun ilgisini her dönemde çekmiş olan bir eseridir. Reşat Nuri Güntekin'in, *Çalıkuşu*, *Yaprak Dökümü*, *Ateş Gecesi* ve *Bir Kadın Düşmanı* romanları da Özbek Türkçesine çevrilmiştir.

Yeşil Gece romanını Özbek Türkçesine çeviren çevirmenin hayatı hakkında kısaca bilgi ve *Yeşil Gece* dışında bir tane daha çevirisi olduğu tespit edilmiş ancak bunun dışında kütüphaneler, internet sitelerinden herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Çevirmenin ağabeyinin de çeviri ile uğraşması göz önünde bulundurularak, ağabeye ait olduğu düşünülen Özbekistan'da bir adrese gidildiyse de bu adreste Mirvali Azam'ın aile fertlerinden herhangi birinin yaşamadığı görülmüştür. *Yeşil Gece* romanını basan yayınevi de baskının yapıldığı tarihlerde Sovyet Rusya'nın yönetime hâkim olması nedeniyle çevirmenin adresi hakkında herhangi bir bilgi paylaşamayacağını ifade etmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm, çeviri hakkında bilgi, 1960-2017 yılları arasında Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine ve Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine yapılan çevirileri içermektedir. Özbek kültüründe Türk edebiyatı, özellikle Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki çeviri, Türk dili ve Özbek dili arasındaki benzerlikleri ve Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine çevrildiği tespit edilebilen eserleri ele almaktadır. Bu bölüm çevirmenin Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında çeviri yaparken karşılaştığı sorunlara ve çeviri başarısına da temas etmektedir.

İkinci bölüm, Reşat Nuri Güntekin ve *Yeşil Gece* hakkında genel hatlarıyla verilen bilgiyi içermektedir. Bu bölüm yazarı, edebi kişiliği ve eserlerini tanıtarak başlamaktadır. Daha sonra *Yeşil Gece'nin* konusu, olay örgüsü ve içeriğinden bahsedilmektedir. Bölümün sonunda, hakkında son derecede kısıtlı bilgiye ulaşabildiğimiz çevirmen tanıtılmaktadır.

Üçüncü ve son bölümde ise iki romanın karşılaştırması yapılmış, *Yeşil Gece'nin* Özbek Türkçesine yapılan çevirisi, kaynak metinle karşılaştırılmıştır. Cümle cümle karşılaştırma yaparak oluşturulan bu bölüm araştırmanın en önemli kısmıdır. Bu bölüm on bir başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar altında yer alan çeviriler tablolar içinde "Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin", "Çeviri Metin", "Uygun Çeviri" ve "Yorum" alt başlıklarının bulunduğu sütunlarda değerlendirilmiştir.

-Birinci başlık, kaynak metindeki gerçek anlamında kullanılan kelimelerin hedef dile hatalı çevirisini içermektedir.

-İkinci başlık, kaynak metindeki deyimlerin hedef dile hatalı çevirisinden bahsetmektedir.

-Üçüncü başlıkta kaynak metindeki Arapça tamlamaları ve Türkiye Türkçesine yerleşmiş Arapça kelimeleri koruyarak hedef dile yapılan çeviriye değinilmiştir.

-Dördüncü başlık, kaynak metindeki fiil ve fiilimsilerin hedef dile hatalı çevirisinden bahsetmektedir.

-Beşinci başlık, kaynak metinde mecaz anlamda kullanılan kelimelerin yanlış çevirisini ele almaktadır.

-Altıncı başlık, kaynak dilden hedef dile aktarılırken atlanan kelimeler ve cümleleri kapsamaktadır.

-Yedinci başlık, kaynak dilden hedef dile aktarılırken yorumlama ya da açıklama gereken kelimelerden bahsetmektedir.

-Sekizinci başlık, hedef dil yerine Rusça ile karşılanan kelimeleri anlatmaktadır.

-Dokuzuncu başlıkta hedef dile zıt anlamıyla yapılan çevirilere değinilmektedir.

-Onuncu başlık, kaynak dilden ses değişimi yapılmak suretiyle hedef dile yapılan hatalı çevirileri içermektedir.

-On birinci başlık ise, kaynak metinden hedef dile aktarılırken edebi ifadeyi koruyan başarılı çevirilerden bahsetmektedir.

Yapılan bu çalışma sadece eserin çevirisindeki yanlışları tespit etmek için değil belki Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki farklılıkları göstermek, dillerdeki kelimeleri doğru ve yerinde kullanabilmek, dilbilgisi üzerindeki benzer ve farklı yönleri anlatabilmek gibi konularda da sonraki çalışmalara yardımcı olacağını umuyoruz.

Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* Adlı Romanının Özbekçe Çevirisi ile Mukayesesi, Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece* romanının 1977 yılında Özbek yazarı Mirvali A'zam tarafından *Yashil kecha* adıyla Özbek Türkçesine yapılan çevirisinin eleştirisini kapsamaktadır.

Çalışma metodolojisi:

Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları incelemek amacıyla, her iki dildeki metinlerin orijinal ve çevrilmiş eserlerinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır.

Yapılan bu çalışmanın Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında çeviri yapan herkese aydınlık bir yol olacağını ümit ediyoruz.

1. BÖLÜM: ÇEVİRİ- TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖZBEK TÜRKÇESİ ARASINDAKİ ÇEVİRİLER

1.1. Çeviri nedir? Nasıl olmalıdır?

TDK'ye göre, çeviri sözcüğünün anlamı şu şekildedir:

- Bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme; tercüme.
- Bir dilden başka bir dile çevrilmiş yazı veya kitap; tercüme.[1]

Çeviri eylemi kültürler arası gerçekleştirilen bir eylemdir. Kaynak metnin taşıdığı mesajı hedef kitleye en ideal şekilde iletmek çevirmenin asli görevlerindendir. 20. Yüzyılın başlarından bu yana çeviri alanı giderek bir bilim haline gelmeye başlamıştır. Bu doğrultuda küreselleşen dünyanın giderek küçülmesi ve farklı kültürlerin yakınlaşması içinde bulunduğumuz yüzyılda daha önemli hale gelmiştir.[2]

Çeviri, sadece bir dilin kelimelerini başka bir dile aktarmaktan çok daha fazlasını ifade eder. Dilin derinliklerine inmek, kültürel farklılıkları anlamak ve iletişimi sağlamak için titiz bir çaba gerektirir. Çevirmenler, bu karmaşık sürecin üstesinden gelerek, farklı diller ve kültürler arasında köprüler kuran önemli bir rol üstlenirler. Bu nedenle, çeviri, günümüzde kritik bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Çevirmen kaynak dildeki metni iyi anlaması önemlidir. Metnin içeriği, tonlaması ve bağlamı üzerinde derinlemesine düşünmek, doğru çevirinin temelini oluşturur. Çevirmen, kültürel farklılıkları göz önünde bulundurarak ifadeleri uygun bir şekilde yeniden oluşturmalıdır. Bazı deyim ve terimlerin doğrudan çevrilemeyeceği durumlar sıklıkla karşılaşılır; bu gibi durumlarda, çevirmen alternatif ifadeler bulması gerekmektedir.

İyi bir çeviri, dil becerileri kadar kültürel duyarlılık, empati ve yaratıcılık gerektirir. Çevirmenin, metnin ruhunu ve mesajını yakalayarak, okuyucuya en iyi şekilde iletme sorumluluğunu taşıması, çevirinin kalitesini belirleyen en önemli unsurlardan biridir.

Çeviri hiçbir zaman kolay bir iş olmamıştır. Hatta birbirine yakın olan dillerde de aynı kelimelerin farklı kullanımları bu durumu zor kılmaktadır.

---

[1] çeviri ne demek TDK Sözlük Anlamı (sozluk.gov.tr), Erişim tarihi: 3.10.2024

[2] Odacıoğlu C., Barut E., "Çeviri usul, strateji ve yöntemleri üzerine bir derleme", *Tarih Okulu* dergisi. 34, 2018, s. 1390

1.2. Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında yapılan çevirilerdeki başarı

Özbekler ve Türkler arasındaki bağın köklü bir geçmişi vardır. Asırlar boyunca bu milletler tek millet olmuştur. Zaman geçtikçe birbirinden uzaklaşan kültür ve dil dolayısıyla çevirilere ihtiyaç duyulmuştur.

Türkçe, çeşitli tarihî sebepler ve Türklerin çok geniş bir coğrafî sahaya yayılmış olması nedeniyle oldukça çok lehçelere ayrılmış bulunmaktadır. *Türkiye Türkçesi* terimi ile bugünkü Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı İmparatorluğu toprakları içindeki Türklerin kullandıkları tarihî ve modern konuşma ve yazı dili kastedilmektedir.[3] Türkiye Türkçesi için daha önce *Türki*, *Türkçe*, *Lisan-i Türki*, *Lisan-i Osmani* kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi Türkiye'de konuşulan ana ve resmî dilidir. Türk halkının iletişim aracı olmakla birlikte Türk dilinin bir dalıdır ve Türkiye'nin coğrafî, tarihî ve kültürel özelliklerini yansıtır. Ağızları Türkiye'nin farklı bölgelerinde çeşitlilik gösterebilmektedir.

Türkçe, geçen asrın ilk çeyreğine kadar iki yazı dili kullanmıştır. Bunlardan birisi Çağatay Türkçesi, diğeri ise Osmanlı Türkçesidir. Eski Türkçe döneminde aynı yazı dilini ortak kullanan Türk topluluklarının, iki ayrı yazı dili kullanmaya başladığı dönemde de müşterekleri devam etmiştir. Geçen asrın ilk çeyreğinde Sovyet Rusya'sının Türk coğrafyasını istila etmesinden sonra Türk topluluklarının konuşma dillerinin yazı dili olarak kullanılmaya mecbur edilmesiyle yeni Türk yazı dilleri ortaya çıkmıştır. Yeni Türk yazı dilleri mümkün olduğu kadar farklılıkların ön plana çıkarılması şeklinde olmasına rağmen birçok müştereklerini kaybetmemiştir. Ancak yapı bakımından tamama yakın bir oranda ortak olan Türk dilinin kolları, anlam bakımından farklılıklar kaydetmiştir. Anlam ve fonksiyon bakımından farklı fakat aynı ses değerine sahip olan eş sesli kelimeler sebebiyle yapılan aktarmalarda da çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken başka bir nokta ise ses değişmeleri, bir kelimeye zamanla yeni anlamların yüklenmesi ve alıntı kelimelerdir. [4]

Özbek Türkçesi, Çağatay yazı dilinin doğrudan devamı olduğu için çok eski bir yazı geleneğine sahiptir. Doğu Türkçesinden, Kıpçakçaya, Oğuzcaya, Farsçaya kadar uzanan

[3] Timurtaş, Faruk Kadri, "Türkiye Türkçesinin Ana Hatları", *Türk Dili ve Edebiyatı* dergisi: 23, İstanbul 1979, s. 175

[4] Fatma Açık, "Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi Arasında Aile Bireyleri ve Akrabalık İlişkileri İle İlgili Kelimelerin Eş Değerliği Bakımından Karşılaştırılması", Ankara 2021, s 1-8

pek çok ağız grubu içermektedir. Özbek yazı dili Taşkent ağzına ve Fergana Vadisi ağızlarına dayandırılmıştır.[5] Özbek Türkçesi Özbekistan'ın resmi ve ana dilidir. Özbekler Özbek Türkçesi terimi yerine Özbekçe kelimesini kullanmaktadırlar.

Türk soyluların edebiyatlarından metin aktarma çalışmaları, Türkiye'de esasen akademik çevrelerde çok önceden başlamış olsa da bu konu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin 1991 yılında dağılmasıyla birlikte daha geniş çevrelerin meselesi hâline gelmiştir. Günümüzden bakıldığında çeyrek asrı geçen zaman zarfında, önce Türk lehçelerinin öğrenilmesine imkân hazırlayan dil bilgisi konularını ihtiva eden çalışmalar yapılmış; hemen arkasından da bu toplulukların fikir, duygu ve hayal dünyası ile onların hayata bakışını anlatan edebî eserler karşılıklı olarak aktarılmıştır. Özbek edebiyatından Türkiye Türkçesine aktarılan eserlere bakıldığında bu mahiyetteki ilk çalışmalar 1970 yılında yapılmış, günümüze kadar olan süreçte de yükselen bir ivmeyle devam etmiş; halk edebiyatını, klasik ve modern edebiyatı çevreleyen geniş bir yelpazedeki birçok önemli eser, Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine kazandırılmıştır. Bu çalışmalara Türkiye Türkçesi tarafından bakıldığında çeşitli roman, hikâye ve destanın Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarıldığı görülür. [6]

Özbekistan- Türkiye ilişkilerinin geliştiği 1990 yılı devamında geçen zaman zarfında edebî metinlerin aktarılmasının usul ve esasları konusunda özel olarak bir çalışma yapılmamış, bu işin prensipleri ortaya konulmamıştır. Her iki lehçede tercüme işiyle meşgul olanlar, eser tercihlerini daha ziyade edebî zevklerine göre yapmış; tercümelerinde de kendi filolojik birikim ve kabiliyetleri çerçevesinde bir yol takip etmiştir. [7]

1.3. Birbirine yakın dillerin çevirilerinde karşılaşılan sorunlar

Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında yapılan çevirilerin başarısındaki en önemli unsur dillerin birbirine çok yakın olmasıdır. Dillerdeki Arapça, Farsça tamlama ve kelimeler neredeyse aynıdır. Bunun dışında çok fazla benzer, hatta aynı olan Türkçe kelimeler de vardır. Türkiye Türkçesini öğrenmeyen Özbekler de bu yakınlık dolayısıyla

[5] Özbek Türkçesi / Özbekçe – Türk Lehçeleri (turkcenindirilisi.com). Erişim tarihi: 18.01.2024
[6] V. Savaş Yelok, "Edebi Metin Aktarmaları Bağlamında Türkçeye ve Özbekçeye Yapılan Aktarmalara Bir Bakış", *Milli Eğitim*: 48/ sayı 223, Ankara 2019, s 326
[7] V. Savaş Yelok, "Edebi Metin Aktarmaları Bağlamında Türkçeye ve Özbekçeye Yapılan Aktarmalara Bir Bakış", *Milli Eğitim*: 48/ sayı 223, Ankara 2019, s 332

anlamakta pek fazla zorlanmamaktadırlar. Çeviri yaparken bazen sözlüğe de ihtiyaç duymazlar. Osmanlı Türkçesini bilen ve anlayan Türkler için de Özbek Türkçesini anlamak ve okumak açısından kolaylık sağlamaktadır. Çok sayıda öğrenci ve eğitim görevlileri için her iki dil arasında çeviri yapmak yabancı diller arasındaki tercümelerden daha kolaydır.

Orta Asya'da yaygın bir kullanıma sahip olan ve Oğuz, Kıpçak, Karluk lehçelerine ait unsurları bünyesinde birleştiren tek Türk lehçesi olan Özbek Türkçesinden yapılan aktarımlar, Türkiye Türkçesine yakın olan Gagavuz Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinden yapılan aktarımlara göre daha zordur.[8]

Çeviri yapıldığında eserin doğru anlaşılabilmesi için imlâ kurallarına uygun yapılması gerekmektedir. Bu yüzden çevirmen, çevrilen kaynak eserdeki lehçenin imlâ kurallarını değil, aktarım yapılan lehçenin imlâ kurallarına dikkat etmelidir.

Ortak bir tarihe sahip olan bu iki boy arasında kültürel yakınlığı artırmak açısından, bu iki lehçe arasında yapılan aktarımlar büyük bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında aktarımların daha bilinçli ve titizlikle yapılması gerekmektedir.[9]

Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin birbirine yakın olması kolaylık sağlamakla birlikte bazı sorunlara da neden olabilmektedir:

- Kelime Dağarcığı Farklılıkları: Benzer diller arasında bile kelime anlamları ve kullanımları farklılık gösterebilir. Bu durum doğru çeviri yaparken kafa karışıklığına neden olabilir. Örnek: düşünmek – tushunmoq (anlamak), düşmek – tushmoq (inmek), muz – muz (buz), dur – tur (kalk).
- Dil İfadesi Farklılıkları: Her dilin kendine özgü deyimleri, deyişleri ve dil özellikleri bulunmaktadır. Bu ifadelerin doğru şekilde çevrilmesi zor olabilir. Örnek: *Tilingga kuydirgi chiqqur*- Özbek Türkçesinde "hoşlanılmayacak türde veya çok konuşan kimseye karşı söylenen bir beddua" ifadesi olan bu deyimin Türkiye Türkçesindeki deyimsel karşılığı *dilini eşek arısı soksun* deyimidir. Her iki deyimde ortak leksik unsur olarak yer alan dil organ adı konuşma eylemine

[8] E. Yavuz, "Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarım ve Çeviri Yazı Problemleri", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi* dergisi: sayı 61, Erzurum 2018, s 249
[9] Esra Yavuz, "Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarım ve Çeviri Yazı Problemleri", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi* dergisi: sayı 61, Erzurum 2018, s 250

gönderme yapmaktadır.[10] Ortak leksik unsur olmasına rağmen Türkiye Türkçesindeki deyim kelime kelimesine Özbek Türkçesine çevrilirse *tilingni eshshak arisi chaqsin* olarak kaba ve anlaşılır olmayan cümle oluşur.

- Kültürel Farklılıklar: Dilin kullanıldığı kültürel bağlam önemli bir rol onar. Bu nedenle, bir dildeki bir kavramın diğer dilde karşılığının olmaması veya farklı algılanması mümkündür.
- Gramer Farklılıkları: Her dilin kendine özgü bir dil yapısı ve gramer kuralları vardır. Bu nedenle doğru çeviri yapabilmek için dilin gramer özelliklerini doğru anlamak gerekir.
- Çift Anlamlı Kelimeler: Bazı kelimeler birden fazla anlama gelebilir. Bu durumda çevirmenin kelimenin kullanıldığı bağlama dikkat etmesi gerekmektedir.
- Yakın sesler: Benzer seslere sahip kelimelerin yanlışlıkla birbiriyle karıştırılması da çeviri hatalarına neden olabilir.
- Yalancı Eşdeğerler Meselesi: Türk lehçelerinden yapılan aktarımlarda sıkça rastlanılan problemlerden biri de yalancı eşdeğerliktir. Yalancı eşdeğerlik iki lehçede köken ve yazılış bakımından aynı olan, ancak anlam bakımından farklı olan kelimelerin aktarım sırasında eşdeğer zannedilerek yanlış aktarılması durumudur (Kara, 2009: s. 1062).

  Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında da yalancı eşdeğerliğe sahip birçok kelime bulunmaktadır. Özbek Türkçesindeki yalancı eşdeğerliğe sahip kelimelerin bazen tamamıyla farklı anlamlarda, bazen ilk anlamı Türkiye Türkçesinden farklı, ikinci anlamı aynı olabildiği, bazen de Türkiye Türkçesindeki ağızlarda benzer kullanıma sahip olduğu tespit edilmiştir.[11] Örnek: Özbek Türkçesinde "ändişä" kelimesi "utanç, hayâ" anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesindeki "kaygı; kuşku, düşünce" anlamlarında kullanılmaktadır (Marufov, 1981a: s. 47; TDK, 2005: s. 639).

[10] O. Rıdvan, "Özbek Türkçesinde 'Dil' Organ Adıyla Oluşturulan Deyimlerin Türkiye Türkçesindeki Muadilleriyle Karşılaştırmalı İncelemesi", *Kocatepe Beşerî Bilimler* dergisi: 1, 84

[11] Esra Yavuz, "Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarım ve Çeviri Yazı Problemleri", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi* dergisi: sayı 61, Erzurum 2018, s 215

Örnek	Hatalı Aktarım	Doğru Aktarım
— Dädä, üyälmäysizmi, ändişä qılmäysizmi? (Ahmad, 1996: s. 30)	— Baba utanmıyor musun, endişe etmiyor musun?	Baba utanman, arlanman yok mu?

1.4. Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine çevrilen eserler

Çeviri faaliyeti, karşılıklı iki lehçenin/dilin çok iyi bilinmesini gerektirir. Çeviri yapma esasında bakıldığında söz konusu lehçeleri/dilleri bilmek, sadece basit bir anlaşma seviyesindeki bilmeyi değil, bunun daha da üzerinde sanatkârane bir filolojik birikim ve kabiliyeti gerektirir.[12] Birbirine yakın olan dillerdeki eserlerin çevirileri de iki dilin benzer ve farklı yönlerini öğrenmede yardımcı olmaktadır. Türk Edebiyatı Özbek okurları tarafından hep ilgi duyulan bir alandır ve bu yüzden de çeşitli eserler Özbek Türkçesine çeviri yapılmıştır.

Türkiye Türkçesinden Özbek Türkçesine Çevrilen Eserler:

Eserin Orijinal (Türkiye Türkçesindeki) Adı	**Eserin Çeviri Adı**	**Eser Türü**	**Yazar**	**Çeviri Yapan**	**Çeviri Yapılan ya da Neşredilen Sene**
Çalıkuşu	Choliqushi	Roman	Reşat Nuri Güntekin	Mirzakalon Ismoiliy	1968 1988
Mahalle Kahvesi	Mahalla Qahvaxonasi	Hikayeler	Said Faik Abasıyanık	Mirvali Azam	1977
Yeşil Gece	Yashil Kecha	Roman	Reşat Nuri Güntekin	Mirvali Azam	1977
Gol Kralı	Futbol Qiroli	Roman	Aziz Nesin	B. Boyqobilov,	1978

[12] V. Savaş Yelok, "Edebi Metin Aktarmaları Bağlamında Türkçeye ve Özbekçeye Yapılan Aktarmalara Bir Bakış", *Milli Eğitim*: 48/ sayı 223, Ankara 2019, s 332

				X. Eshto‘htarov	
Türkistan’da Türk Subayları (1914-1923)	Tarih Tilga Kirganda: Yuragimga Yaqin Go‘shalar Turk Subayining Xotiralari (1914-1923 Yillar)	Anı	Raci Çakıröz	Rustam Sharipov	1997
Sizin Memlekette Eşek Yok Mu?	Nahotki, Mamlakatingizda Eshaklar Yetishmaydi?	Hikayeler	Aziz Nesin	Orif Farmon	1998
Gizli Mabed	Sirli Mobad		Ömer Seyfeddin	Ş. Usmanova	1998
Yılanı Öldürseler	Ilonni O‘ldirsalar	Roman	Yaşar Kemal	Lola Aminova	2001
Bozkurtların Ölümü	Ko‘kbo‘rilarning O‘limi	Roman	Hüseyin Nihal Atsız	Tohir Qahhor	2001
Fosforlu Cevriye	Fosforli Javriya	Roman	Suat Derviş	Muhammad Sharif	2002
Gülyabani	Jinlar Orasida Qolgan Qiz	Roman	Hüseyin Rahmi Gürpınar	Poshshajon Kenjaeva	2002
Dünya Derdi	Dardi Bedavo	Hikâye	Aziz Nesin	Nasir Muhammad	2005

Deniz Ayak Altında	Dengiz Oyoq Ostida	Hikâye	Aziz Nesin	Nasir Muhammad	2005
Sınır Üstündeki Ev	Chegara Ustidagi Uy	Hikâye	Aziz Nesin	Nasir Muhammad	2005
Şimdiki Çocuklar Harika	G‘aroyib Bolalar	Roman	Aziz Nesin	Miad Hakimov	2006
Hayvanlar Takımı	Hayvonlar Haqida Hikoyalar	Hikâye	Aziz Nesin	Miad Hakimov	2006
Bozkurtlar Diriliyor	Ko‘kbo‘rilarning Tirilishi	Romandan parça	Hüseyin Nihal Atsız	Tohir Qahhor	2006
Osmancık	Usmon G‘ozixon Tarihiy	Roman	Tarık Buğra	Fayzi Shohismoil	2006
Kendini Yakalamak	O‘zing Aybdorsan	Hikâye	Aziz Nesin	Shodmon Otabek	2007
Edebiyat Hayranı	Adabiyot Muxlisi	Hikâye	Aziz Nesin	Shodmon Otabek	2007
	Esini Kirgizib Qo‘ydi	Hikâye	Aziz Nesin	Shodmon Otabek	2007
Adamı Zorla Deli Ederler	Odam Qanday Aqldan Ozadi	Hikâye	Aziz Nesin	Shodmon Otabek	2007
Manzara	Deraza Orti Manzaralari	Hikâye	Orhan Pamuk	O. Suyundikova, N. Jo’rayeva	2008

Kalekale	Kombayn	Hikâye	Fakir Baykurt	Miraziz A'zam	2008
Babam	Dadamning Ishi	Hikâye	Fakir Baykurt	Miraziz A'zam	2008
Uçak Bileti	Uchoq Chiptasi	Hikâye	Fakir Baykurt	Miraziz A'zam	2008
İstanbul – Hatıralar ve Şehir	Istanbul: Xotiralar va Shahar	Anı	Orhan Pamuk	Miraziz A'zam	2008, 2009
Harezm	Xorazm		Yavuz Bahadıroğlu	M. Sharif	2010
Malazgirt'te Bir Cuma Sabahı	Malazgirtda Juma Tongi	Roman	Yavuz Bahadıroğlu	M. Sharif	2011
Şarkın Büyük Hakanı	Sharqning Buyuk Xukmdori	Roman	Dündar Alp	Tohir Qahhor	2013
Bozkurtlar Diriliyor	Ko'kbo'rilarning Tirilishi	Roman	Hüseyin Nihal Atsız	Tohir Qahhor	2017

1.5. Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine çevrilen eserler

Bilindiği üzere çeviri faaliyeti, çileli bir iştir. Çeviri işiyle meşgul olanların çalışmalarına konu edindikleri eserlerin tercümesine başlamadan önce, hiç olmazsa, bu edebî eserin hangi şartlar altında vücuda getirildiğini anlamaya çalışmaları gerekir.[13] Özbek kültürü, edebiyatı, insanları, eğitimi Türkler tarafından merak edilmiş ve öğrenmek istenilmiştir. Bu yüzden de Özbek Edebiyatındaki eserler Türkiye Türkçesine çevrilmiştir ve hâlâ çeviriler devam etmektedir.

[13] V. Savaş Yelok, "Edebi Metin Aktarmaları Bağlamında Türkçeye ve Özbekçeye Yapılan Aktarmalara Bir Bakış", *Milli Eğitim*: 48/ sayı 223, Ankara 2019, s 333

Özbek Türkçesinden Türkiye Türkçesine çevrilen eserler:

Eserin Orijinal (Özbek Türkçesindeki) Adı	**Eserin Çeviri Adı**	**Yazar**	**Çeviri Yapan**	**Çeviri Yapılan Sene**
Buxoro jallodlari	Buhara Cellâtları	Sadreddin Âynî	Yalçın Tura	1970
O‘tkan kunlar	Ötken Künler	Abdullah Kadiri	Ahsen Batur	1993
Kafansiz ko‘milganlar	Kefensiz Gömülenler	Şükrulla	Ahsen Batur	1993
Navoiy	Nevâî	Aybek	Ahsen Batur	1995
Unutulgan sohillar	Unutulan Sahiller	Nur Ali Kabul	Ahsen Batur	1996
Kelinlar qo‘zg‘aloni	Kelinler Kozgalanı (Gelinlerin İsyanı)	Said Ahmed	I. Kuçkartayev	1997
Muhabbat	Muhabbat (Sevda)	Abdulla Kahhar	Ayhan Çelikbay	2001
Ko‘hna dunyo	Köhne Dünya	Adil Yakubov	Ahsen Batur	2003
Sariq devni minib	Sarı Devin Ölümü: Sihirli Kalpak- 1	Hudayberdi Tohtabayev	Ahsen Batur	2003
Sariq devning o‘limi	Sarı Devin Ölümü: Sarı Devin Sonu -2	Hudayberdi Tohtabayev	Ahsen Batur	2003
	Adalet Menzili	Adil Yakubov	Ahsen Batur	2008
Ulug‘bek xazinasi	Uluğbey’in Hazinesi	Adil Yakubov	Ahsen Batur	2008

	Ulu Egemenliğe Doğru	Muhammed Ali Ahmedoğlu	Enis Turan	2008
Ibn Sino	İbni Sina	Adil Yakubov	Ahsen Batur	2009
So‘nggi Temuriy	Son Timurlu	Pirimkul Kadirov	Ahsen Batur	2009
Kafansiz ko‘milganlar	Kefensiz Gömülenler	Şükrullah		2009
Anvar poshoning vasiyati	Enver Paşa’nın Vasiyeti	Nabican Bakiyev	Çağatay Koçar	2010
Ahmad Yassaviy	Ahmet Yesevî	Sadullah Siyâyev	Şuayip Karakaş	2017

Türk Edebiyatında da Özbek Edebiyatında da eşi benzeri olmayan nadide eserler mevcuttur. Diller arasında yapılan çeviri eserler sadece çevirinin yapıldığı edebiyatı tanıtmazlar. Bir dildeki eser başka bir dile aktarılırken o ülkenin kültürü, yaşam tarzı, eğitimi, hayatı, insanları, tarihi hakkında da fikir sahibi olmayı sağlarlar. Çeviri faaliyeti elbette kolay bir iş değil ancak onu yapmak isteyen ve bu işi başlayan insan onu en güzel şekilde yapmaya çaba göstermesi lâzımdır.

2. BÖLÜM: REŞAT NURİ GÜNTEKİN VE YEŞİL GECE (TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖZBEKÇE ÇEVİRİSİ)

2.1. Reşat Nuri Güntekin'in Hayatı

Reşat Nuri Güntekin[14], 25 Kasım 1889'da İstanbul Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Asıl ismi Mehmet Reşat Güntekin'dir. Babası İbrahim Nuri Bey, İstanbullu eski bir aile olan Çubukçuzadelerdendir. Annesi, Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanım'dır. Reşide adlı kız kardeşi çok genç yaşta hastalanıp hayatını kaybetmiş, Reşat Nuri, tek çocuk olarak büyümüştür. Babası askeri doktor olduğu için öğrenim hayatı boyunca birçok il gezen Reşat Nuri, ilköğrenimine ilk olarak İstanbul Selimiye Mahalle Mektebi'ne giderek başlar. Kısa bir süre sonra babasının tayini nedeniyle Çanakkale'ye gider. Burada bir yıl süresince babası onu okula göndermez. Ardından Çanakkale'de bir mahalle mektebi olan Mekteb-i İptidaiye'ye gitmiştir. 1900 yılında ilköğrenimini tamamlar. Ortaöğreniminin ilk bir buçuk yılını Mekteb-i İdadi'de okuduktan sonra bir yıl Galatasaray Lisesi'ne devam eder. "Ardından İzmir'de Müslüman çocuklarının kayıtlarının alınmadığı Saint-Joseph Frères Fransız Mektebine girer."[15] 1908 yılında bu okuldan mezun olur ve hemen ardından İstanbul Darülfünun Edebiyat Şubesinin müsabakasını kazanır. Yüksek öğrenimini 1912'de, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olarak tamamlar. Böylece öğrenim hayatını yirmi üç yaşında bitirmiş olur. Fakülteyi bitirdikten sonra, 1913 yılında ilk olarak Bursa Sultanisi Orta Kısım Fransızca Öğretmenliği görevine atanır. Bu görevin ardından sırasıyla İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi Fransızca ve Türkçe Kitabet Muallimliği, Fatih Vakıf Mektebi Müdür ve Birinci Muallimlik, Akşemsettin Mektebi Müdürlüğü, Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi Müdürlüğü, Gaziosmanpaşa Mektebi Müdürlüğü ve Baş Muallimliği, Vefa Sultanisi Türkçe Muallimliği, İstanbul Erkek Lisesi Türkçe Muallimliği, Çamlıca Kız Lisesi Fen Terbiyesi Muallimliği, Erenköy Kız Lisesi Edebiyat Muallimliği görevlerinde bulunur. Kabataş ve Galatasaray Liselerinde de edebiyat öğretmenliği ve müdürlük yapmıştır. Reşat Nuri Güntekin, Erenköy Kız Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı yıllarda öğrencisi olan

[14] Reşat Nuri Güntekin'in hayatı hazırlanırken, Olcay Önertoy'un *Reşat Nuri Güntekin*, Prof. Dr. Birol Emil'in *Reşat Nuri Güntekin* adlı biyografilerinden ve M. Fatih Kanter'in *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek* adlı eserlerinden yararlanılmıştır

[15] Aykar Sönmez, "İnsancıl Yaklaşım Açısından Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar* Dergisi cilt:6 Sayı:28 Güz 2013 s.302-303

Hadiye Hanım ile tanışır ve Hadiye Hanım okulu bitirince 1927 yılında onunla evlenir. 1941'de tek çocuğu olan kızı Elâ Güntekin dünyaya gelir.

Ününü edebiyat alanında yapmakla birlikte Reşat Nuri harf devriminden sonra geliştirilen dil çalışmalarına da katılmıştır. 20 Mart 1929 tarihinde Dil Heyeti azalığı görevine getirilir. 25 Nisan 1931 tarihine kadar bu görevi sürdürür.[16] II. Dil Kurultayı'ndan sonra, 1934 yılı sonlarında kurulan kılavuz çalışma kolu, IV. Dil Kurultayı'nı izleyerek kurulan Bilim Kurulu ve 1951'de Yönetim Kurulu üyeliklerinde bulunmuştur. Reşat Nuri, 26 Nisan 1931 yılında da Millî Eğitim Bakanlığı müfettişliğine atanır. Anadolu'yu baştanbaşa dolaşmasına neden olan müfettişlik görevi sayesinde ülkenin gerçeklerini yakından görme ve Anadolu'yu bütün sorunlarıyla tanıma imkânı bulur. Böylece Anadolu'yu eserlerine gerçekçi bir bakış açısıyla yerleştirir. Maarif Müfettişliği yaptığı sıralarda milletvekili olmaya karar verir. 1939'da Çanakkale milletvekili olarak TBMM'ye seçilir ve 1946 yılına kadar Çanakkale milletvekilliği yapar. 1943'te tekrar Millî Eğitim'e döner, 1947 yılında başmüfettiş olur. 1950 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Türkiye temsilciliği ve öğrenci müfettişliği görevleriyle Paris'e gider ve Paris kültür ataşeliği yapar. 1954'te ise yaşından dolayı bu görevden ayrılmak zorunda kalır. 12 Mayıs 1954 tarihinde emekliye ayrılır. Reşat Nuri, devlet görevi yaparken üç kez emekli olmuştur. Üçüncü emekliliğinden sonra devlet görevi almayarak edebiyatla ilgilenmiştir. Emekliliğinden vefatına kadar geçen sürede İstanbul Şehir Tiyatroları Edebî Heyet Üyeliği görevini yürütür. Güntekin'e akciğer kanseri teşhisi konulduktan sonra tedavisi için Londra'ya gider ve 7 Aralık 1956'da Londra'da ölür. 13 Aralık 1956 günü, Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilir.[17]

2.2. Edebî Kişiliği

Türk edebiyatının roman, öykü ve tiyatro alanında önemli yazarlardan olan Reşat Nuri Güntekin, *Çalıkuşu* romanının geniş kitleleri etkilemesi yönüyle roman yazarı olarak ün kazanmıştır. Eserlerinde insan sevgisi ağır basan yazar, Cumhuriyet öncesi ve

[16] https://islamansiklopedisi.org.tr/guntekin-resat-nuri
[17] T. Poyraz, M. Alpbek, *Reşat Nuri Güntekin Hayatı ve Eserleri*, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, Sayı:3, 1957.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Anadolu'yu, Anadolu insanını çeşitli yönleriyle ele almıştır.

Türk edebiyatının sürekli ve çok yazan sanatçılarından biri olan Reşat Nuri Güntekin'in edebiyata olan merakı, henüz çocukken başlar. Özellikle aile çevresindeki kişilerin kitaba meraklı olması henüz çocuk yaşlarda onu kitap okumaya sevk eder. Güntekin'in babasının geniş yelpazeli bir kütüphanesi olduğunu bilinmektedir. "Zira babasının kütüphanesinde bulunan Mesnevi şerhleri ve divanların yanında bulunan Balzac, Zola, Flaubert gibi yazarların eserleri, onun romancılığının da temelini oluşturur."[18] Evde böylesine zengin bir kitaplığın bulunması yazarın küçük yaşta Doğu ve Batı edebiyatını tanımasına yol açmıştır. Reşat Nuri'yi genel olarak edebiyatla ilgilenmeye yönelten etken babasının bu kitaplığıdır. Bu kitaplık rastgele kitaplardan oluşan bir kitaplık değildir. Aslında babasının böyle bir kitaplığı oluşunu yazar, şaşkınlıkla karşılamıştır. Reşat Nuri, babasının kitaplığını şöyle anlatır:

"Babam için bana yine muamma kalmış bir ikinci şey, bu kütüphanenin pek rastgele bir kütüphane olmaması idi. Türkçe, Farsça divanlara, bizim divanların en iyilerine, kalın Mesnevi, Hafız şerhlerine, bütün Edebiyat-ı Cedide'ye ve daha evvelkilere haydi bir dereceye kadar bir menşe tasavvur edilebilsin; fakat Voltaire'leri, Rousseau'ları, Montesquieu'leri ile eski Bibliotheque Nationale'in mavi kaplı, ucuz klasikler edisyonunun hemen tamamını, Balzac'lar, Flaubert'ler, Zola ve Dante'lerle Fransız realist ve natüralistlerini; Taine'i Renan'ı, Felis Alcan kütüphanesinin en ağır başlı fikir ve felsefe neşriyatını…"[19]

Onun edebiyata ilgisi, daha okul çağına gelmediği yaşlarda başlar. Dinlediği ilk öyküler, lalası Şakir Ağa'nın anlattığı masallardır. Bu masallardan en çok Üç Kardeşin Geyik Avı masalındaki mısralar, daha sonra Çanakkale'de kış geceleri vakit geçirmek için okuma yazma bilen komşu hanımların okudukları romanlar, onun bu türe duyduğu ilgiyi geliştirmiştir. Çocukluk yıllarında okuduğu Fatma Aliye Hanım'ın Udi isimli romanı hayatına iz bırakıp, sanata heveslendiren eserler arasına girer. Bunun dışında en çok Halit

[18] M. Fatih Kanter, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek*, Grafiker Yayınları, Ankara, Ekim 2013 s. 27

[19] "Üstadla Bir Mülakat, Edebiyatçılarımız Konuşuyor", 1953 ten aktaran Olcay Önertoy, *Reşat Nuri Güntekin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Olgaç Basımevi, TDK Yayınları, Türk Diline Emek Verenler Dizisi:24, Ankara 1983, s. 9-10

Ziya'nın romanlarından etkilenip yazar olma hevesini duymuştur. Öğretmenlik mesleğinin yanı sıra edebiyatla uğraşan Reşat Nuri, Halit Ziya'nın eserlerinden aldığı zevk ile hikâye yazma hevesi duymuştur. Eserlerinin temelini ona borçlu olduğunu belirtir. Reşat Nuri'deki edebiyat yeteneğini ilk keşfeden, hocası Hamdullah Suphi Tanrıöver olmuştur. Hocasını yanıltmayan Reşat Nuri, roman dünyasına damgasını vursa da edebiyat dünyasına girmesi imzasız yayınladığı şiirlerle gerçekleşir. Ancak şiirlerini kendisi de pek dile getirmez. Güntekin'in asıl tutkusu tiyatrodur:

"Kendi söylediğine göre, yazmaya başlaması da okumaya başlaması gibi rastgeledir. Darülbedayi'de bir oyunu izlerken, perde arasında sahneye konulan oyun konusunda söylediklerinin Zaman gazetesi başyazarınca duyulması, yazar olmasına yol açar. Bu gazeteye iki yıl süreyle tiyatro değerlendirmeleri yazar. Sonra kendisi oyun yazmaya heveslenir, yazdığı oyunlar beğenilir, kendi deyişi ile 'artık yolunu bulmuştur.'"[20]

Küçük yaşta Doğu ve Batı edebiyatını tanıyarak yetişen Reşat Nuri, ilk yazılarını Birinci Dünya Savaşı yıllarında *Le Pensee Turque* adlı dergiye yayınlar. Burada Türk edebiyatı ile ilgili genel değerlendirmeler yapar. 1918 yılında *Zaman* gazetesinde "Temaşa Haftaları" başlıklı tiyatro eleştirileri yazar. Eski Ahbab adlı ilk hikâyesi (1917) *Diken* dergisinde, Cemil Nimet takma adıyla yayımlanan *Harabelerin Çiçeği* adlı ilk romanı (1918) *Zaman* gazetesinde ve ilk piyesi olan *Hakikî Kahramanlık* (1919) yine *Zaman* gazetesinde yayımlanır. Bu arada 1920 yılında *Dersaadet* gazetesinde tefrikasına başlanan *Gizli El* daha ilk sayıda sansüre uğradığı için ancak üç yıl sonra kitap halinde çıkmıştır. Böylece edebiyat dünyasına girmiş olur. Yazar, *Harabelerin Çiçeği* romanını Fransız bir romancının da benzer bir konuda romanı olduğunu öğrendiği için tam anlamıyla benimseyemediğinden *Gizli El*' i ilk romanı olarak görür. Ama ona asıl ününü kazandıran, *Çalıkuşu* romanı olur. Önce *İstanbul Kızı* adıyla tiyatro türünde kaleme aldığı *Çalıkuşu*, olayların Anadolu'da geçmesi dolayısıyla 'salon zihniyetli' Darülbedayi'de oynanmayınca Reşat Nuri bu eseri romana çevirerek 1922 yılında *Vakit* gazetesinde yayımlanmıştır. Roman aynı yıl kitap halinde çıkmıştır. *Çalıkuşu* daha tefrikasından itibaren Reşat Nuri'yi bütün memlekete yaygın bir şöhretle en sevilerek okunan romancı

[20] Olcay Önertoy, *Reşat Nuri Güntekin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Olgaç Basımevi, TDK Yayınları, Türk Diline Emek Verenler Dizisi:24, Ankara 1983, s. 10

yapmıştır.[21] Eser; İngiliz, Alman, Rus, Bulgar, Sırp dillerine çevrilerek yazara dünya ölçüsünde ün kazandırmıştır.[22] *Çalıkuşu*'nun şöhretiyle birlikte roman dünyasına giren Güntekin, kendini geliştirerek eserler vermeye devam eder.

Reşat Nuri, 12 Nisan 1923 tarihinde Mahmut Yesari, Ahmet Fehim ve İbnürrefik Ahmet Nuri ile haftalık olarak yayımlanan *Kelebek* adlı mizah dergisi çıkarmaya başlar. Bu dergide mizahî hikâyeler de kaleme alır. Dergide 'Ateş böceği', 'Ağustos böceği', 'Yıldız böceği', 'Çiğdem', 'Saksağan' takma adlarıyla mizahî yazılar yayınlamıştır. Onun takma isimler kullanmasını sebebi şöyle açıklanabilir:

"Kelebek dergisindeki hikâyeler Güntekin'in söylemek isteyip de söylemediği eleştirel konulardan oluşur. Özellikle toplumdaki aksaklıkları ve çürümeyi eleştirel tarzda irdelediği bu kısa hikâyelerde müstear isim kullanması, onun yazın dünyasındaki hassasiyetinden kaynaklanır. Çalıkuşu yazarı olmanın ağır yükümlülüğü altında ironik ve alaycı bir üslupla halkı eleştirmenin yanlış olacağı düşüncesi, onu müstear isimler kullanmaya yönlendirir."[23]

Yazar, 1927 yılından sonra kasaba kasaba gezme imkânı bulacağı Anadolu'yu eserlerinde anlatmaya devam edecektir. Bu gezilerin sonucu olarak gezi türündeki eser, *Anadolu Notları* oluşmuştur. Bu durum sanatçıdaki güçlü gözlem yeteneği ve realizmin etkisiyle oluşur. Reşat Nuri, 1947 yılında İstanbul'da *Memleket* adlı günlük bir gazete çıkarır, bu gazetenin başyazarlığını yapar. Yazar, bu gazetede Cumhuriyet ideolojisini ve inkılâplarını savunup halka anlatmaya çalışırsa da bu gazete uzun ömürlü olmaz.

Reşat Nuri Güntekin'in 1918-1955 yılları arasında yazılarının çıktığı bazı fikir ve edebiyat dergileri ise şöyledir: *İnci*, *Edebî Mecmua*, *Büyük Mecmua*, *Nedim*, *Şâir*, *Hayat*, *Güneş*, *Muhit*, *Yeni Türk*, *Ana Yurt*, *Ayda Bir*, *Akbaba*, *Yedigün*, *Aile*, *Varlık*, *Türk Dili*, *Türk Yurdu*, *Temaşa Mecmuası*, *Yeni Mecmua*, *Darülbedayi Mecmuası*, *Türk Tiyatrosu Mecmuası*, *Devlet Tiyatrosu Mecmuası*.[24]

---

[21] Prof. Dr. Birol Emil, *Reşat Nuri Güntekin*, Kültür Bakanlığı Yayınları:1064, Türk Büyükleri Dizisi:114, Ankara, 1989, s. 3
[22] Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı III*, 14.bs., Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 792
[23] M. Fatih Kanter, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek*, Grafiker Yayınları, Ankara, Ekim 2013, s. 28
[24] Prof. Dr. Birol Emil, *Reşat Nuri Güntekin*, Kültür Bakanlığı Yayınları:1064, Türk Büyükleri Dizisi:114, Ankara, 1989, s. 2

Reşat Nuri Güntekin, Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyet döneminde eser vermiş Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden biridir. Türk sosyal ve siyasî hayatının üç önemli süreci içinde eser vermiş olmasına rağmen romanlarının çoğunu Cumhuriyet döneminde yazdığı ve yayınladığı için Cumhuriyet dönemi yazarı olarak ele almak daha doğru görünmektedir. Ününü roman yazarlığına borçlu olsa da hikâyeleri, oyunları, çevirileri, gezi yazıları da mevcuttur. Tiyatro eleştirmenliği de yapmış olan yazar, birçok gazete ve dergide de yazılar yayınlamıştır. Küçük yaşta babasının zengin kütüphanesinden hem Doğu hem Batı edebiyatını ve kültürünü tanımış, bu anlamda her iki kültürü de başarıyla sentezlemiştir. Realist bir yazar olan Reşat Nuri, çok başarılı bir gözlemcidir. Babasının mesleğinden ötürü küçük yaşta Anadolu'yu bizzat gezip görmüş, yaşamıştır. Adım adım gezdiği Anadolu, ona dönemindeki diğer yazarlardan çok daha farklı tecrübeler kazandırmış, o da bu tecrübeleri eserlerine tüm gerçekçiliğiyle yansıtmıştır.

Cumhuriyet devrinin ilk romanı, devrinin en sevilen romanı *Çalıkuşu*'nun yazarı olan Reşat Nuri Güntekin'in romanlarını iki ayrı döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem eserlerinde bireysel ve duygusal ilişkileri ön planda işler. *Akşam Güneşi*, *Dudaktan Kalbe* ve *Bir Kadın Düşmanı*, bireysel konuları ele alan aşk romanlarıdır. Sanat hayatının ikinci döneminin eserleri sayılabilecek romanlarında ise Atatürk inkılâplarını tanıtma ve benimsetme amacını ön plana çıkarır. Reşat Nuri Güntekin, Millî Mücadele'ye destek veren yazarlardandır. İlk dönem romanlarındaki aşk teması, ikinci dönem romanlarında geri planda kalır ve asıl vakayı destekleyen unsur olur. İlk dönem romanlarında şahıslar, olaylar, hatta anlatım tarzında duygu ağırlık kazanır. Daha sonrakilerde ise toplum meseleleri ön plana çıkar. Yazar, olgunluk dönemine (ikinci dönem) *Yaprak Dökümü* ile giriş yapar. Bu dönemde bireyi, toplumun içinde ele almıştır. Reşat Nuri'nin ikinci tip romanları arasında yer alan *Miskinler Tekkesi*, *Gizli El*, *Eski Hastalık* ve *Yaprak Dökümü* gibi romanlarda daha çok toplumsal konular işlemiştir. Bu romanlarda sosyal çözülmenin kaynağı olarak aile gösterilir. Reşat Nuri, bu dönemde yazdığı eserleri, ilk dönem romanlarından teknik ve üslup bakımından daha üstün bulduğunu belirtir.

"Romanlarının genelinde aşk, sevgi, acıma, yalnızlık, kaçış, karamsarlık gibi bireysel sorunlar ile yozlaşma, kültür bunalımı, nesil çatışması, idealizm, vurgunculuk gibi toplumsal sorunları bir arada işlemiştir. Hikâyelerinde ise romanlarında görmeye alışık olduğumuz duygu yoğunlunun yerini ince mizah alır. Yine de toplumsal ve bireysel

sorunları işleyen yazar, bu sorunları kaba bir realite yerine dünya hali dedirtecek nitelikte işler. Uzun yıllar Şair, Nedim, İnci, Kelebek gibi dergilerde yayınladığı hikâyelerin ise ancak bir kısmını kitaplaştırmıştır. Hikâyelerini oluştururken genelde "tekellümi" (karşılıklı konuşma) tarzı benimseyen yazarın bu tutkusu aslında tiyatro tutkusu ile özdeştir."[25]

2.3. Eserleri

2.3.1. Romanları:

1. *Çalıkuşu* (1922)
2. *Gizli El* (1924)
3. *Damga* (1924)
4. *Dudaktan Kalbe* (1924)
5. *Akşam Güneşi* (1926)
6. *Bir Kadın Düşmanı-Çirkinin Romanı* (1927)
7. *Yeşil Gece* (1928)
8. *Acımak* (1928)
9. *Yaprak Dökümü* (1930)
10. *Kızılcık Dalları* (1932)
11. *Gökyüzü* (1935)
12. *Eski Hastalık* (1938)
13. *Ateş Gecesi* (1942)
14. *Değirmen* (1944)
15. *Miskinler Tekkesi* (1946)
16. *Harabelerin Çiçeği* (1953)

[25] Fatih M. Kanter, *Ölümünün 50.Yılında Belgelerle Reşat Nuri Güntekin*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2006, s.30-31

17. *Kavak Yelleri* (1961)

18. *Kan Davası* (1962)

19. *Son Sığınak* (Son romanı olarak biliniyor. Yayımlama tarihi olarak 1961 gösteriliyor.)

2.3.2. Hikâyeleri:

1. *Recm, Gençlik ve Güzellik* (1919)

2. *Roçild Bey* (1919)

3. *Eski Ahbap* (Tarih yok)

4. *Tanrı Misafiri* (1927)

5. *Sönmüş Yıldızlar* (1928)

6. *Leyla ile Mecnun* (1928)

7. *Olağan İşler* (1930)

2.3.3. Tiyatro Eserleri:

1. *Hançer* (1920)

2. *Eski Rüya* (1922)

3. *Ümidin Güneşi* (1924)

4. *Gazeteci Düşmanı*, *Şemsiye Hırsızı*, *İhtiyar Serseri* (1925)

5. *Taş Parçası* (1926)

6. *Bir Köy Hocası* (1928)

7. *Babur Şah'ın Seccadesi* (1931)

8. *Bir Kır Eğlencesi* (1931)

9. *Ümit Mektebinde* (1931)

10. *Felâket Karşısında*, *Gözdağı*, *Eski Borç* (1931)

11. *İstiklâl* (1933)

12. *Vergi Hırsızı* (1933)

13. *Hülleci* (1933)

14. *Bir Yağmur Gecesi* (1943)

15. *Yaprak Dökümü* (1953)

16. *Eski Şarkı* (1951)

17. *Balıkesir Muhasebecisi* (1953)

18. *Tanrıdağı Ziyafeti* (1955)

19. *Bu Gece Başka Gece* (1956)

2.3.4. Gezi Yazıları:

1. *Anadolu Notları*, C I-II (1936)

2.3.5. Çeşitli Kitapları

1. *Dil ve Edebiyat* (Tarih yok)

2. *Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu* (1935)

3. *Türk Kıraati* (1930)[26]

2.4. *Yeşil Gece* Romanı Hakkında Birkaç Söz

Babasının memuriyeti nedeniyle çocukluğundan itibaren İstanbul'un dışını tanıyan, öğretmen ve müfettiş olarak görev yaptığı Anadolu'da Türk insanını yakından gözlemleyen Reşat Nuri Güntekin, uzun ve tecrübelerle dolu öğretmenlik hayatının da etkisiyle Anadolu'da görev yapan öğretmenleri romanlarında sürekli konu etmiş ve bu konu onun romanlarını besleyen ana damar olmuştur. Çoğunlukla eğitimle ilgili düşüncelerini ve planlarını da karakterleri vasıtasıyla okuyucuya sunmuştur.[27]

Roman, ülkedeki rejim değişikliğinden sonra geleneksel eğitim anlayışından modern eğitim anlayışına geçişteki sorunları ele alarak dönemin sorunlarını gündeme getirir. 1928

[26] Fatih M. Kanter, *Ölümünün 50.Yılında Belgelerle Reşat Nuri Güntekin*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2006, s.37-46

[27] Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu ve Yeşil Gece Romanlarındaki Feride ve Şahin Bey'in Öğretmen Olma Süreçleri, Anadolu İnsanı ile Karşılaşmaları ve Anlaşmazlıkları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi – Zeynep (wordpress.com). Erişim tarihi: 16.02.2024

yılında kaleme alınan romanda iletilmek istenen mesaj, modern bir toplumun zamanla eğitimle ilerleyebileceği yönündedir.[28]

Toplumsal yönü ağır basan bu romanda, medresede yetişen, ancak sonra öğretmen okulunu bitirerek Ege Bölgesi'ndeki bir kasabada, gerici ve çıkarcı birtakım güçlerle savaşan idealist bir gencin serüveni ele alınıyor. Atatürk Devrimi'nin o coşkulu havası içinde, çok güçlü sezgi ve gözlemlerle kaleme alınmış bu kitapta, Türk toplumunun cumhuriyet öncesinden başlayıp cumhuriyetin ilk yıllarına da uzanan eğitimle ilgili sorunları yürekli biçimde tartışılıyor. Romanın en önemli kahramanı Şahin Hoca'nın kişiliğini oluşturan nitelikler, mücadelesi ve uğradığı yenilgilerin öyküsü sayılabilir.

2.4.1. Roman Özeti

Babası vefat etmiş olan Şahin Efendi, köyde çobanlık yapmaktadır. Çobanlık yaparak annesine bakmakta bir yandan da eğitimine devam etmektedir. Gördüğü eğitimi bazı yönleri sebebi ile sorgulamaktadır. Zaman içerisinde farklı fikirleri savunan medrese hocalarının ve öğrencilerin ortak gayesinin dini kullanarak çıkar elde etmek olduğunu anlamaktadır. Tüm bu şüphelerinde bir türlü cevap bulamadığında medreseyi bitirmeden ayrılır. Daha sonrasında Darülmuallimun'a girer. Buradan da mektep öğretmeni olarak mezun olur.

Şahin Efendi'nin ilk tayin yeri ise Ege Bölgesi'nde Sarıova adında bir kasabadır. Diğer insanlardan öğrendiği bilgilerle göre bu kasaba son derece geri kalmıştır. Çocukların başlarına yeşil sarıklar takmakta, bağnaz ve cahil olarak hayatlarına devam etmektedirler. Şahin Efendi köye geldiğinde burasının aslında daha önceden öğrendiği bir yer olduğunu fark eder. Evler, diğer binalar ve her şey harap haldedir. Geldiği ilk akşam köylülerin yemeğine katılır. Yemekte, köyde sözü geçen birçok hoca ve muallim ile tanışır. Burada bulunanlar Emir Dede'nin mektebin başmuallimi olduğunu anlatır. Köyde bulunan bazı hocalar Şahin Efendi'den pek hoşlanmamıştır. Şahin Efendi, burada geçireceği günlerin zor olacağını anlamıştır.

Şahin Efendi ona söylenenlerin aksine, Emir Dede Mektebi'nin eski binasının yıkılıp yeni bir binanın yapılması gerektiğini düşünmektedir. Ancak köy halkı buna karşı

[28] Ferhat Çetinkaya, "Yeşil Gece Romanının Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeliyle Yorumlanması", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 24, Yıl 2020

çıkmaktadır. Şahin Efendi tepkiler yüzünden mektebin yıkım işlerini ertelemek zorunda kalır. Rasim ve Deli Necip ile arkadaşlık kurduktan sonra onların desteğini aldıktan sonra yeninden harekete geçer. Şahin Efendi, çocuğu hafız olacak bir adamın yemeğine davet edilmiştir. Hafız çocuğun çok hasta olduğunu görür ve hemen hastaneye götürülmesini ister. Ancak cinci hocalar buna engel olur ve çocuk ölür. Çocuğun annesi, çocuğun mektepten alınarak hafız yapılmak istendiğini ve çocuğun bu yüzden öldüğünü dile getirmektedir.

İlerleyen dönemde bir mayıs gününde Yunanlılar kasabayı istila eder. Bu durum zaten daha önceden beklenen bir durumdur. Yine de bazı aileler kasabayı terk etmektedir. Ancak, Şahin Efendi, Deli Necip ve Rasim kasabada kalmaya ve sonuna kadar direnmeye karar verirler. İlk önce Rasim daha sonrasında ise mühendis Deli Necip ölürler. Tamda bu sırada Şahin Efendi acil bir şekilde karakola çağırılır. Karakolda Yunanlılar tarafından tebliğ edilir. Burada Şahin Efendi'ye sözü geçen biri olduğunu ve Müslümanları Yunanlıların zararsız olduğuna inandırması söylenir. Biraz düşündükten sona halk için faydalı olacağını düşünerek teklifi kabul eder. Bir süre sonra kasaba düşmandan kurtulur. Şahin Efendi kasabadan ayrılır ve kendine yeni bir hayat kurmak için başka yerlere gider. On yıl sonra geri döndüğünde ise kasabanın çok değişmiş olduğunu görür. Kendi eseri olarak gördüğü Emir Dede Mektebi'ne gider. Ancak burada çok farklı bir muamele ile karşılaşır. Onun hain olduğunu dile getirirler.

2.5. Çevirmen Hakkında Birkaç Söz

Romanın tercümanı Mirvali A'zam 1940 yılında Taşkent'in Balandkoprik mahallesinde eğitimli ailede doğmuştur. Babası Mirgani A'zamov tarih öğretmenidir, ortaokulda müdürlük yapmıştır, annesi Hatira Muhammadkarim kızı okul öncesi öğretmenidir. Ablası Naima yedi yaşında, ağabeyi Miraziz beş yaşında ve Mirvali daha bir yaşındayken baba Mirgani A'zamov II. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Çocuklar, annelerinin terbiyeleri ile yetişmişlerdir. Mesleği gereği pek çok masal, şarkı ve destanı ezbere bilen, şarkı ve ninniler uydurabilen anne Hatira Hanım çocuklarına meslekî tecrübesi ile yaklaşmıştır. Çocuklarının eğitimlerini desteklemek için savaşın zor yıllarında onlara kitaplar okumuş, sinema ve tiyatroya götürmüştür.

Annesinin loş ışıkta *Köroğlu*, *Alpomiş*, *Kuntuğmiş* gibi Özbek halk destanlarını okuduğunu, onların da merakla dinlediklerini; annelerinin harçlık olarak verdiği paraları

biriktirip kitap satın aldıklarını; ekmek almak için paranın zorlukla bulunduğu savaş ortamında bile annelerinin "genç Seyirciler Tiyatrosu"ndaki tüm oyunlara, kış ya da yaz tatillerinde çocuk sinemalarına on günlük biletler aldığını ağabey Miraziz hatırlamaktadır. Mirvali A'zam 1959 yılında Taşkent Devlet Üniversitesini kazanmış ve 1964 yılında mezun olmuştur. [29]

Mirvali A'zam Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahalle Kahvesi* adlı hikâye kitabını da Özbekç Türkçesine çevirmiştir.

Mirgani A'zamov (babası), Muhammadkarim kızı (annesi), Naima Mirgani kızı (ablası), Miraziz A'zam (ağabeyi) ve Mirvali A'zam.

[29] Orzu A'zamova, *Genç Güç (Yosh kuch) Dergisi*, 06/2016

3. BÖLÜM: KAYNAK METİNDEN HEDEF DİLE YAPILAN ÇEVİRİ

3.1. Kaynak Metinde Gerçek Anlamında Kullanılan Kelimelerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
…yazıhanesinin kenarına koyarak bağıra bağıra söylenmeğe başladı. (s.5)	… yozuv stolining chetiga tirab, baqira-baqira so‘zlashga tushdi. (3-b)	… yozuv stolining chetiga tirab, baqira-baqira nolishga tushdi.	Söylenmek – *so‘zlash* (konuşmak) olarak çevrilmiş.
Saniyen şu vaziyette iki avucunuzun arasına yatırırsınız.. Başlarsınız gözleme hamuru yoğurur gibi hafiften sıvazlamağa, oğuşturmağa… (s.5)	Shundan keyin, baliqni ikki kaftingizning orasiga olasiz-da, uni xuddi quymoqqa tayyorlanayotgan xamir kabi sekin-asta silab-silab, ishqalay boshlaysiz… (4-b)	Keyin baliqni ikki kaftingiz orasiga olasiz-da, uni xuddi mador somsa (bichak) ga tayyorlanayotgan xamir kabi sekin-asta silab-silab, ishqalay boshlaysiz…	*Gözleme* kelimesi Özbek Türkçesine *quymoq* olarak çevrilmiş. Bu pişmiş yumurta oluyor. Kelime *mador somsa* veya *bichak* gibi çevrilerle verilirse daha doğru ve anlaşılır olacaktır.
…otuz yaşlarında zayıf bir adam girdi. (s.6)	…o‘ttiz yoshlar chamasidagi zaif bir odam kirdi. (4-b)	…o‘ttiz yoshlar chamasidagi ozg‘in bir odam kirdi.	*Zayıf* kelimesi Özbek Türkçesine aynı şekilde ses değişimleri yapılarak yazılmış. Özbek Türkçesinde böyle kelime mevcut

			ancak güçsüz anlamındadır. Burada kelimeyi *ozg‘in* olarak çevirmek lazım.
Söyleye söyleye dilimde tüy bitti. İstanbul yok. (s.6)	So‘zlay berib-so‘zlay berib tilimda til qolmadi. Istanbul yo‘q. (5-b)	Gapiraverib-gapiraverib tilimda til qolmadi. Istanbul yo‘q.	*Söyleye-söyleye* kelimesi Özbek Türkçesine *so‘zlay berib-so‘zlay berib* diye anlam olarak doğru çevrilmemiş. So‘zlamoq fiili Özbek Türkçesinde söylemek anlamında kullanılan fiil değildir. *Gapiraverib-gapiraverib* olarak çevrilmesi lazım.
Güzel değil mi? (s.7)	Go‘zal emasmi-a? (5-b)	Ajoyib emasmi-a?	*Güzel* kelimesinin de Özbek Türkçesindeki karşılığını *go‘zal* diyebiliriz. Ancak Özbek Türkçesindeki *go‘zal* kelimesi sadece güzellik, görünüş için

			kullanılan kelimedir. Burda da onun yerine *ajoyib* kelimesinin kullanımı doğru olacaktır.
-Nereye mi tayin edildiniz?. Şu şeye tayin edilmediniz mi…(s.8)	-Qayerga tayin etilganding? Shu… haligi… nimaydiyam, haligi yerga tayin etilmadingmi… (7-b)	-Qayerga tayinlandingiz? Shu… haligi… nima ediyam, haligi yerga tayinlanmadingizmi…	Türkiye Türkçesindeki metinde kişiden *siz* diye bahsedilmesine rağmen, tercümede *sen* olarak verilmiş. Ama Özbek Türkçesinde ilk tanıdığımız insana, yaşça büyüklere, anne-babamıza, hocalarımıza her zaman *siz* diye söylenir. Hiçbir zaman *sen* kullanılmaz.
-Nereye mi tayin edildiniz?. Şu şeye tayin edilmediniz mi canım? (s.8)	-Qayerga tayin etilganding? Shu… haligi… nimaydiyam, haligi yerga tayin etilmadingmi, jonim? (7-b)	-Qayerga tayinlandingiz? Shu… haligi… nima ediyam, haligi yerga tayinlanmadingizmi, ukajonim? (do‘stim, birodarim)	*Canım* kelimesi *jonim* olarak çevrilmiş. Ancak Türkiye Türkçesindeki kelime karşılığını vermiyor. Türkiye

			Türkçesinde sevdiğimiz her insana, arkadaşlarımıza, erkekler erkeklere de *canım* kelimesini kullanır. Özbek Türkçesinde ise *jonim* kelimesi sadece eşe veya çocuklara kullanılır.
-Canım, kur'ada talihin bu acayip cilvesine uğradım, diyen sen değil miydin Allah aşkına? (s.9)	-Jonim, qur'ada tolening bir ajoyib jilvasiga yo'liqdim, degan sen emasmiding, xudo haqqi? (8-b)	-Ukajonim, qur'ada taqdirning ajoyib o'yiniga duch keldim, degan siz emasmidingiz, xudo haqqi?	Önceki örnekte de bahsedildiği gibi c*anım* kelimesi *jonim* olarak çevrilmiş. Ancak Türkiye Türkçesindeki kelime karşılığını vermiyor.
…talihin bu acayip cilvesine uğradım, diyen sen değil miydin Allah aşkına? (s.9)	… tolening bir ajoyib jilvasiga yo'liqdim, degan sen emasmiding, xudo haqqi? (8-b)	… taqdirning ajoyib o'yiniga duch keldim, degan siz emasmidingiz, xudo haqqi?	*Cilve* kelimesi jilva olarak çevrilmiş. Ancak bu kelime Özbek Türkçesinde kader için kullanılmaz. Kadınların yaptığı cilve için kullanılır.

… diyen sen değil miydin Allah aşkına? (s.9)	… degan sen emasmiding, xudo haqqi? (8-b)	… degan siz emasmidingiz, xudo haqqi?	*Siz* olarak çevrilmesi gereken yerler *sen* diye çevrilmiş. Özbek Türkçesinde ilk tanıdığımız insana, yaşça büyüklere, anne-babamıza, hocalarımıza her zaman *siz* diye söylenir. Hiçbir zaman *sen* kullanılmaz.
-Arkadaş, ben, bu işi çok merak ettim. (s.9)	-O‘rtoq, men sening bu ishingdan ko‘p maroqlandim. (8-b)	-Do‘stim (birodarim), men bu ishga juda qiziqib qoldim.	*Arkadaş* kelimesi *o‘rtoq* olarak çevrilmiş. Ama bu kelime genelde küçük çocukların birbirlerine kullandığı kelimedir. *Do‘stim* veya *birodarim* kelimesi kullanılırsa daha uygun olacaktır.
Sen, bunları muhafaza ediver. (s.12)	Sen bularni muhofaza etaver. (11-b)	Sen bularni qo‘riqlab tur (bularga ehtiyot bo‘lib tur).	*Muhafaza* kelimesi Özbek Türkçesinde de aynı şekilde verilmiş. Ancak bu kelime Özbek

			Türkçesinde insanları muhafaza etmek anlamında kullanılır. Eşya için *qo‘riqlab turmoq* (*..ga ehtiyot bo‘lmoq*) kullanılması daha doğru olacaktır.
Babası ölmüş, memleketinde yoksul bir ihtiyar anasından başka kimsesi kalmamıştı. (12.s)	Otasi o‘lgan, jonajon yerida esa yo‘qsul bir keksa onasidan boshqa kimsasi qolmagan edi. (12-b)	Otasining o‘limidan so‘ng, tug‘ilib-o‘sgan yerida kambag‘al, keksa onasidan boshqa hech kimi qolmagan edi.	*Memleket* kelimesi Özbek Türkçesine *jonajon yer* olarak çevrilmiş. Bu kelimenin anlamı ise *sevimli* veya *sevdiğimiz yer*dir. *Memleket* kelimesinin çevirisi ise *tug‘ilib-o‘sgan yer*dir.
O vakte kadar memleketinin medresesine devam eden Şahin… (s.12)	Jonajon yerining madrasasida o‘qib yurgan Shohin… (12-b)	Tug‘ilib-o‘sgan yerining madrasasida o‘qib yurgan Shohin…	*Memleket* kelimesi Özbek Türkçesine *jonajon yer* olarak çevrilmiş. Bu kelimenin anlamı ise *sevimli* veya *sevdiğimiz yer*dir. *Memleket* kelimesinin çevirisi ise

			*tug‘ilib-o‘sgan yer*dir.
…anasını beslemek için birkaç ay çobanlık etmişti. (s.12)	…onasini boqmoq uchun bir necha oy cho‘ponlik qilgandi. (12-b)	…onasiga qarash uchun bir necha oy cho‘ponlik qilgandi.	*Beslemek* kelimesi *boqmoq* olarak çevrilmiş. Ancak bu kelime genelde hayvanları beslemek anlamında kullanılmaktadır. Onun yerine *qaramoq* kullanılırsa tam olarak annesini beslemek anlamında olacaktır.
Kılığı değiştirdim diye böyle eski ahbapları çiğneyip geçmek reva-yı hak mı? (s.13)	Ust-boshimni almashtirdim deb, bunchalik eski do‘stlardan kechib ketmoq ravoyi haqmi? (13-b)	Ust-boshimni (libosimni) almashtirdim deb, eski do‘stlardan kechib ketish insofdanmi?	*Kılık* kelimesi *ust-bosh* olarak çevrilmiş. Anlam açısından çok büyük yanlış değil. Sadece bu kelimeyi her yerde aynı şekilde anlaşılması kolay olmadığından *libos* kelimesi de alternatif olarak düşünülebilir.
Şahin Efendi, her birine neşe ve	Shohin afandi, ularning har biriga	Shohin afandi, ularning har biriga	*Neşe* kelimesi Özbek Türkçesine

güler yüzle ayrı ayrı cevap veriyordu. (s.14)	nash'ali kulganicha ayri-ayri javoblar berardi. (13-b)	xushchaqchaqlik bilan kulganicha alohida-alohida javob berar edi.	de aynı şekilde çevrilmiş. Ancak bu kelime neşe anlamında kullanılmamaktadır. Onun yerine *xushchaqchaqlik* kelimesi kullanılırsa daha uygun olurdu.
Avlunun dört tarafında aynı karanlık… (s.15)	Hovlining to'rt tarafida o'sha-o'sha qorong'ilik… (15-b)	Hovlining to'rt tarafida o'sha-o'sha qorong'ulik…	*Karanlık* kelimesi Özbek Türkçesine doğru çevrilmiş ancak imla açısından yanlış yazılmış. *Qorong'i* yerine *qorong'u* olması gerekiyordu.
Her birinin iki omuzuna iki hafiye melek oturmuş, durmadan ne yaptıklarını, ne düşündüklerini yazıyor… (s.19)	Har birining ikki yelkasida ikki xufiya farishta o'tiripti, turganidan beri nima qilganlarini,nima o'ylaganlarini yozadi… (20-b)	Har birining yelkasida ikki xufiya farishta o'tirib, to'xtamasdan nima qilganlarini, nima o'ylaganlarini yozadi…	*Durmadan* kelimesi *turganidan beri* olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesindeki çevirinin anlamı *kalktığından beri* olduğundan dolayı çeviri yanlış. Bu yüzden *to'xtamasdan*

			olarak çevirmek doğru olacaktır.
Zaten İstanbulda ilk hayal kırıklığı ona bu arkadaşlardan gelecekti. (s.19)	Zotan, Istanbulda dastlabki xayol horg‘inligi unga mana shu o‘rtoqlaridan yuqqan edi. (20-b)	Zotan, Istanbulda ilk xafsalasi pir bo‘lgan hodisa ham unga mana shu o‘rtoqlari tarafidan bo‘lardi.	*Hayal kırıklığı* - *xayol horg‘inligi* olarak çevrilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde böyle kelime kullanılmıyor. Tamamen sadece Özbek Türkçesindeki Türkiye Türkçesiyle aynı yazılan ama anlamı farklı olan şekilde kullanılmış. Onun yerine *xafsalasi pir bo‘lmoq* kullanılması hem anlam hem de çeviri açısından doğru olacaktır.
Şahin Efendinin bu hayret ve merhametini şiddetli bir tiksintiye çevirmişti. (s.20)	Shohin afandining bu hayrat va rahmini shiddatli bir nafratga aylantirgandi. (21-b)	Shohin afandining bu hayrat va rahmini shiddatli bir jirkanishga aylantirgandi.	*Tiksinti* kelimesi *nafrat* olarak çevrilmiş. Onun yerine *jirkanish* kelimesi kullanılması anlam açısından

			daha doğru olacaktır.
Sofu ihtiyar hanımlar bile bu güzel sesli Hafızın terütaze çehresinde tecelli eden ‘Cemal-i İlahi’ye hayrandı. (s.21)	So‘fi keksa xonimlar hatto bu go‘zal tovushli Hofizning juda tiniq yuzli chehrasini ko‘rganlarida: ‘Jamol-i ilohiy’ deya tasanno o‘qir edilar. (23-b)	Hattoki so‘fi keksa xonimlar ham bu go‘zal ovoz sohibi Hofizning juda tiniq yuzli chehrasini ko‘rganlarida: ‘Ilohiy go‘zallik’ deya tasanno o‘qir edilar.	*Güzel sesli – go‘zal tovushli* olarak çevrilmiş. Ancak insan sesinin güzelliğini anlatmak istediğimizde Özbek Türkçesinde *go‘zal ovoz sohibi* ifadesi daha fazla kullanılmaktadır.
…Somuncuoğlu medresesinde tek korktuğu adamdı. (s.23)	…Somunjuo‘g‘li madrasasida eng qo‘rqadigan odami edi. (25-b)	…Somunjuo‘g‘li madrasasida yagona qo‘rqadigan odami edi.	*Tek korktuğu adam* Özbek Türkçesine *eng qo‘rqadigan odami* olarak çevrilmiş. Çevirinin anlamı: *en korktuğu adam*. Bu yüzden onun yerine *yagona qo‘rqadigan odami* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
O yanda bir dini münakaşa… Bu yanda yine bir	U yonda bir diniy munoqasha. Bu yonda yana bir	U tarafda bir diniy bahs-munozara. Bu tarafda esa bir tomoq dardi (urushi).	*Münakaşa – munoqasha* olarak aynı şekilde yazılmış. Bu ifade

boğaz kavgası. (s.24)	tomoq g‘avg‘osi. (26-b)		Özbek Türkçesinde anlaşılır olmadığından dolayı *bahs-munozara* kullanılması doğru olacaktır.
O yanda bir dini münakaşa… Bu yanda yine bir boğaz kavgası. (s.24)	U yonda bir diniy munoqasha. Bu yonda yana bir tomoq g‘avg‘osi. (26-b)	U tarafda bir diniy bahs-munozara. Bu tarafda esa bir tomoq dardi (urushi).	*Kavga* kelimesi de çeviride aynı şekilde *g‘avg‘o* olarak verilmiş. Özbekistan’ın bazı bölgeleri dışında bu kelime kullanılmıyor. Bu yüzden onun yerine *dardi* veya *urushi* kullanılması daha doğru olacaktır.
Şahin Efendinin kulağına yukarı pencerelerin birinden öksürüğe benzer hafif bir ses geldi. (s.24)	Shohin afandining qulog‘iga yuqori qavatdagi derazalarning biridan yo‘talga o‘xshash xafif bir sas keldi. (26-b)	Shohin afandining qulog‘iga yuqori qavatdagi derazalarning biridan yo‘talga o‘xshash yengil tovush keldi.	*Ses – sas* olarak çevrilmiş. Ancak Özbek Türkçesindeki *sas* kelimesi sadece Özbekistan’ın Harezm bölgesinde kullanılmaktadır. Bu yüzden onun yerine *tovush*

			kelimesinin kullanılması doğru olacaktır.
– Kaymaklı ekmek kadayıfı, demişti. (s.25)	– Qaymoqli shirin non bo‘lsa, - dedi. (26-b)	-Qaymoqli shirinlik bo‘lsa, - dedi.	Ekmek kadayıfının tatlı olduğu çeviride anlaşılmıyor. Kaymaklı ekmek olarak çevrilmiş.
Fakat o gece son kalan yirmi parasiyle bayat simit alıp kuru kuru yemişti. (s.25)	Ammo o‘sha kecha qolgan-qutgan yigirma porasiga qotib qolgan teshik kulcha olib, quruq o‘zini yeb olgandi. (26-b)	Ammo o‘sha kecha qolgan-qutgan yigirma tangasiga qotgan teshik kulcha olib, quruq o‘zini yeb olgandi.	*Para* kelimesi *pora* olarak çevrilmiş. Ancak Özbek Türkçesindeki *pora* kelimesi *rüşvet* anlamındadır. Bu yüzden onun yerine *tanga* (bozuk para) kelimesi kullanılması daha doğru olacaktır.
Hepsinin ayrı dini, Peygamberi, ayrı ayrı ayinleri vardı. (s.29)	Hammasining ayri dini, payg‘ambari, ayri-ayri urf-odatlari bor edi. (31-b)	Har birining alohida dini, payg‘ambari, alohida urf-odatlari bor edi.	*Ayrı* kelimesi çeviride de aynı şekilde yazılmış. Özbek Türkçesinde bu kelimenin karşılığı *alohida* kullanılması doğru olacaktır.

Onların ne dediklerini, ne iddia ettiklerini pek iyi öğrenememişti. (s.31)	Ularning nima deganlarini, nima da'vo qilishlarini juda yaxshi o'rganmagan edi. (34-b)	Ularning nima deganlarini, nima da'vo qilishlarini unchalik yaxshi bilmas edi.	*Pek iyi – juda yaxshi* olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesindeki *juda yaxshi* olumlu fiillerle kullanılan ifadedir. *Juda yaxshi'*dan sonra olumsuz fiil kullanılamaz. Bu yüzden *unchalik yaxshi* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.[30]
İskelede "Ben neyim?" muharririn evini sordu. (s.31)	Manzilga yetgach, "Men nimaman?" muallifining uyini surishtirdi. (35-b)	Manzilga yetgach, "Men kimman?" muallifining uyini surishtirdi.	*Ben neyim?* sorusu aynı şekilde *Men nimaman?* olarak çevrilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde bu şekilde kullanılmamaktadır. *Men kimman?* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.[31]
Büyük hakim, belki ona bir teselli sözü	Buyuk hakam balki unga bir tasalli so'zi aytsa kerak edi. (35-b)	Katta hakam balki unga bir tasalli so'zi aytardi.	*Büyük* kelimesi Özbek Türkçesine de *buyuk* olarak çevrilmiş. Bu

[30] Örnek: Çok iyi biliyor – Juda yaxshi biladi. Çok iyi bilmiyor – Unchalik yaxshi bilmas edi.
[31] *Türkçedeki Büyüyünce ne olacaksın?* sorusu Özbekçede *Katta bo'lganingda kim bo'lasan?* şeklinde (*Ne* yerine *Kim*) kullanılmaktadır.

söyliyecekti. (s.32)			kullanım yanlıştır. Onun yerine *katta* olarak kullanılması doğru olacaktır.[32]
Asıl maksadı oraların ahvalini yakından görüp anlamaktı. (s.36)	Asl maqsadi u yerlarning ahvolini yaqindan ko‘rib bilmoq edi. (40-b)	Asl maqsadi u yerlarning holatini yaqindan ko‘rib bilish edi.	*Ahval* kelimesi Özbek Türkçesine aynı şekilde *ahvol* olarak çevrilmiş. Bu kelime Özbek Türkçesinde mevcut olmasına rağmen şahıs için kullanılmaktadır ve *oralar* için kullanılması yanlıştır. Onun yerine *holat* kullanılması doğru olacaktır.
Artık kasabasının güneşini eskisi gibi parlak, topraklarını eskisi kadar taze görmüyordu. (s.37)	Ortiq qasabasining quyoshini qadimgiday porloq, tuproqlarini qadimgiday toza ko‘rmas edi. (40-b)	Ortiq shaharchasining quyoshini oldingdek porloq, tuproqlarini toza ko‘rmayotgan edi.	*Eskisi gibi parlak – qadimgiday porloq* olarak çevrilmiş. *Qadimgiday* kelimesi yerine *oldingidek* kullanılması daha doğru olacaktır.
– Medreselerin yeşil gecesi	– Madrasalarning yashil kechasi faqat	– Madrasalarning yashil kechasi faqat	*Köşe* kelimesi çeviride de aynı

[32] Özbekçede de *büyük* kelimesi mevcut ancak Özbekçedeki *buyuk* kelimesi *muhteşem* anlamındadır.

yalnız kendi içlerini karanlığa boğmakla kalmamış; memleketin her yanına yayılmış, her köşesini kaplamış. (s.37)	o‘z ichlarini qorong‘ilikda bo‘g‘ib kifoyalanmay, mamlakatning har tarafini bo‘g‘gan, har go‘shasini qoplagan. (41-b)	o‘z ichlarini qorong‘ilikda bo‘g‘ib kifoyalanmay, mamlakatning har tarafiga yoyilgan, har burchagini qoplagan.	şekilde *go‘sha* olarak verilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde bu kelime *köşe* yerine kullanılmamaktadır. Onun yerine *burchak* kelimesinin kullanılması doğru olacaktır.
Şimdiye kadar ömrü hep yalnızlık ve yoksulluk içinde geçmiş olduğu için Darülmuallimine pek kolay alıştı. (s.39)	Shu kunga qadar butun umri yolg‘izlik va yo‘qsullik ichida o‘tgani uchun Dorulmuallimiga darrov ko‘nikib ketdi. (44-b)	Shu kungacha butun umri yolg‘izlik va yo‘qchilik ichida o‘tgani uchun madrasaga (maktabga, diniy maktabga) oson ko‘nikib ketdi.	*Kolay – darrov* (hemen) olarak çevrilmiş. Onun yerine *oson* kullanılması daha doğru olacaktır.
Fena muamelelere aldırış etmez, münasebetsiz şakalara güler yüzle mukabele ederdi. (s.40)	Yomon muomalalarga yo‘l qo‘ymas, munosabatsiz hazil-mutoyibalarga kulib javob qaytarmasdi. (45-b)	Yomon muomalalarga xafa bo‘lmas, noto‘g‘ri hazil-huzullarga kulib javob qaytarar edi.	*Münasebetsiz* çeviride de aynı şekilde *munosabatsiz* olarak verilmiş. Özbek Türkçesinde bu kelime bu şekilde kullanılmadığından dolayı *noto‘g‘ri* kelimesinin

			kullanılması doğru olacaktır.
– Benim yerime bana benzeyen, benim gibi düşünen, benim gibi duyan… (s.43)	– Mening o‘rnimga menga o‘xshagan, meningday tushunuvchi, meningday sezuvchi… (47-b)	–Mening o‘rnimga menga o‘xshagan, mendek tushunuvchi, men kabi sezuvchi…	*Benim gibi* Özbek Türkçesine *meningday* olarak çevrilmiş. Kelime yanlış değil ancak ek yanlış kullanılmış. Özbek Türkçesinde bu şekilde kullanılmadığından dolayı *mendek* olarak verilmesi doğru olacaktır.
Sonbaharın ismi gibi sararttığı çıplak bir ovanın… (s.44)	Ko‘z tomonidan ismiday sarg‘aytirilgan taqir tekislikning… (49-b)	Kuz kabi ismiday sarg‘aytirilgan taqir tekislikning…	*Sonbahar* kelimesi yanlış çevrilmiş. Mevsim adı tercüme edilirken *ko‘z* (göz) olarak verilmiş. Kelime *kuz* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
Nitekim Sarıovanın daha içerideki kibar mahallelerini de görmeden biliyordu. (s.45)	Lekin u Sariovaning ichkarisiga borib boy mahallalarni ko‘rishini ham bilardi. (50-b)	Lekin u Sariovaning ichkarisidagi zodagon (mulozamatli) mahallalarini ham ko‘rmasdan turib bilardi.	*Kibar* kelimesi *boy* (zengin) olarak yanlış çevrilmiş. Onun yerine *zodagon* (*mulozamatli*) kullanılması

			anlam açısından daha doğru olacaktır.
Tabii ziyafete geliyorsunuz, değil mi? (s.46)	Tabiiy, ziyofatga kelasiz, shunday emasmi? (51-b)	Albatta ziyofatga kelasiz, shundaymi?	*Değil mi?* Özbek Türkçesinde aynı şekilde *emasmi?* olarak verilmiş. Çeviri yanlış değil ancak anlam açısından *shundaymi?* Kelimesi bu cümleye daha uygundur.[33]
…sol eliyle sol ayağını tamamiyle hareketten mahrum bırakan… (s.49)	…so‘l qo‘li bilan so‘l oyog‘i tamomila harakatdan qolganini… (55-b)	…chap qo‘li bilan chap oyog‘i tamomila harakatdan qolganini…	*Sol* kelimesi Özbek Türkçesine de aynı şekilde *so‘l* olarak çevrilmiş. Çeviri yanlış değil ancak anlam açısından *chap* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Tahsili pek yüksek değil ama dehşetli zeki ve ateşin bir vatanperver. (s.50)	Ma’lumoti u qadar yuksak bo‘lmasa-da, ammo dahshatli zakki va otashin bir vatanparvar. (56-b)	Ma’lumoti oliy bo‘lmasa-da, juda aqlli va o‘ta vatanparvar.	*Yüksek* kelimesi çeviride de aynı şekilde *yuksak* olarak verilmiş. Ancak *tahsil* kelimesi için bu

[33] Özbekçede soru sorulduktan sonra onay sorusu olarak olumsuz değil olumlu soru ifadesi kullanılmaktadır.

			çeviri uygun değildir. *Oliy* kelimesinin kullanılması doğru olacaktır.
Baban gerçi yeşil ordu düşmanı olarak yetişmeni istemezdi… (s.56)	Bobongiz garchi yashil qo‘shin dushmani bo‘lishingizni istamasdi… (63-b)	Otangiz garchi yashil qo‘shin dushmani bo‘lishingizni istamasdi.	Baba kelimesi bobo (dede) olarak yanlış çevrilmiş. Kelime yerine ota kullanılması doğru olacaktır.
Mektep barınılmaz bir haldeydi. (s.62)	Maktab binosi ayanchli bir holda edi. (69-b)	Maktab binosi yashab bo‘lmas holatda edi.	*Barınılmaz* kelimesi *ayanchli* olarak çevrilmiş. Çok büyük bir yanlış değil ancak onun yerine *yashab bo‘lmas* olarak çevrilirse anlam açısından daha doğru olacaktı.
…kılıksız softayı bazan mutasarrıfın arabasında… (s.63)	…ko‘rimsiz softani ba’zan mutasarrifning aravasida… (70-b)	… ko‘rimsiz softani ba’zan mutasarrifning avtomobilida (mashinasida)…	*Araba* kelimesi Özbek Türkçesine de aynı şekilde *arava* olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesindeki *arava* kelimesi eşyaları bir yerden başka bir yere

			taşımak için kullanılan küçük araçtır. İnsanın bindiği ve kullandığı şey için *avtomobil* veya *mashina* kullanılması doğru olacaktır.
…odasındaki oturuş ve lakırdı söyleyiş tarzından sezinlemiş, fakat bu derecesini tasavvur edememişti. (s.63)	…xonasidagi o‘tirishi va so‘z so‘zlashidan sezgan edi-yu, ammo bu darajadaligini tasavvur etmagandi. (70-b)	…xonasidagi o‘tirishi va gapirish ohangidan sezgan edi-yu, ammo bu darajadaligini tasavvur qilmagandi.	*Söyleyiş tarzı -so‘z so‘zlashi* olarak çeviri açısından da anlam açısından da yanlış çevrilmiş. Onun yerine *gapirish ohangi* kullanılması doğru olacaktır.
Fakat talebe-i ulumun azgınlığı geçmiyor, sarığa edilen hakaret bir türlü hazmedilemiyordu. (s.65)	Ammo softalar jahldan tushmas, sallalilarga bo‘lgan hujumni hazm etolmas edilar. (72-b)	Ammo softalar jahldan tushmas, sallalilarga bo‘lgan haqoratni hazm qilolmas edilar.	*Hakaret* kelimesi *hujum* (hücum) olarak yanlış çevrilmiş. Onun yerine *haqorat* kullanılması doğru olacaktır.
Şahin Efendinin teşebbüsünü en güler yüzle karşılıyan ve ona en kolay yardım va’deden Hafız	Shohin afandining tashabbusini eng ochiq yuz bilan qarshi olgan va unga eng qulay yordam qo‘lini cho‘zishni	Shohin afandining tashabbusini eng ochiq yuz bilan qarshi olgan va unga yordam berishni eng	*Kolay* kelimesi Özbek Türkçesine *qulay* (rahat) olarak çevrilmiş. Onun yerine *oson*

Eyüp oluyordu. (s.66)	va'da qilgan Hofiz Ayyub bo'ldi. (74-b)	oson va'da qilgan Hofiz Ayyub bo'ldi.	kullanılması daha doğru olacaktır.
Yemişçiler alışverişe fasıla vererek tablalarını… (s.74)	Meva-cheva sotuvchilar olish-berishni to'xtatib, aravachalarini… (83-b)	Meva-cheva sotuvchilar savdoni to'xtatib, aravachalarini…	*Alışveriş* kelimesi Özbek Türkçesine aynı şekilde *olish-berish* olarak yanlış çevrilmiş. Böyle bir kelime Özbek Türkçesinde mevcut değildir. Bu yüzden *savdo* kelimesinin kullanılması doğru olacaktır.
Softalar, bu emri haber alır almaz medresenin kapılarını kapatmış… (s.75)	Softalar bu amrni eshitganlari zahoti madrasalarning darvozalarini zanjirlab olishib… (84-b)	Softalar bu buyruqni eshitganlari zahoti madrasalarning darvozalarini zanjirlab olishib…	*Emir* kelimesi hedef dile de aynı şekilde *amr* olarak çevrilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde *amr* kelimesi Allah için kullanılır. Burada *buyruq* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Bir softa iki köylüye tafsilat veriyor… (s.76)	Bir softa ikki dehqonga tafsilot berar… (85-b)	Bir softa ikki hamqishloqqa tafsilot berar…	*Köylü* kelimesi *dehqon* (çiftçi) olarak çevrilmiş. Kelimenin Özbek Türkçesindeki

			karşılığı ise *hamqishloq* veya *qishloqlik* kelimeleridir.
Ben, zaten onların neticeyi bu kadar sükûn ile beklemelerinden korkmuştum. (s.77)	Men zotan ularning natijani bu qadar sukut bilan kutishlaridan, to‘g‘risini aytsam, qo‘rqqan edim. (86-b)	Men shundoq ham ularning natijani bunchalik sukut bilan kutishlaridan qo‘rqqan edim.	*Zaten* kelimesi Özbek Türkçesine de aynı şekilde *zotan* olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesinde bu kelime pek kullanılmadığından ve okura anlaşılır olmadığından dolayı *shundoq ham* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Hükümet caddesi mahut medresenin önüne gelip dayanmıştı. (s.79)	Hukumat jaddasi dong‘i ketgan madrasaning oldiga kelib to‘xtagandi. (88-b)	Hukumat ko‘chasi dong‘i ketgan madrasaning oldiga kelib to‘xtagandi.	*Cadde* Özbek Türkçesindeki çeviride de *jadda* olarak yanlış verilmiş. *Ko‘cha* olarak kullanılması doğru ve anlaşılır olacaktır.
Herkes bu adamın aleyhinde söylüyor. (s.166)	Hamma shu odamning g‘iybatini qiladi. (186-b)	Hamma su odamga qarshi fikr aytmoqda.	*Aleyhinde – g‘iybat* (dedikodu) olarak tamamen yanlış çevrilmiş.

			Özbek Türkçesindeki çeviride *...ga qarshi* olarak verilmesi gerekmektedir.
İntihabatın yaklaşması bu meselede çok aleyhimizde bir şey oldu. (s.167)	Saylovning yaqinlashib qolgani bu masalada ko‘p qarshi bir ish bo‘ldi. (187-b)	Saylovning yaqinlashib qolgani bu masalada bizga qarshi bir ish bo‘ldi.	*Aleyhimizde* kelimesi *bize karşı* anlamını vermesine rağmen *bu meselede karşı* diye çevrilmiş. *Bizga qarshi* (bize karşı) olarak çevrilmesi daha doğru olacaktır.
Ancak, işi başından aşkındır. Fazla paragözlüdür. (s.167)	Biroq uning ishi boshidan oshib yotibdi. Buning ustiga haddan tashqari poraxo‘r. (187-b)	Biroq uning ishi boshidan oshib yotibdi. Buning ustiga pulni juda sevuvchi xasis inson.	*Paragözlü* kelimesi poraxo‘r (rüşvet avcısı) olarak yanlış çevrilmiştir. Onun yerine p*ulni juda sevuvchi xasis* olarak aktarılması doğru olacaktır.
Fakat bu adamın muamelesi öyle soğuk ve ezici idi ki bir kelime söylemeğe cesaret edemeden dışarı çıktı. (s.168)	Ammo bu odamning muomalasi shunday sovuq va kishiga botadigan tarzda ediki, bir kalima so‘zlashga jur’at etolmasdan	Ammo bu odamning muomalasi shunday sovuq va kishiga botadigan tarzda ediki, bir so‘z aytishga jur’at	*Kelime* Özbek Türkçesine de *kalima* olarak aynı şekilde aktarılmıştır. Ancak Özbek Türkçesinde

	tashqariga chiqdi. (188-b)	etolmasdan tashqariga chiqdi.	*kalima* Allah'ın kelamı olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden *so'z* (kelime) olarak çevrilmesi daha doğru olacaktır.
Hür fikirli bir adam olduğum için Sarıovada beni sevmezler. (s.168)	Hur fikrli bir odam bo'lganim uchun, Sariovada meni sevmaydilar. (188-b)	O'z fikriga ega inson bo'lganim uchun, Sariovada meni yoqtirishmaydi.	*Hür fikirli* kelime kelimesine *hur fikrli* olarak yanlış çevrilmiş. *O'z fikriga ega* olarak kullanılması doğru olmaktadır.
Onun için sizinle bir başka avukat düşünelim… Kim var, acaba kim var? (s.169)	Shuning uchun siz bilan birga boshqa advokat topishni o'ylasak… Qani, o'zi kim bor? Ajabo kim bor? (188-b)	Shuning uchun siz bilan birga boshqa advokat topishni o'ylasak… Qani, o'zi kim bor? Kim bo'lishi mumkin?	*Acaba* kelimesi aynı şekilde *ajabo* olarak yanlış aktarılmış. Onun yerine *bo'lishi mumkin* kullanılması doğru ve anlaşılır olacaktır.
-Demek koca Sarıovada bir mazlumu müdafaa için dört çift söz söyliyecek bir avukat bulamıyacağız. (s.170)	-Demak, butun Sariovada bir mazlumni mudofaa uchun to'rt og'iz so'z ayta oladigan bitta advokat ham topilmas ekan-da! (189-b)	-Demak, butun Sariovada bir mazlumni (bechorani) himoya qilish uchun ikki og'iz so'z ayta oladigan bitta advokat ham topilmas ekan-da!	*Müdafaa* Özbek Türkçesine de aynı şekilde *mudofaa* olarak çevrilmiş. *Himoya uchun* kullanılması hem anlam hem de

			çeviri açısından doğru olacaktır.
Çünkü henüz Sarıovada müşterisi falan yoktur. (s.171)	Chunki uning hali Sariovada mijozlari yo‘q. (191-b)	Chunki uning hali Sariovada mijozlari bo‘lmasa kerak.	*Yoktur* Özbek Türkçesine *yo‘q* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından büyük bir yanlış değil ancak *yoktur* (kesin yok anlamı veren kelime değil). *Yok* (kesin yok demektir). Bu yüzden Özbek Türkçesinde *bo‘lmasa kerak* kullanılması daha doğru olacaktır.
Müdafaamda bütün kuvvetimle çobana ve Nihat Efendinin karısına yükleneceğim. Onları yalancı şahitlikle itham edeceğim. (s.173)	Himoya chog‘ida bor kuchimni cho‘pon bilan Nihod afandining xotiniga qarshi qo‘yaman. Ularni yolg‘onchilikda ayblayman. (193-b)	Himoya chog‘ida bor kuchimni cho‘pon bilan Nihod afandinng xotiniga qarshi qo‘yaman. Ularni yolg‘on guvohlikda ayblayman.	*Yalancı şahitlik – yolg‘onchilik* (yalancılık) olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesindeki karşılığı ise *yolg‘on guvohlik* kelimesidir ve böyle kullanım daha doğru olacaktır.
-Bravo İhsan, güzel, çok güzel, diye el çarptı. (s.174)	-Bravo, Ehson, go‘zal, nihoyatda go‘zal, - deya suyunganidan	-Bravo, Ehson, ajoyib, nihoyatda ajoyib, - deya suyunganidan	*Güzel* kelimesinin Özbek Türkçesindeki karşılığı olarak

	chapak chalib yubordi. (194-b)	chapak chalib yubordi.	*go‘zal* kullanılmış. Çeviri açısından büyük yanlış değil ancak Özbek Türkçesindeki *go‘zal* kelimesi Türkçedeki gibi çok anlamlı kelime değildir. Bu yüzden onun yerine cümledeki anlamı vermek için *ajoyib* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
-Dur gürültü etme… Bu müdafaayı, daha doğrusu bu mukabil hücumu ben de güzel buluyorum… (s.174)	-Tek tursang-chi, shovqin solmay… Bu himoyani, aniqrog‘i bu qarshi hujumni men ham go‘zal deb topyapman… (194-b)	-Tek tursang-chi, shovqin solmay… Bu himoyani, aniqrog‘i bu qarshi hujumni men ham ajoyib deb o‘ylayapman… (194-b)	Bir önceki örnekteki gibi aynı kelime. *Güzel* kelimesi.
Geçtim heyecanla yanlış bir İş görür, adamcağızın işini büsbütün karıştırırız. (s.174)	Shoshma-shosharlik bilan ish ko‘rib, tag‘in bir bechora odamning ishini butkul pachoq qilib qo‘ymaylik. (194-b)	Hayajon bilan ish ko‘rib, tag‘in bir bechora odamning ishini butkul pachoq qilib qo‘ymaylik.	*Heyecan* kelimesi *shoshma-shosharlik* (acele) olarak yanlış çevrilmiş. *Hayajon* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.

Kadın çok perişan bir vaziyetteydi, bol siyah çarşafının içinde kıvrandığı görülüyordu. (s.174)	Xotin ko‘p parishon bir ahvolda edi, keng qora ro‘molining ichida qattiq hayajonlanayotganligi shundoqqina ko‘rinib turardi. (195-b)	Ayol juda parishon bir ahvolda edi, keng qora ro‘molining ichida qattiq hayajonlanayotganligi shundoqqina ko‘rinib turardi.	*Çok – ko‘p* olarak aktarılmış. Kelime çeviri açısından yanlış değil ancak cümle içerisindeki anlamı vermemiş, onun yerine *juda* kullanılması daha doğru ve anlaşılır olacaktır.
Kadın çok perişan bir vaziyetteydi, bol siyah çarşafının içinde kıvrandığı görülüyordu. (s.174)	Xotin ko‘p parishon bir ahvolda edi, keng qora ro‘molining ichida qattiq hayajonlanayotganligi shundoqqina ko‘rinib turardi. (195-b)	Ayol juda parishon bir ahvolda edi, keng qora ro‘molining ichida qattiq hayajonlanayotganligi shundoqqina ko‘rinib turardi.	*Kadın* kelimesi *xotin* olarak çevrilirken kelime yanlış olmamış ancak kaba kelime kullanılmış. Özbek Türkçesindeki eserlerde böyle kullanılmamaktadır ve bu yüzden *xotin* yerine *ayol* kullanılması daha doğru olacaktır.
Hususi hayatı hakkında maalesef iyi şeyler işitmedim. (s.175)	Xususiy hayoti to‘g‘risida, afsuski, yaxshi gaplar eshitmadim. (195-b)	Shaxsiy hayoti to‘g‘risida, afsuski, yaxshi gaplar eshitmadim.	*Hususi* kelimesi *xususiy* (Özel mülk için kullanılan kelime) olarak yanlış çevrilmiş. *Shaxsiy* olarak verilmesi doğru olacaktır.

Fakat vazifeperver kelimesini fikr-i acizanemde bu kadar dar bir manada kullanmak doğru olamaz. (s.175)	Ammo “o‘z ishiga serhafsala” kalimasini, kaminaning ojizona fikriga ko‘ra, bu qadar tor bir ma’noda qo‘llashlik, to‘g‘ri bo‘lmas. (196-b)	Ammo “o‘z ishiga serhafsala” so‘zini, kaminaning ojizona fikriga ko‘ra, bu darajada tor bir ma‘noda qo‘llashlik, to‘g‘ri bo‘lmas.	*Kelime* kelimesi hedef dile *kalima* olarak aktarılmış. Ancak Özbek Türkçesinde bu kelime “Allah’ın kelamı” için kullanılmaktadır ve *kelime*nin karşılığı *so‘z* sözcüğüdür.
Muallim Nihat Efendi alkoliktir. Ruhan hastadır. (s.177)	Muallim Nihod afandi alkogoliktir. Ruhat kasaldir. (198-b)		
Ancak içki suiistimali neticesi olarak yarı deli bir adam olması… (s.178)	Biroq ichkilikni suiiste’mol qilishi natijasida yarim jinni odam holiga kelib qolganligi… (198-b)	Biroq ichkilikni suiste’mol qilganligi sabab yârim telba odam holiga kelib qolganligi…	*Deli* kelimesi *jinni* (aptal) olarak çevrilmiş. *Telba* kelimesi kullanılması doğru olacaktır.
Ancak içki suiistimali neticesi olarak yarı deli bir adam olması… (s.178)	Biroq ichkilikni suiiste’mol qilishi natijasida yarim jinni odam holiga kelib qolganligi… (198-b)	Biroq ichkilikni tashlashi natijasida yarim telba odaam holiga kelib qolganligi…	*Suiistimal – suiiste’mol* olarak aynı şekilde aktarılmış. *...ni tashlashi* olarak kullanılması daha doğru olacaktır.
Fakat ertesi sabah kasabanın her köşesinde, her ağızdan şöyle bir	Ammo tong otishi bilanoq qasabaning har go‘shasida, har kimning og‘zidan	Ammo tong otishi bilanoq shaharchaning har burchagida, har	*Köşe* kelimesi de aynı şekilde *go‘sha* olarak aktarılmış. Özbek

rivayet işitildi. (s.178)	shunday bir mishmishni eshitish mumkin edi. (199-b)	kimning og‘zidan shunday bir mishmishni eshitish mumkin edi.	Türkçesinde bu kelime mevcut ancak *köşe* anlamında değildir. Bu yüzden *burchak* olarak çevirmek gerekmektedir.
Bu şeriat dahilinde ahl-i İslamın canı ve malı dahi emniyette değildir. (s.179)	Bunday sharoitda ahl-i Islomning joni va moli xavfdadir. (199-b)	Bu shariat bilan birgalikda ahl-i Islomning joni va moli xavfdadir.	*Şeriat* tamamen yanlış *sharoit* (durum) olarak çevrilmiş. Doğru karşılığı – *shariat* kelimesidir.
-Bu, bana güzel, fakat fazla şairane bir hulya gibi görünüyor İhsan Bey… (s.180)	-Bu menga go‘zal, ammo haddan tashqari shoirona bir xulyoday ko‘rinayotir, Ehson bey…	-Bu menga ajoyib, ammo haddan tashqari shoirona bir xulyoday ko‘rinayotir, Ehson bey…	*Güzel* kelimesi Özbek Türkçesinde de mevcut, ancak cümle içerisinde b u anlamda kullanılmamaktadı r. Bu yüzden *ajoyib* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Çok mühim haberler var. (s.181)	Ko‘p muhim xabarlar bor. (202-b)	Juda muhim xabarlar bor.	*Çok* kelimesinin birden fazla anlamı olmasına rağmen *ko‘p* (bol) olarak çevrilmiş. *Juda* (çok)

			kullanılması gerekiyordu.
Antikacı Alber Efendiden aldım. Dört tanesini eritip gümüş tepsi yaptım. (s.181)	Antiqachi Alber afandidan oldim. To‘rt donasini eritib, taqsimchalar yasadim. (202-b)	Antiqachi Alber afandidan oldim. To‘rt donasini eritib, patnis yasadim.	*Tepsi* kelimesinin Özbek Türkçesindeki karşılığı – *patnis* sözcüğüdür. Aktarılırken *taqsim* (tabak) olarak yanlış çevrilmiş.
Çok mükemmel bir iz üzerindeyiz Şahin Efendiciğim. (s.182)	Biz ko‘p muhim bir izning ketiga tushdik, Shohin afandiginam. (203-b)	Biz juda muhim bir izning ketiga tushdik, Shohin afandiginam.	*Çok* kelimesinin birden fazla anlamı olmasına rağmen *ko‘p* (bol) olarak çevrilmiş. *Juda* (çok) kullanılması gerekiyordu.
Şahin Efendiye gelince, o, muharebenin neticesi hakkında pek nikbin değildi. (s.184)	Shohin afandiga kelsak, u, urushning oqibatini o‘ylaganda, juda nikbin emasdi. (206-b)	Shohin afandiga kelsak, u, urushning oqibatini o‘ylaganda, o‘ta ijobiy fikrdagi (yaxshi umiddagi) inson emasdi.	*Nikbin – nikbin* olarak aynı şekilde aktarılmış. Kelime yerine *ijobiy fikrdagi* veya *yaxshi umiddagi* kullanılması gerekmektedir.
Ahalinin bir kısmı akın halinde hükümet caddesine	Aholining bir qismi oqim holida hukumat jaddasi tomon shoshar, bir qismi esa… (208-b)	Aholining bir qismi oqim holida hukumat ko‘chasi tomon shoshar, bir qismi esa…	*Cadde – jadda* kelimesiyle ifade edilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde böyle

koşuyor, bir kısmı ise… (s.187)			kelime olmadığından çeviri yanlıştır. Bu yüzden *ko‘cha* kullanılması doğru olacaktır.
Fakat buna rağmen telefon başından, vazife başından ayrılmıyordu. (s.188)	Ammo u bunga parvo qilmay, telefon boshidan, o‘z amalidan ayrila olmas edi. (209-b)	Ammo u shunga ham qaramasdan, telefon boshidan, o‘z amalidan ayrila olmas edi.	*Buna rağmen – bunga parvo qilmay* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından büyük bir yanlış değil ancak bunun yerine Özbek Türkçesinde *shunga ham qaramasdan* kullanılması daha doğru ve anlaşılır olacaktır.
Bir aralık kırk, elli adım ilerisinde yoldan bir araba geçiyordu. (s.189)	Bu orada undan qirq-ellik odim narida bir arava taraqlagancha o‘tib qoldi. (211-b)	Bu orada undan qirq-ellik qadam narida bir mashina taraqlagancha o‘tib qoldi.	*Araba* kelimesi *arava* olarak yanlış çevrilmiş. *Mashina* olarak aktarmak doğru olacaktır.
Zühtü Efendi, eliyle kendilerini ve arabayı gösterdi, avucunu açarak, boynunu bükerek bir	Zuhtu afandi, qo‘li bilan o‘zlarini va aravani ko‘rsatdi, qo‘llarini ochib, bo‘ynini qisarkan,	Zuhtu afandi, qo‘li bilan o‘zlarini va mashinani ko‘rsatdi, qo‘llarini ochib, bo‘ynini qisarkan,	*Tesadüf – taassuf* olarak yanlış çevrilmiş. *Tasodif* (tesadüf) olması gerekiyordu.

tesadüf işareti yaptı. (s.189)	bir taassuf ishoratini qildi. (211-b)	bir tasodif ishoratini qildi.	
Yine bir çocuk, sesi kısılmış, yüzü, gözü toprak, çamur içinde, kendi kendine koşuyor, "Ağabey..ağabey" diye kaybolan kardeşini arıyordu. (s.193)	Mana, yana bir bola, tovushi bo‘g‘ilib ketibdi, yuzi, ko‘zi chang, tuproq, loy, yolg‘iz bir o‘zi chopib kelyapti va: "Og‘abey, hoo og‘abey",- deya yo‘qotib qo‘ygan akasini axtarardi. (215-b)	Mana, yana bir bola, ovozi bo‘g‘ilib ketibdi, yuzi, ko‘zi chang, tuproq, loy, yolg‘iz bir o‘zi chopib kelyapti va "Aka, hoo aka",- deya yo‘qotib qo‘ygan akasini qidirardi.	*Ses* kelimesi Özbek Türkçesinde kullanılırken *tovush* (alfabedeki ses) olarak yanlış kullanılmış. *Ovoz* (cümledeki ses anlamında) olarak aktarmak doğru olacaktır.
Yine bir çocuk, sesi kısılmış, yüzü, gözü toprak, çamur içinde, kendi kendine koşuyor, "Ağabey..ağabey" diye kaybolan kardeşini arıyordu. (s.193)	Mana, yana bir bola, tovushi bo‘g‘ilib ketibdi, yuzi, ko‘zi chang, tuproq, loy, yolg‘iz bir o‘zi chopib kelyapti va: "Og‘abey, hoo og‘abey",- deya yo‘qotib qo‘ygan akasini axtarardi. (215-b)	Mana, yana bir bola, ovozi bo‘g‘ilib ketibdi, yuzi, ko‘zi chang, tuproq, loy, yolg‘iz bir o‘zi chopib kelyapti va "Aka, hoo aka",- deya yo‘qotib qo‘ygan akasini qidirardi.	*Ağabey* kelimesinin Özbek Türkçesindeki karşılığı – *aka* sözcüğüdür. Ama *og‘abey*[34] olarak dilde kullanılmayan bir kelimeyle ifade edilmiş.
Kendini onların yanında küçük ve hakir gördü, nefsinden utandı, Sarıovada yapılacak işleri	O‘zini bularning oldida kichik va bechora bir odam deb topdi, vijdonidan uyaldi. Sariovada qiladigan	O‘zini bularning oldida kichik va bechora bir odam deb topdi, nafsidan uyaldi. Sariovada qiladigan ishlari	*Nefs* kelimesinin Özbekçe karşılığı – *nafs* sözcüğüdür. Onun yerine *vijdon* (vicdan) kullanılmış.

[34] Özbek Türkçesinde *og‘abey* kelimesi yoktur. Harezm bölgesi Oğuz lehçesinde konuşmasına rağmen, orada da *og‘a* olarak kullanılır. Ama Özbekistan'ın başka herhangi yerinde anlaşılmamaktadır.

olduğunda hala mı tereddüdediyordu ? (s.195)	ishlari bo‘lmaganiga nechun hanuzgacha shubhalanib o‘tiribdi? (216-b)	bo‘lmaganiga nechun hanuzgacha shubhalanib o‘tiribdi?	
Sokağın karanlığını yalnız bazı kimselerin elindeki muşamba fenerler aydınlatıyordu. (s.197)	Ko‘chaning qorong‘iligini yolg‘iz ba’zi kimsalarning qo‘lidagi fonarlargina yoritardi. (219-b)	Ko‘chaning qorong‘iligini faqat ba’zi kimsalarning qo‘lidagi chiroqlargina yoritardi.	*Yalnız – yolg‘iz* (yalnızlık) olarak yanlış çevrilmiş. Kelimenin doğru karşılığı – *faqat* kelimesidir.
Hâkim olan his, korku ve şaşkınlıktı. (s.198)	Odamlar o‘rtasida qo‘rquv va shoshqinlik hissi hokim edi. (220-b)	Odamlar o‘rtasida qo‘rquv va hayronlik hissi hokim edi.	*Şaşkınlık* kelimesi Özbek Türkçesine aktarılırken aynı şekilde *shoshqinlik* olarak yanlış çevrilmiş. Sözcüğün doğru karşılığı – *hayronlik* kullanılması gerekmektedir.
Camiin karşısındaki sıra dükkanlardan biri Hıristaki isminde ihtiyar bir Rum eczacınındı. (s.198)	Jome’ning ro‘parasidagi qator do‘konlardan biri Xiristaki degan keksa rumning dorixonasi edi. (220-b)	Masjidning ro‘parasidagi qator do‘konlardan biri Xiristaki degan keksa rumning dorixonasi edi.	*Cami* kelimesi Jome’ olarak Özbek Türkçesinde kullanılmamaktadır. Jome’ masjidi veya masjid olarak kullanım doğru olacaktır.

Şahin Efendi, dünkü hengame esnasında onu ne görmüş, ne de kimseden ona dair bir haber almıştı. (s.205)	Shohin afandi tungi hangoma paytida uni na ko‘rgan, na-da birovdan unga doir biron xabar olgan edi. (227-b)	Shohin afandi kechagi hodisa paytida uni na ko‘rgan, na-da birovdan unga doir biron xabar olgan edi.	*Dün* kelimesinin Özbek Türkçesindeki karşılığı – *kecha* kelimesidir. *Tun* (gece) olarak yanlış çevrilmiş.
Hem canım, zaten düşüncene muhalif bir şey söyliyecek değilsin ya… (s.208)	Innakeyin, jonim, sen o‘z dunyoqarashingga qarshi biror narsa so‘ylamassan, axir?! (230-b)	Innaykeyin, birodarim, sen o‘z dunyoqarashingga qarshi biror narsa aytmassan, axir?	*Canım – jonim* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak Özbek Türkçesinde bu kelimeyi erkekler birbirlerine kullanmazlar. Bu yüzden *birodarim* olarak çevirmek daha doğru olmaktadır.
…Rasimin odasındaki bütün evrakı aldılar. Sonra, Şahin Efendiyi karakola davet ettiler. (s.208)	…Rasimning xonasidagi jamiyki qog‘ozlarni yig‘ishtirib oldilar. So‘ngra Shohin afandini qoraqo‘lga da’vat etdilar. (231-b)	…Rasimning xonasidagi jamiyki hujjatlarni yig‘ishtirib olishdi. So‘ngra Shohin afandini Tuman Ichki Ishlar Bo‘limiga taklif qilishdi.	*Evrak* Özbek Türkçesine çevrilirken *qog‘oz* (kağıt) olarak yanlış çevrilmiş. Kelimenin doğru karşılığı – *hujjat* sözcüğüdür.
Senin, Sarıovada kalanlara hakikaten faydan	Sening Sariovada qolganlarga haqiqatan foydang	Sening Sariovada qolganlarga haqiqatan foydang	*Üzme yüreğini - Yuraging uzilmasin* olarak

dokunuyor. Üzme yüreğini! diye teselli ediyordu. (s.210)	ko‘p tegyapti. Yuraging uzilmasin!-deya unga tasalli berar edi. (233-b)	ko‘p tegyapti. Xafa bo‘lma! (Siqilma) – deya unga tasalli berar edi.	yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle bir kullanım yoktur. Bu yüzden *xafa bo‘lma* veya *siqilma* çevirilerinin kullanılması gerekmektedir.
Çünkü ne binaları binaya ne sokakları sokağa benziyen kurun-i vusta yadigarı yerine tertemiz, şipşirin bir kasaba yapacağız… (s.212)	Chunki na binolari binoga, na ko‘chalari ko‘chaga o‘xshagan o‘rta asr yodgorliklarining o‘rniga yangitdan ozoda, shiringina bir qasaba bunyod qilajakmiz… (235-b)	Chunki na binolari binoga, na ko‘chalari ko‘chaga o‘xshagan o‘rta asr yodgorliklarining o‘rniga yangitdan ozoda, shinamgina bir shaharcha bunyod qilamiz…	*Şipşirin* çevrilirken *shiringina* (tatlı) olarak çevrilmiş. Ancak bu kelime Özbek Türkçesinde ev için kullanılamaz. Onun yerine *shinamgina* kullanılması doğru olacaktır.
Bu millet, Yunanı buradan defetmeğe kadir midir? (s.212)	Bu xalq, bu millat yunonlilarni bu yerdan daf etishga qodirmi? (235-b)	Bu xalq, bu millat yunonlarni bu yerdan daf etishga qodirmi?	*Yunanı* ve kitabın başka yerlerinde gelen *Yunanlıları* kelimeleri aynı şekilde *yunonlilarni* olarak çevrilmiş. Fakat Özbek Türkçesinde böyle kullanım yanlıştır.

			Yunonlarni olarak kullanılmaktadır.
Fakat kapıdan içeri girerken ayağı bir taşa takılarak elinde nargilesiyle yüzüstü gitti ve bir daha kalkmadı. (s.215)	Ammo darvozadan chiqib ketayotganida oyog‘i bir toshga qoqilib, qo‘lidagi chilimi bilan birga yuzi aralash chunonam yiqildiki, birmuncha vaqt qimirlamay qoldi. (238-b)	Ammo darvozadan chiqib ketayotganida oyog‘i bir toshga qoqilib, qo‘lidagi chilimi bilan birga yuzi aralash chunonam yiqildiki, shundan keyin hech o‘rnidan turmadi.	*Bir daha* Özbek Türkçesine çevrilirken *birmuncha vaqt* (birkaç zaman, biraz) olarak çevrilmiş. *Shundan keyin hech..* olarak aktarmak doğru olacaktır.
Şahin efendi, hepsinden zorlu gelen bu darbeden belki iflah olmıyacaktı. (s.215)	Shohin afandi hammasidan ham zo‘r kelgan bu zarbadan balki hecham o‘nglanmasdi. (239-b)	Shohin afandi hammasidan ham og‘ir (qiyin) kelgan bu zarbadan balki hecham o‘nglanmasdi.	*Zor* kelimesi tam olarak bu şekilde Özbek Türkçesinde de mevcuttur. Ancak Özbek Türkçesindeki *zo‘r* kelimesi *güzel* veya *çok iyi* anlamındadır. Bu yüzden kelime *og‘ir* yada *qiyin* olarak çevrilmesi gerekmektedir.
Demek ki bizimkiler bir adım daha ilerlediler, diye	Demakki, biznikilar yana bir odim ichkari surilibdilar,- deya sevinardi. (239-b)	Demakki, biznikilar yana bir qadam ichkari surilibdilar,- deya sevinardi.	*Adım* sözcüğü *odim* olarak yanlış çevrilmiş. Kelime *qadam* olarak

seviniyordu. (s.216)			çevrilmesi lazımdı.

3.2. Kaynak Metindeki Deyimlerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
… bu cehaletini aklına sığdıramadı. (s.5)	… bu jaholatiga hayron qoldi. (3-b)	… bu jaholatini aqliga sig‘dira olmadi.	Aklına sığdıramadı – *hayron qolmoq* (şaşırmak) olarak çevrilmiş.
Bu adamlar da keenne o ahtapotlar… İstanbuldan çıkarabilirsen aşk olsun… (s.7)	Bu odamlar ham xuddi ana shu sakkizoyoqlarga o‘xshagan, faqat boshqachasi… Qani, ularni Istanbuldan chiqarib ko‘ring-chi, men qoyil qolay sizga… (6-b)	Bu odamlar ham xuddi shu sakkizoyoqlar kabi… Istanbuldan chiqara olganning sadag‘asi ketsang arziydi…	Çeviri açısından çok büyük hata yok ama Özbek Türkçesine kelime kelimesine çevrilmiş. Anlaşılır olmayan cümle olmuş. *Aşk olsun* Özbek Türkçesine çevrilirken tamamen doğru olan alternatif bulunamaz tabi. Ama yerine kullanılabilen ve cümledeki o anlamı veren *Sadag‘asi ketsang arziydi*’yi kullanmak doğru olacaktır.
Ellerini iki elleri içine alıp sıkarak	Qo‘llarini ikki qo‘lining orasiga	Qo‘llarini ikki qo‘lining orasiga	*Helallik dilemek* - *halollik tilamoq*

veda ediyor, helallik diliyordu. (s.14)	olib siqqanicha xayrlashar va ularga halollik tilardi. (13-b)	olib siqqanicha xayrlashar va ulardan rozilik so‘rardi.	diye çevrilmiş ve çevirmen dipnot vererek açıklama yapmış. Ancak açıklamada da bu kelimenin anlamını *kanuni eş* olarak göstermiş. Türkiye Türkçesinde helallik istemek veya helallik dilemek anlamı birbirine çok yakın kelimelerdir (helallik dilemek – birinden hakkını helal etmesini dilemek) ve çevrilirken de *rozilik so‘ramoq* olarak çevrilmesi anlam açısından da çeviri açısından da daha doğru olacaktır.
Bir daha böyle şeyleri aklından geçirme, diye bağırdı. (s.30)	Bunday narsalarni darhol aqlingdan chiqar, - deya baqirdi. (33-b)	Bunday narsalarni xayolingga ham keltirma, - deya baqirdi.	*Aklından geçirme* Özbek Türkçesine *aqlingdan chiqar* olarak çevrilmiş. Böyle bir ifade olmadığından dolayı Özbek Türkçesindeki

			karşılığı *xayolingga ham keltirma* kullanılması doğru olacaktır.
Beş, on kuruş hatırı için bir Veliyullah türbesini yıkmayı göze alan… (s.75)	Besh, o‘n qurush pul uchun bir avliyo maqbarasini buzishga otlangan bu odam… (84-b)	Besh, o‘n qurush pul uchun bir avliyo maqbarasini buzishga ham tayyor turgan bu odam…	*Göze almak* deyimi Özbek Türkçesine *otlanmoq* (hazırlanmak) olarak çevrilmiş. Deyimi Özbek Türkçesine *...ga tayyor turgan* olarak çevirmek daha doğru olacaktır.
Beni gözünüzden düşürmek için öyle söylemiş olacaklar. (s.165)	Meni sizning oldingizda obro‘yimni tushirmoq uchun shunday bo‘lmag‘ur narsalarni to‘qishgan. (185-b)	Meni sizning oldingizda yerga urish uchun shunday bo‘lmag‘ur narsalarni to‘qishgan.	*Gözden düşmek* deyimi Özbek Türkçesine kelime kelimesine çevrilmiş. *Yerga urish - gözden düşmek* deyiminin karşılığı olarak verilmesi doğru olacaktır.
-Cabir Beyden hayır yok, dedi, Nihat Efendiyi Katib-i Mesule azılı bir muhalif olarak tanıtmışlar. (s.167)	-Jobir beydan biror ish chiqmadi,- dedi. -Nihod afandini, mas’ul kotibga, u bizga azali muxolif bo‘lgan odam deb,	-Jobir beydan biror foyda yo‘q,-dedi. -Nihod afandini, mas’ul kotibga, u bizga azali muxolif bo‘lgan odam deb, tanishtirishibdi.	*Hayır yok* – biror ish chiqmadi olarak anlam bakımından çevrilmiş. Deyimin Özbek Türkçesindeki karşılığı- *foyda yo‘q* kullanılması daha

	tanishtirishibdi. (187-b)		doğru aktarım olacaktır.
…mükemmel avukattır. Tuttuğunu koparır… En haksız davaları bile kazanır… (167-b)	…juda usta advokat. Tutganini qo‘pormaguncha qo‘ymaydi… Eng haqsiz da’volarni ham yutadi… (187-b)	…juda usta advokat. Maqsadiga erishmaguncha tinchimaydi… Eng haqsiz da’volarni ham yutadi…	*Tuttuğunu koparmak* deyimi kelime kelimesine çevrilerek yanlış çeviri olmuş. *Maqsadiga erishmaguncha tinchimaydi* olarak aktarılması gerekmektedir.
-Demek koca Sarıovada bir mazlumu müdafaa için dört çift söz söyliyecek bir avukat bulamıyacağız. (s.170)	-Demak, butun Sariovada bir mazlumni mudofaa uchun to‘rt og‘iz so‘z ayta oladigan bitta advokat ham topilmas ekan-da! (189-b)	-Demak, butun Sariovada bir mazlumni himoya qilish uchun ikki og‘iz so‘z ayta oladigan bitta advokat ham topilmas ekan-da!	*Dört çift söz* kelime kelimesine yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle ifade kullanılmadığından ve hedef dilde doğru karşılık mevcut olduğundan, *ikki og‘iz so‘z* kullanılması doğru olacaktır.
Kanunun inceliklerine bizim aklımız ermez. (s.174)	Qonunning ikir-chikirlarini bizning aqlimiz ololmaydi. (194-b)	Qonunning ikir-chikirlariga bizning aqlimiz yetmaydi.	*Aklımız ermez* Özbek Türkçesine kelime kelimesine aktarılmış. Doğru karşılığı ise – *aqlimiz yetmaydi* deyimidir.

Bunun için mutasarrıfın artık tadı kaçan bu Sarıovada durmak istemediği… (s.181)	Shuning uchun mutasarrifning ortiq mazasi qochgan bu Sariovada turishni istamaganini… (202-b)	Shuning uchun mutasarrifning ortiq bu yoqimsiz Sariovada turishni istamaganini…	*Tadı kaçan* kelime kelimesine *mazasi qochgan* olarak yanlış çevrilmiş. Onun yerine *yoqimsiz* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Şahin Efendi, ne olur ne olmaz, geç vakit sokaklarda dolaşmayı doğru bulmadığından hemen arkadaşından ayrıldı. (s.208)	Shohin afandi har holda kechki payt ko‘chalarda yurishni to‘g‘ri deb topmaganligidan darrov do‘sti bilan xayrlashdi. (230-b)	Shohin afandi nima bo‘lgan taqdirda ham kechki payt ko‘chalarda yurishni to‘g‘ri deb topmaganligidan darrov do‘sti bilan xayrlashdi.	*Ne olur ne olmaz – har holda* (en azından) olarak yanlış çevrilmiş. Özbekçede *nima bo‘lgan taqdirda ham* olarak kullanmak doğru olacaktır.

3.3. Kaynak Metindeki Arapça Tamlamaları ve Türkiye Türkçesine Yerleşmiş Arapça Kelimeleri Koruyarak Hedef Dile Yapılan Hatalı Çeviriler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
Tarifiniz birkaç cihetten muhtac-ı tenkiddir. (s.5)	Sizning ta’rifingiz har taraflama muhtoj-i tanqiddir. (3-b)	Sizning ta’rifingiz har tomonlama tanqid qilishimizga yo‘l ochib bermoqda.	*Muhtac-ı tenkid* Özbek Türkçesine çevrildiği zaman yine aynısı yazılmış. Özbek okurları Osmanlı Türkçesini bilmiyorlarsa o

			cümleyi de anlamayacaklar demektir. Özbek Türkçesindeki anlamı yazılması daha anlaşılır olacaktır.
Nur-i didem kardeşim. Sana anlatayım da sen hak ver. (s.6)	Nuridiydam, ukam! O‘zing o‘ylab ko‘r, axir. (5-b)	Ko‘zimning oq-u qorasi, birodarim! O‘zing o‘ylab ko‘r, axir.	*Nur-i didem* tamlaması Özbek Türkçesinde aynı şekilde yazılmış. Kelime *ko‘zimning oq-u qorasi* olarak çevrilmesi lazım.
Kılığı değiştirdim diye böyle eski ahbapları çiğneyip geçmek reva-yı hak mı? (s.13)	Ust-boshimni almashtirdim deb, bunchalik eski do‘stlardan kechib ketmoq ravoyi haqmi? (13-b)	Ust-boshimni (libosimni) almashtirdim deb, eski do‘stlardan kechib ketish insofdanmi?	*Reva-yı hak* tamlaması çeviride de aynı şekilde verilmiş. Özbek Türkçesinde Arapça bilmeyen insanın bu kelimeyi ve bundan dolayı bu cümleyi anlaması imkansızdır. Bu yüzden anlam açısından daha doğru olan ve günlük konuşmada kullanılan *insofdanmi* kelimesini

			kullanmak daha doğru olacaktır.
Onu Anadoludan getiren akrabası bu odaya sokarken ‘Sağ ayağınla gir oğul, nur-i hidayete burada kavuşacaksın!’ demişti. (s.15)	Uni Onato‘lidan keltirgan uzoq qarindoshi bu xonaga kiritarkan: ‘O‘ng oyog‘ing bilan kir, o‘g‘lim, bu yerda nuri hidoyatga qovushajaksan!’ – degandi. (15-b)	Uni Onato‘lidan olib kelgan uzoq qarindoshi bu xonaga kiritarkan: ‘O‘ng oyog‘ing bilan kir, o‘g‘lim, bu yerda ilm yo‘lida donolikka erishasan!’ – degandi.	*Nur-i hidayet* Özbek Türkçesine de aynı şekilde çevrilmiş. Özbek Türkçesinde Arapça bilmeyen insanın bu tamlamayı ve bundan dolayı bu cümleyi anlaması imkansızdır. Onun yerine *ilm yo‘lida donolikka erishmoq* kullanılırsa aynı anlamdaki Özbek Türkçesindeki ifade olacaktır.
Sofu ihtiyar hanımlar bile bu güzel sesli Hafızın terütaze çehresinde tecelli eden ‘Cemal-i İlahi’ye hayrandı. (s.21)	So‘fi keksa xonimlar hatto bu go‘zal tovushli Hofizning juda tiniq yuzli chehrasini ko‘rganlarida: ‘Jamol-i ilohiy’ deya tasanno o‘qir edilar. (23-b)	Hattoki so‘fi keksa xonimlar ham bu go‘zal ovoz sohibi Hofizning juda tiniq yuzli chehrasini ko‘rganlarida: ‘Ilohiy go‘zallik’ deya tasanno o‘qir edilar.	*Cemal-i İlahi* Özbek Türkçesine de aynı şekilde çevrilmiş. Ancak Arapça bilmeyen Özbek okurları tarafından bu ifade anlaşılamaz. Bu yüzden Özbek Türkçesindeki çevirisi olan *Ilohiy go‘zallik*

			kullanılması daha doğru olacaktır.
Şayan-ı hayret bir zeka azizim… (s. 50)	Shoyoni hayrat bir zako, azizim… (56-b)	Hayratlanishga arziydigan zehn, azizim…	*Şayan-ı hayret* Özbek Türkçesine de aynı şekilde *shoyoni hayrat* olarak çevrilmiş. Arapça bilmeyen bir okur için anlaşılır olmadığından dolayı *hayratlanishga arziydigan* kullanılması daha doğru olacaktır.
…önüne gelene türbeleri ateşe vermekten bahseden bu adamda türbeleri yakmak fikri bir "fikr-i sabit" haline gelmiştir. (s.177)	…u bilan suhbatda bo‘lganlarga maqbaralarni kuydirish kerak, deb bahs yuritgan bu odamda, maqbaralarni yoqmoq fikri, bir "fikr-i sobit" holiga kelgan. (198-b)	…u bilan suhbatda bo‘lganlarga maqbaralarni kuydirish kerak, deb bahs yuritgan bu odamda, maqbaralarni yoqish fikri, "o‘zgarmas fikr" holiga kelgan.	*Fikr-i sabit* aynı şekilde Özbek Türkçesine *fikr-i sobit* olarak çevrilmiş. Onun yerine *o‘zgarmas fikr* kullanılması doğru olacaktır.
…akşam ezanından ve gece yarısından bir saat evvel sinsi sinsi dolaşırken görülmüş olması	…kechki azon paytida va yarim kechadan bir soat avval pisib yurganini ko‘rgan odamlar bor.	…shom azoni paytida va yarim kechadan bir soat avval pisib yurganini ko‘rgan odamlar bor.	*Kanaatbahş* aktarılırken aynı şekilde *qanoatbaxsh* olarak verilmiş. Onun yerine *taskin*

kafi derecede kanaatbahş bir değil midir? (s.177)	Shuning o‘zi ham yetarli darajada qanoatbaxsh bir dalil emasmi? (198-b)	Shuning o‘zi ham yetarli darajada taskin beruvchi dalil emasmi?	*beruvchi* olarak çevrilmesi gerekiyordu.
…ve şahıslarımızdan çok daha mühim olarak idealimizi ve teceddüt davamızı kurtarmak için kat’iyen vacibolmuştur. (s.179)	…va shaxslarimizdan ham ko‘proq muhim bo‘lgan idealimizni, tajaddud da’volarimizni qutqarish uchun qat’iyan vojibdir. (200-b)	…va shaxslarimizdan ham ko‘proq muhim bo‘lgan idealimizni, yangilik da’volarimizni qutqarish uchun qat’iyan vojibdir.	*Teceddüt -tajaddud* olarak aynı şekilde aktarılmış. Özbek Türkçesindeki karşılığı olarak *yangilik* kullanılması daha doğru olmaktadır.

3.4. Kaynak Metindeki Fiillerin ve Fiilimsilerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
Öyle ya ‘Kendi adem olmayan gayri nasıl adem eder. (s.7)	Ha, rost: ‘O‘zi odam bo‘lmagan o‘zgani qanday odam etar’. (5-b)	Ha, to‘g‘ri: ‘O‘zi odam bo‘lmagan o‘zgani qanday odam qiladi’.	Etmek fiili Özbek Türkçesine de aynı şekilde *etmoq* olarak çevrilmiş. Aslında bu yanlış değil. Sadece *adam eder* demek Özbek Türkçesinde *odam qilmoq* olması lazımdı. Kelime her zaman aslındaki kelimeye uyum

			sağlamasına gerek yok. Anlam olarak da doğru olması lazım.
Hepsi lütuf ve atıfetinize sığınırlar. (s.7)	Hammasi lutf va iltifotingizga sig‘inadi. (6-b)	Hammasi sizning lutf va himmatingizdan umidvor.	*Sığınmak* fiili Özbek Türkçesinde de aynı şekilde yazılmıştır. Ama Özbek Türkçesindeki *sig‘inmoq* kelimesi kullanımda Allah’a sığınmak anlamındadır ve insana göre kullanılması yanlıştır.
Gideceğin yer de mübarek, ucuz bir yerdir. (s.8)	Ketadigan yering ham muborak to‘kin-sochin bir yer. (7-b)	Boradigan joying ham to‘kin-sochin, arzon bir yer.	*Gitmek* fiili Özbek Türkçesinde *bormoq* olarak kullanılıyor. Cümlede kullanılan *ketmoq* fiili ise burada *gitmek* olarak kullanılmamaktadır. [35]
-Arkadaş, ben, bu işi çok merak ettim. (s.9)	-O‘rtoq, men sening bu ishingdan ko‘p maroqlandim. (8-b)	-Do‘stim (birodarim), men	*Merak ettim* cümlesi *maroqlandim*

[35] Örnek olarak : Eve *gittim* - uyga *bordim*. Evden *gittim* – uydan *ketdim*. *Gideceğin* yer – *boradigan* joying.

		bu ishga juda qiziqib qoldim.	olarak çevrilmiş. Ama bu kelime merak etmek anlamında değil, zevk aldım anlamındadır. Onun yerine *qiziqib qoldim* kelimesi kullanılırsa merak etmek anlamında olacaktır.
Şimdi, pek açık hatırlayamıyordu... (s.12)	Hozir juda aniq xotirlay olmadi… (12-b)	Hozir juda aniq eslay olmadi…	*Hatırlamak* kelimesi *xotirlamoq* olarak çevrilmiş. Ama günlük kullanımda bu kelime yerine *eslamoq* kullanılır ve hatırlamak anlamındadır. *Xotirlamoq* ise daha farklı bir anlamdadır.[36]
Onu Anadoludan getiren akrabası bu odaya sokarken 'Sağ ayağınla gir oğul, nur-i hidayete burada	Uni Onato'lidan keltirgan uzoq qarindoshi bu xonaga kiritarkan: 'O'ng oyog'ing bilan kir, o'g'lim, bu yerda nuri hidoyatga	Uni Onato'lidan olib kelgan uzoq qarindoshi bu xonaga kiritarkan: 'O'ng oyog'ing bilan kir, o'g'lim, bu yerda ilm yo'lida donolikka	*Getiren* fiili *keltirgan* olarak çevrilmiş. Ancak anlam açısından bu kelime bu cümlede doğru bir yerde olmamış. Onun yerine *olib kelgan*

[36] Örnek: ölenleri hatırlamak gibi.

kavuşacaksın!' demişti. (s.15)	qovushajaksan!' – degandi. (15-b)	erishasan!' – degandi.	fiilinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Onu Anadoludan getiren akrabası bu odaya sokarken 'Sağ ayağınla gir oğul, nur-i hidayete burada kavuşacaksın!' demişti. (s.15)	Uni Onato'lidan keltirgan uzoq qarindoshi bu xonaga kiritarkan: 'O'ng oyog'ing bilan kir, o'g'lim, bu yerda nuri hidoyatga qovushajaksan!' – degandi. (15-b)	Uni Onato'lidan olib kelgan uzoq qarindoshi bu xonaga kiritarkan: 'O'ng oyog'ing bilan kir, o'g'lim, bu yerda ilm yo'lida donolikka erishasan!' – degandi.	*Kavuşacaksın* fiili Özbek Türkçesinde de aynı şekilde yazılmış. Kelime yerine *erishmoq* kullanılması doğru olacaktır.
Ve bu uçurumda sürüklenip gidenlerin başında Şahin gelirdi. (s.17)	Va bu uchirimda mahliyo bo'lib ketayotganlarning oldida Shohin kelar edi. (17-b)	Va bu cho'qqida sarson bo'lib ketayotganlarning oldida Shohin kelar edi.	*Sürüklenmek* fiili *mahliyo bo'lmoq* olarak çevrilmiş. Ancak o kelime *bayılmak*, *çok hoşlanmak* anlamındadır. Onun yerine doğru kelime olarak *sarson bo'lmoq* kullanılması gerekiyordu.
İşte Şahini ilkönce bir türlü alışamadığı medresesine yavaş yavaş bağlayan bu, kendi rüyasını	O'z tushini boshqalarga xassoslik bilan aytib beruvchi mana shu ajoyib chol Shohinning birinchi galda madrasaga kishi bilmas ravishda	O'z tushini boshqasiga ham ko'rsata olish qobiliyatiga ega bo'lgan bu chol Shohinni hech ham ko'nika	*Yavaş yavaş bağlayan* Özbek Türkçesine *kishi bilmas darajada bog'lanib qolish* olarak çevrilmiş. Özbek

başkasına da göstermek hassasına sahip garip ihtiyar olmuştu. (s.17)	bog‘lanib qolishiga sabab bo‘lgandi. (18-b)	olmagan madrasasiga asta-sekin bog‘lanib qolishidagi birinchi sabablaridan biri edi.	Türkçesindeki bu çevirinin anlamı *aşırı derecede bağlanmak* olduğu için yanlıştır. *Asta-sekin bog‘lanib qolish* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
Zaten İstanbulda ilk hayal kırıklığı ona bu arkadaşlardan gelecekti. (s.19)	Zotan, Istanbulda dastlabki xayol horg‘inligi unga mana shu o‘rtoqlaridan yuqqan edi. (20-b)	Zotan, Istanbulda ilk xafsalasi pir bo‘lgan hodisa ham unga mana shu o‘rtoqlari tarafidan bo‘lardi.	*Arkadaşlardan gelecekti – o‘rtoqlaridan yuqqan edi* olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesindeki çevirinin anlamı *arkadaşlarından bulaşmıştı* olduğundan dolayı çeviri yanlıştır ve onun yerine *o‘rtoqlari tarafidan bo‘lardi* kullanılması doğru olacaktır.
Bu Mecit Molla, Zeynel hocanın – müderrisler de dahil olduğu halde – Somuncuoğlu medresesinde tek	Bu Majid Mulla, Zaynal domlaning – mudarrislar bilan yaqin aloqada bo‘lgani holda – Somunjuo‘g‘li madrasasida eng	Bu Majid Mulla, Zaynal domlaning – mudarrislar bilan yaqin aloqada bo‘lganiga qaramasdan-	*Olduğu halde – bo‘lgani holda* olarak çevrilmiş. Büyük bir yanlış değil, ancak böyle ifade Özbekçede kullanılmıyor. Bu

korktuğu adamdı. (s.23)	qo‘rqadigan odami edi. (25-b)	Somunjuo‘g‘li madrasasida yagona qo‘rqadigan odami edi.	yüzden *bo‘lganiga qaramasdan* olarak kullanılması daha doğru olacaktır.
– Şimdi anlıyorum ki bendeki din gayreti de öyle pek garez ve ivazdan salim bir şey değilmiş, dedi. (s.30)	– Endi bildimki, mendagi diniy intilish ham unchalik g‘arazdan va ziyondan xoli bir narsa emas ekan, - dedi. (33-b)	-Endi tushunyapmanki, mendagi diniy intilish ham unchalik g‘arazdan va ziyondan xoli bir narsa emas ekan, - dedi.	*Anlamak* fiili *bilmoq* olarak çevrilmiş. Ancak Özbekçede kelimenin karşılığı *tushunmoq* fiilidir ve bu şekilde kullanılması doğru olacaktır.
– Şimdi anlıyorum ki bendeki din gayreti de öyle pek garez ve ivazdan salim bir şey değilmiş, dedi. (s.30)	– Endi bildimki, mendagi diniy intilish ham unchalik g‘arazdan va ziyondan xoli bir narsa emas ekan, - dedi. (33-b)	-Endi tushunyapmanki, mendagi diniy intilish ham unchalik g‘arazdan va ziyondan xoli bir narsa emas ekan, - dedi.	*Anlıyorum* fiilinin eki şimdiki zaman ekidir. Özbek Türkçesindeki fiilde geçmiş zaman eki kullanılmıştır.[37]
Müderrisin tehdidi Şahin Efendiyi korkutamamıştı. (s.30)	Mudarrisning tahdidi Shohin Afandini qo‘rqitmadi. (33-b)	Mudarrisning tahdidi Shohin Afandini qo‘rqita olmagandi.	*Korkutamamıştı* fiili *qo‘rqitmadi* (*korkutmadı*) olarak çevrilmiş. Burada *korkutamamıştı* fiilinin doğru karşılığı *qo‘rqita olmagandi*

[37] Türkiye Türkçesinde Şimdiki Zaman eki -yor (-geliyor). Özbek Türkçesinde -yap (kelyapti).

			kullanılması gerekiyordu.
Onların ne dediklerini, ne iddia ettiklerini pek iyi öğrenememişti. (s.31)	Ularning nima deganlarini, nima da'vo qilishlarini juda yaxshi o'rganmagan edi. (34-b)	Ularning nima deganlarini, nima da'vo qilishlarini unchalik yaxshi bilmas edi.	*Öğrenememişti – o'rganmagan edi* olarak aynı şekilde yazılmış. Bu ifade Özbek Türkçesinde cümledeki anlamı karşılaması için bu şekilde kullanılmadığından dolayı *bilmas edi* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
Büyük hakim, belki ona bir teselli sözü söyliyecekti. (s.32)	Buyuk hakam balki unga bir tasalli so'zi aytsa kerak edi. (35-b)	Katta hakam balki unga bir tasalli so'zi aytardi.	*Söyliyecekti* fiili *aytsa kerak edi* (*söyleyebilirdi*) olarak çevrilmiş. *Aytardi* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
– Sen, yoksa bir nazenine gönül bağladın da onun hasretiyle mi yanıyorsun? diyorlardı. (s.35)	– Sen, nima balo, bir nozaninga ko'ngil qo'yib, uning hasratida yonayotirsanmi?- deyishardi. (39-b)	– Sen, nima balo, bir nozaninga ko'ngil qo'yib, uning hasratida yonayapsanmi?- deyishardi.	*Yanıyorsun* fiili Özbek Türkçesine *yonayotirsan* olarak çevrilmiş. Fiil yanlış değil ancak kullanılan ek anlaşılır olmadığından dolayı *yonayapsan* olarak çevrilmesi

			daha doğru olacaktır.
Asıl maksadı oraların ahvalini yakından görüp anlamaktı. (s.36)	Asl maqsadi u yerlarning ahvolini yaqindan ko‘rib bilmoq edi. (40-b)	Asl maqsadi u yerlarning holatini yaqindan ko‘rib bilish edi.	*Anlamak* fiili *bilmoq* olarak verilmiş. Kelime yanlış değil ancak *bilish* olması daha doğru olacaktır.[38]
Artık kasabasının güneşini eskisi gibi parlak, topraklarını eskisi kadar taze görmüyordu. (s.37)	Ortiq qasabasining quyoshini qadimgiday porloq, tuproqlarini qadimgiday toza ko‘rmas edi. (40-b)	Ortiq shaharchasining quyoshini oldingdek porloq, tuproqlarini toza ko‘rmayotgan edi.	*Görmüyordu* fiili *ko‘rmas edi* olarak çevrilmiş. Çeviri yanlış değil ancak kullanılan ek bu fiile bu cümlede uymadığından dolayı *ko‘rmayotgan edi* olarak çevrilmesi daha doğru olacaktır.
Şahin hocanın çocuklar için duyduğu muhabbet ve merhamet günden güne büyüdü, genişledi… (s.38)	Shohin domlaning bolalarga bo‘lgan muhabbati va marhamati kundan-kunga kattalashdi, kengaydi… (41-b)	Shohin domlaning bolalarga bo‘lgan muhabbati va marhamati kundan-kunga kuchaydi, ortdi…	*Büyümesi ve genişlemesi* Özbek Türkçesine aynı şekilde kelime kelimesine çevrilmiş. Merhamet için *kuchaydi, ortdi* kullanılması doğru olacaktır.

[38] Özbekçede -moq eki mastar ekidir. Cümle içinde mastar eki yerine başka ek kullanılması daha doğrudur.

…bahçeyi, koridorları dolduran namzet kalabalığı arasına karıştı. (s.38)	…bog‘chani, koridorlarni to‘ldirgan nomzodlar olomoniga qorishdi. (43-b)	…bog‘chani, yo‘lakarni to‘ldirgan nomzodlar olomon ichiga g‘arq bo‘ldi.	*Karıştı* fiili *qorishti* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak *kalabalığa karışmak* anlamında olması için *g‘arq bo‘ldi* kullanılması doğru olacaktır.
Fena muamelelere aldırış etmez, münasebetsiz şakalara güler yüzle mukabele ederdi. (s.40)	Yomon muomalalarga yo‘l qo‘ymas, munosabatsiz hazil-mutoyibalarga kulib javob qaytarmasdi. (45-b)	Yomon muomalalarga xafa bo‘lmas, noto‘g‘ri hazil-huzullarga kulib javob qaytarar edi.	*Aldırış etmez* Özbek Türkçesine *yo‘l qo‘ymas* (izin vermez) olarak çevrilmiş. Onun yerine *xafa bo‘lmas* kullanılması doğru olacaktır.
…karşıdaki denizde yine benim bayrağımı taşıyan gemiler dolaşırsa kendimi daha az mahvolmuş sayamaz mıyım? (s.43)	…qarshimdagi dengizda yana mening bayrog‘im ostida suzgan kemalar sayr etsa, nega endi men o‘zimni mahv o‘lgan deb hisoblay? (48-b)	…qarshimdagi dengizda yana mening bayrog‘im ostida suzgan kemalar sayr etsa, o‘zimni biroz bo‘lsa-da kamroq ezilgan deb hisoblamaymanmi?	*Mahvolmak* fiili Özbek Türkçesine de aynı şekilde *mahv o‘lmoq* diye çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle bir kelime kullanılmadığından dolayı onun yerine *ezilmoq* kullanılırsa daha doğru olacaktır.
Nitekim Sarıovanın daha	Lekin u Sariovaning ichkarisiga borib boy	Lekin u Sariovaning	*Görmeden* fiili *ko‘rishi* olarak

içerideki kibar mahallelerini de görmeden biliyordu. (s.45)	mahallalarni ko‘rishini ham bilardi. (50-b)	ichkarisidagi zodagon (mulozamatli) mahallalarini ham ko‘rmasdan turib bilardi.	çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak Türkiye Türkçesindeki olumlu fiil çeviride olumsuz fiil olarak verilmiş ve dolayısıyla cümle anlamı değişmiş. *Ko‘rmasdan* olarak kullanılması doğru olacaktır.
Müdür, Şahin Efendiden kuşkulanmıştı. (s.54)	Mudir Shohin afandidan hayiqib qolgandi. (60-b)	Mudir Shohin afandidan shubhalanib qolgandi.	*Kuşkulanmak – hayiqib qolmoq* (korkmak) olarak yanlış çevrilmiş. Kelime yerine *shubhalanmoq* kullanılması doğru olacaktır.
Cabir Bey, Balkan muharebesi facialarından bahsediyordu… (s.54)	Jobir bey bo‘lib o‘tgan Bolqon urushi fojialaridan bahs yuritardi… (60-b)	Jobir bey bo‘lib o‘tgan Bolqon urushi fojialari haqida gapirib berayotgan edi.	*Bahsetmek* çeviride aynı şekilde *bahs yuritmoq* olarak verilmiş. Anlam açısından yanlış olduğundan dolayı *gapirib bermoq* kullanılması doğru olacaktır.
…odasındaki oturuş ve lakırdı söyleyiş	…xonasidagi o‘tirishi va so‘z so‘zlashidan sezgan edi-yu, ammo	…xonasidagi o‘tirishi va gapirish	*Tasavvur edememişti - tasavvur etmagandi*

tarzından sezinlemiş, fakat bu derecesini tasavvur edememişti. (s.63)	bu darajadaligini tasavvur etmagandi. (70-b)	ohangidan sezgan edi-yu, ammo bu darajadaligini tasavvur qilmagandi.	olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak Özbek Türkçesindeki fiil kullanımı yanlış, *etmoq* yerine *qilmoq* kullanılırsa (*tasavvur qilmoq*) doğru olacaktır.
Fakat talebe-i ulumun azgınlığı geçmiyor, sarığa edilen hakaret bir türlü hazmedilemiyordu. (s.65)	Ammo softalar jahldan tushmas, sallalilarga bo‘lgan hujumni hazm etolmas edilar. (72-b)	Ammo softalar jahldan tushmas, sallalilarga bo‘lgan haqoratni hazm qilolmas edilar.	*Hazmetmek – hazm etmoq* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak Özbek Türkçesindeki fiil kullanımı yanlış, *etmoq* yerine *qilmoq* kullanılırsa (*hazm qilmoq*) doğru olacaktır.
Talebe-i ulumun hükümete ve fırkaya karşı bir harekette bulunmağa cesaret edemiyecekleri muhakkaktı. (s.65)	Madrasalarning hukumatga va firqaga qarshi bosh ko‘tarishlari muqarrar edi. (72-b)	Madrasalarning hukumatga va firqaga qarshi bosh ko‘tara olmasliklari muqarrar edi.	*Cesaret edemeyecekleri* Özbek Türkçesine çevrilirken anlam açısından yanlış çevrilmiş ve anlam *cesaret edecekleri* olmuş. *Bosh ko‘tarishlari* yerine *bosh ko‘tara olmasliklari*

			kullanılması doğru olacaktır.
Hatta bazıları “Emir Dede” başmuallimini ilkönce pek fena karşılamışlardı. (s.66)	Hatto ba’zilari “Amir Dada” bosh muallimini juda yomon qarshi oldilar. (74-b)	Hatto ba’zilari “Amir Dada” bosh muallimini juda yomon qarshi olishgan edi.	*Karşılamışlardı – qarshi oldilar* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak Özbek Türkçesinde Zaman kullanımı yanlış olmuş. *Qarshi olishgan edi* olarak kullanılması daha doğru olacaktır.
Heybetli mutasarrıfın elleri, ayakları karıncalanıyor… (s.74)	Haybatli mutasarrifning oyoq-qo‘llari negadir holdan toydi… (83-b)	Haybatli mutasarrifning oyoq-qo‘llari uyushayotgandi…	*Karıncalanmak* Özbek Türkçesine *holdan toymoq* (yorulmak) olarak yanlış çevrilmiş. Kelime karşılığı olarak *uyushib qolmoq* kullanılırsa doğru olacaktır.
Mutasarrıf, bu adamın bir eczaneye gönderilmesini emretti ve… (s.75)	Mutasarrif bu odamni bir aptekaga eltib qo‘yishni amr etdi…(84-b)	Mutasarrif bu odamni bir dorixonaga eltib qo‘yishni buyurdi…	*Emretmek* fiili Özbek Türkçesine *amr etmoq* olarak çevrilmiş. Ancak bu fiil Özbek Türkçesinde Allah için kullanılır ve *emretmek* fiilinin

			karşılığı *buyurmoq* fiilidir.
Pir-i faninin sopasiyle bayılan amele daha ayılamadı. (s.76)	Piri foniyning tayog‘ini yeb, hushidan ketgan ishchi hali o‘ziga kelib, hech narsa degani yo‘q. (85-b)	Piri foniyning tayog‘ini yeb, hushidan ketgan ishchi hali o‘ziga kelgani yo‘q.	*Ayılamadı* fiili olumsuz olmasına rağmen Özbek Türkçesine çevrilirken olumlu *o‘ziga kelib* (ayılıp) olarak çevrilmiş.
Yeni mektep ümidine şimdilik veda etmeli. (s.77)	Yangi maktab qurish orzusi – puch xayol bo‘lib chiqdi. (86-b)		
Bizim düşünülecek daha mühim şeylerimiz var… (s.167)	Bizning bundan boshqa muhimroq bo‘lgan ishlarimiz bor… (186-b)	Bizning o‘ylaydigan bundan boshqa muhimroq ishlarimiz bor…	*Düşünülecek* fiili Özbek Türkçesine çevrilmemiş ve anlam değişmiş.
…büsbütün kızdıracağını, hem de müderris Zühtü partisini elden kaçıracağını zannediyor. (s.167)	…jahli chiqadi, ham mudarris Zuhtuning partiyasi qo‘ldan ketadi, deb o‘ylaydi. (187-b)	…jahli chiqadi, ham mudarris Zuhtuning partiyasi qo‘ldan ketadi, deb o‘ylayapti.	*Zannediyor* fiili Özbek Türkçesine aktarılırken Şimdiki Zaman yerine Geçmiş Zaman kullanılmış.
Sarıovada pek iyi iş yapamamasının büyük sebeplerinden biri de bu şöhretiydi. (s.168)	Sariovada juda yaxshi ish olib borishning eng katta sabablaridan biri ham mana shu edi. (188-b)	Sariovada unchalik yaxshi ish qila olmasligining eng katta sabablaridan	*Yapamamasının* olumsuz fiil olmasına rağmen Özbek Türkçesine olumlu olarak

		biri ham mana shu edi.	çevrilmiş ve anlam değişmiş.
Ehemmiyetli davalarım var. Bir başka avukata müracaat buyurun. (s.168)	Muhim ishlar bor qo‘limda. Boshqa bir advokatga murojaat eting. (188-b)	Muhim ishlar bor qo‘limda. Boshqa bir advokatga murojaat qiling.	*Müracaat buyurmak – murojat etmoq* olarak çevrilmiş. Ancak *etmoq* fiili yerine *qilmoq* kullanılması gerekmektedir.
Şahin Efendiyi çok iyi kabul etti. (s.168)	U Shohin Afandini juda yaxshi qabul etdi. (188-b)	U Shohin Afandini juda yaxshi qabul qildi.	*Kabul etmek – qabul etmoq* olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesinde *etmoq* fiili yerine *qilmoq* kullanılması daha doğru olacaktır.
Müdafaa vekili olarak ortaya çıkmam efkar-ı umumiyeyi ve heyet-i hakimiye fena halde kızdıracaktır. (s.169)	Mening himoyachi sifatida o‘rtaga chiqishim jamoatchilik fikrini va hakam hay’atini yomon ahvolga solib qo‘yadi. (188-b)	Mening himoyachi sifaatida o‘rtaga chqishim jamoatchilik fikrini vah akam hay’atini juda yomon asabiylashtiradi.	*Kızdırmak* fiili Özbek Türkçesine çevrilmemiş. *Asabiylashtirmoq* olarak çevrilmesi gerekmektedir.
Bir kere ona müracaat etseniz. Fakat işittiğime göre bu defaki intihap için namzetliğini	Bir karra unga murojaat etib ko‘rsangiz. Ammo eshitishimga ko‘ra bu safargi saylovda u o‘z nomzodini	Bir marta unga murojaat qilib ko‘rsangiz. Ammo eshitishimga ko‘ra bu safargi	*Müracaat etmek – murojat etmoq* olarak çevrilmiş. Ancak *etmoq* fiili yerine *qilmoq*

koyuyormuş. (s.169)	qo‘yayotgan emish. (189-b)	saylovda u o‘z nomzodini qo‘yayotgan emish.	kullanılması gerekmektedir.
Zavallı Nihat Efendiye bir de İtilafçılık lekesi sürerseniz mahvolduğunun resmidir. (s.169)	Bechora Nihod afandiga e’tilofchi degan nomni yopishtirsangiz, tamom, u rasmiy ravishda mahv bo‘ladi. (189-b)	Bechora Nihod afandiga e’tilofchi degan nomni yopishtirsangiz u tamom bo‘ladi.	*Mahvolmak – mahv bo‘lmoq* olarak aynı şekilde çevrrilmiş. Onun yerine *tamom bo‘lmoq* kullanılması doğru olacaktır.
Maalesef menfaat hususunda pek korkaktır. Ekserisi eşraftan ve hocalardan olan müşterilerini kaçırmaktan çekinir. (s.170)	Afsuski, u o‘z manfaatini o‘ylaydigan odam. Aksarisi boylar va domlalardan bo‘lgan mijozlarini qochirishdan chekinadi. (189-b)	Afsuski, u o‘z manfaatini o‘ylaydigan odam. Aksarisi boylar va domlalardan bo‘lgan mijozlarini yo‘qotishdan qo‘rqadi.	*Kaçırmak – qochirmoq* olarak aynı şekilde aktarılmış. *Yo‘qotish* diye çevirmek doğru olacaktır.
Onlar bu davayı kabul etseler bile biz emniyet edemeyiz. (s.170)	Ular bu da’voni qabul etgan taqdirlarida ham, baribir, unday kishilarga ishonmasligimiz kerak. (190-b)	Ular bu da’voni qabul qilgan taqdirlarida ham, baribir, unday kishilarga ishonmasligimiz kerak.	*Kabul etmek – qabul etmoq* olarak çevrilmiş ancak *etmoq* fiili Özbek Türkçesinde bu şekilde kullanılmamaktadır. Bu yüzden *etmoq* yerine *qilmoq* kullanılması gerekmektedir.

Davayı kendi başına da idare edebileceğini zannetmem, fakat tamamiyle gizli kalmak şartiyle… (s.171)	Faqat da'voni yolg'iz o'zi uddalay olmasa kerak deb o'ylayman, ammo tamomila yashirin qolmoq sharti bilan… (191-b)	Faqat da'voni yolg'iz o'zi uddalay olmasa kerak deb o'ylayman, ammo tamomila yashirin qolish sharti bilan…	*Gizli kalmak* - Özbek Türkçesine aktarılırken *yashirin qolmoq* olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak -*mak* eki Özbek Türkçesinde sadece mastar fiil için kullanılır. Bu yüzden -*ish* eki kullanılması gerekiyor.
Her halde bizim için fedakarca çarpışacağı muhakkak… (s.171)	Har holda biz uchun fidokorona mehnat qilishi muhaqqaq… (191-b)	Har holda biz uchun fidokorona harakat qilishi aniq…	*Çarpışmak* fiili *mehnat qilmoq* (çaba göstermek, emek vermek) olarak yanlış çevrilmiş. *Harakat qilmoq* olarak çevirmek anlam bakımından daha doğru olacaktır.
-Mel'unlar, çobanı kandırdılar. Bize fena bir oyun oynadılar… (s.173)	-Mal'unlar, cho'ponni ko'ndirishibdi. Bizga yomon bir o'yin ko'rsatdilar… (193-b)	-La'natilar, cho'ponni aldashibdi. Bizga yomon o'yin ko'rsatishibdi…	*Kandırmak* fiili *ko'ndirmoq* olarak benzer kelimeye çevrilmiş. Ancak *kandırmak* fiilinin çevirisi *aldamoq* fiilidir.

İhsan, birdenbire azimkar bir tavırla ayağa kalktı… (s.173)	Ehson, birdan azimkorlik bilan oyoqqa qalqdi… (193-b)	Ehson, birdan savlat bilan o‘rnidan turdi.	*Ayağa kalkmak* hedef dilde mevcut olmamasına rağmen aynı şekilde *oyoqqa qalqmoq* olarak aktarılmış. Fiilin doğru çevirisi *o‘rnidan turmoq* kelimesidir.
-Dur gürültü etme… Bu müdafaayı, daha doğrusu bu mukabil hücumu ben de güzel buluyorum… (s.174)	-Tek tursang-chi, shovqin solmay… Bu himoyani, aniqrog‘i bu qarshi hujumni men ham go‘zal deb topyapman… (194-b)	-To‘xta, shovqin solma… Bu himoyani, aniqrog‘i bu qarshi hujumni men ham ajoyib deb o‘ylayapman.	*Dur – to‘xta* olarak çevrilmesi gerekiyordu.
-Dur gürültü etme… Bu müdafaayı, daha doğrusu bu mukabil hücumu ben de güzel buluyorum… (s.174)	-Tek tursang-chi, shovqin solmay… Bu himoyani, aniqrog‘i bu qarshi hujumni men ham go‘zal deb topyapman… (194-b)	-To‘xta, shovqin solma… Bu himoyani, aniqrog‘i bu qarshi hujumni men ham ajoyib deb o‘ylayapman.	*Bulmak – topmoq* olarak aktarılmış. Çeviri açısından yanlış değil ancak cümle içerisindeki anlam değişmiş. Bu yüzden *...deb o‘ylamoq* olarak çevrilmesi daha doğru olacaktır.
Geçtim heyecanla yanlış bir İş görür, adamcağızın işini büsbütün	Shoshma-shosharlik bilan ish ko‘rib, tag‘in bir bechora odamning ishini butkul pachoq	Hayajon bilan ish ko‘rib, tag‘in bir bechora odamning ishini	*Karıştırırız* anlam bakımından doğru olması için *barbod qilib qo‘ymaylik*

karıştırırız. (s.174)	qilib qo‘ymaylik. (194-b)	butkul barbod qilib qo‘ymaylik.	olarak çevrilmesi gerekiyor.
Lakin şimdi iyice hatırlıyorum ki yangın günü değil, ondan bir gün evvel. (s.175)	Lekin hozir yaxshi xotirlaymanki, yong‘in kuni emas, undan bir kun avval. (195-b)	Lekin hozir yaxshi eslaymanki, yong‘in kuni emas, undan bir kun avval.	*Xotirlamoq* fiili Özbek Türkçesinde sadece vefat edenleri anmak anlamında kullanılır. Bu yüzden *hatırlamak – eslamoq* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
…kendisini severiz, ancak hak ve hakikati daha ziyade severim. (s.175)	…men u kishini sevaman, biroq haq va haqiqatni undan ham ziyoda sevaman. (196-b)	…biz u kishini yoqtiramiz, biroq haq va haqiqatni undan ham ziyoda sevaman.	Özbek Türkçesinde *sevmek* fiili erkeklerin birbirine kullanabileceği fiil değildir. Bu yüzden *yoqtirmoq* kullanılması daha doğru olacaktır.
…kendisini severiz, ancak hak ve hakikati daha ziyade severim. (s.175)	…men u kishini sevaman, biroq haq va haqiqatni undan ham ziyoda sevaman. (196-b)	…biz u kishini yoqtiramiz, biroq haq va haqiqatni undan ham ziyoda sevaman.	*Severiz* fiili çoğul fiil. Özbek Türkçesine tekil olarak çevrilmiş.
Nihat Efendinin derslerini uzun uzun tenkidetti. (s.175)	Nihod afandining darslarini uzundan-uzoq tahlil qilishga tushib ketdi. (196-b)	Nihod afandining darslarini uzundan-uzoq tanqid qilishga tushib ketdi.	*Tenkidetmek – tahlil qilmoq* olarak yanlış çevrilmiş. *Tanqid qilmoq* olması gerekiyor.
Binaberin bu işin günahı bana	Binobarin, siz aytgan gapning gunohi menga		*O‘qitganim darslarga* değil

değil, okuttuğum derslere aittir. (s.176)	emas, o‘qitganim darslarga oiddir. (196-b)		*o‘qitgan darslarimga* olması gerekiyor. Yanlış ek kullanımı.
Mahkeme reisi, burasının bir ilim ve terbiye dershanesi olmadığını söyledi. İdadi Müdürüyle Nihat Efendiyi sadede davet etti. (s.176)	Sud raisi bu yerning ilm va axloq xususida bahs yuritadigan darsxona emasligini aytib, idodi mudiri bilan Nihod afandini tartibga chaqirdi va ularni asosiy mavzuga qaytishga da’vat etdi. (197-b)	Sud raisi bu yerning ilm va axloq xususida bahs yuritadigan darsxona emasligini aytib, idodi mudiri bilan Nihod afandini tartibga chaqirdi va ularni asosiy mavzuga qaytishlarini taklif qildi.	Özbek Türkçesinde *da’vat qilish* dinde kullanılan terimdir. Bir yere veya bir şeye *davet etmek – taklif qilmoq* kelimesidir.
Hakimler, gömüldükleri koltuklarda doğruluyorlar, işittiklerine inanamıyor gibi hareketler yaparak birbirlerine bakıyorlardı. (s.178)	Qo‘llariga tiralib, mudray boshlagan hakamlar birdan hushyor tortib ketdilar, eshitayotganlariga inonmayotganday harakatlar qilishib, bir-birlariga tikilishib qoldilar. (199-b)	Qo‘llariga tiralib, mudray boshlagan hakamlar birdan hushyor tortib ketdilar, eshitayotganlariga ishonmayotganday harakatlar qilishib, bir-birlariga tikilishib qoldilar.	*İnanmak* aynı şekilde *inonmoq* olarak çevrilmiş. Ancak bu kelime Özbek Türkçesinde sadece bir bölge lehçesinde kullanılan fiildir. Bu yüzden *ishonmoq* kullanılması daha doğru olacaktır.
Muallim Nihat Efendi kurtuldu.	Muallim Nihod afandi qutuldi. Xotinini	Muallim Nihod afandi qutuldi.	*Karısını boşadı – xotinini qo‘ydi*

Karısını boşadı, çocuklara bakması şartiyle ona aylığının bir kısmını terketti… (s.183)	qo‘ydi, bolalarini boqish sharti bilan unga oyligining bir qismini ajratdi… (204-b)	Xotini bilan ajrashdi, bolalarini boqish sharti bilan unga oyligining bir qismini ajratdi…	olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde kullanılan bu ifade sadece bir ilde kullanılan lehçedir.[39] Özbekistan’ın başka hiçbir yerinde anlaşılmadığı için edebi dildeki *xotini bilan ajrashdi* olarak çevrilmesi daha doğru olmaktadır.
Geri kalanı sırtlarında beş günlük yiyecekleriyle Kafkas, Çanakkale yollarını tuttular. (s.184)	Kechikkanlari yelkasida besh kunlik ovqatlari bilan Kavkaz, Chanoqqal’a yo‘llarini tutdilar. (205-b)	Kechikkanlari yelkasida besh kunlik ovqatlari bilan Kavkaz Chanoqqal’aga yo‘l olishdi.	*Yollarını tuttular – yo‘llarini tutdilar* olarak aynı şekilde aktarılmış. Özbek Türkçesinde böyle kullanılmadığından *...ga yo‘l olishdi* olarak çevirmek gerekmektedir.
Bu mücahitler yine o ateşli hitabeler esnasında – ordunun ilk safında el ele	Bu iymon uchun kurashuvchilar yana o‘sha otashin xitoblar aytilgan paytda qo‘shinning birinchi saflarida qo‘lni qo‘lga	Bu iymon uchun kurashuvchilar yana o‘sha otashin xitoblar aytilgan paytda qo‘shinning	*Yürüyeceklerine – borajaklariga* olarak çevrilmiş. Çeviri yanlış değil ancak Gelecek Zaman eki Özbek

[39] Özbekistan’ın Kaşkaderya ilinde kullanılan lehçedir.

yürüyeceklerine dair – verdikleri va'de sadık kaldılar. (s.184)	berib borajaklariga doir berilgan va'dalariga sodiq qoldilar. (205-b)	birinchi saflarida qo'lni qo'lga berib borishlariga doir berilgan va'dalarga sodiq qoldilar.	Türkçesinde aynı Türkiye Türkçesindeki gibi kullanılmış.[40] Özbek Türkçesindeki çeviride *borishlariga* olarak kullanmak gerekmektedir.
İlk hız geçtikten sonra Katib-i Mesul, cephe arkasında daha ali vazifeleri olduğunu hatırlamıştı. (s.184)	Ma'lum bir joyga yetgandan keyin mas'ul kotib jabha orqasida anchagina zarur va oliy vazifalari borligini xotirlab qolgandi. (206-b)	Ma'lum bir joyga yetgandan keyin mas'ul kotibning jabha orqasida anchagina zarur va oliy vazifalari borligi esiga tushgandi.	*Hatırlamak – xotirlamoq* olarak kullanılmış. Özbek Türkçesinde bu fiil *ölenleri yad etmek* anlamındadır. *Bir şeyi hatırlamak* anlamında değildir. Bu yüzden *eslamoq* fiilini kullanmak gerekmektedir.
Bütün ahali birbirine bakarak oraya koşuyordu. (s.187)	Butun aholi bir-biriga ergashib shu yerga to'planardi. (208-b)	Butun aholi bir-biriga ergashib shu yerga yugurardi.	*Koşmak* fiili *to'planmoq* (toplanmak) olarak çevrilmiş. Fiilin Özbek Türkçesindeki karşılığı *yugurmoq* kullanılması gerekmektedir.

[40] Özbekçede Gelecek Zaman ekleri: -ish, -a, -e…dir. -ajak eki sadece Harezm bölgesinde kullanılır ve lehçedir.

Biz çekildik iş başından…gördün memleketi ne hale getirdiler… (s.190)	Biz ketdik ish boshidan…ko‘rdingmi, mamlakatimizni qay ahvolga keltirdilar… (212-b)	Biz ketdik ish boshidan… ko‘rdingmi, mamlakatimizni qay ahvolga olib kelishdi (soldilar)…	*Getirdiler – keltirdilar* olarak aynı şekilde aktarılmış. Ancak fiilin Özbek Türkçesindeki karşılığı *olib kelishdi* veya *solishdi* olması gerekiyordu.
Acaba kasabadaki vazifesi hakikaten bitmiş miydi? (s.193)	Ajabo, qasabadagi vazifasi haqiqatan ham bitganmidi? (215-b)	Ajabo, qasabadagi vazifasi haqiqatan ham tugaganmidi?	*Bitmiş miydi?* fiili *bitganmidi?* olarak yanlış çevrilmiş. Kelimenin doğru karşılığı *tugaganmidi?* olması gerekmektedir.
Kapıları çalarak Rumların silahlanmakta olduklarını, sabaha doğru Müslüman mahallelerine hücum edeceklerini haber vermiş… (s.198)	Eshiklarni taqillatib, hammaga jar solib, rumlarning qurollanayotganliklarini, tong otganda musulmon mahallalariga hujum qilmoqchiliklarini xabarlabdi… (220-b)	Eshiklarni taqillatib, hammaga jar solib, rumlarning qurollanayotganlik- larini, tong otganda musulmon mahallalariga hujum qilmoqchiliklarini xabar beribdi…	*Haber vermiş – xabarlabdi* olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle bir kullanım yoktur. Bu yüzden doğru karşılık olarak *xabar beribdi* kullanılması gerekmektedir.

Hele Müslümanlarla iş gördüğü için Türk dostu geçinirdi. (s.198)	Ko‘pincha musulmonlar bilan ish ko‘rgani uchun turklarga o‘zini do‘st deb hisoblardi. (220-b)	Ko‘pincha musulmonlar bilan ishlagani uchun turklarga o‘zini do‘st deb hisoblardi.	*İş görmek – ish ko‘rmoq* olarak aynı şekilde aktarılmış. Onun yerine *ishlagani* diye çevirmek cümleyi doğru kılmaktadır.
Felaket başlıyordu. Şimdi camlar, çerçeveler inecek, feryatlar kopacak,… (s.199)	Falokat boshlanmoqda edi. Hozir oynalar chil-chil sinadi, romlarning dabdalasi chiqadi, dod-faryod ko‘tariladi… (221-b)	Falokat boshlanayotgan edi. Hozir oynalar chil-chil sinadi, romlarning dabdalasi chiqadi, dod-faryod ko‘tariladi…	*Başlıyordu – boshlanmoqda* edi olarak çevrilmiş. Çeviri açısından yanlış değil ancak Özbek Türkçesinde kullanılan, Türkiye Türkçesinde de olan -moqda (-makta) eki, hedef dilde sadece mastar fiil ekidir. *Boshlanayotgan* olarak kullanmak daha doğru olmaktadır.
Müessir ve tatlı bir lisanla halka anlattı ki Sarıovada Allahtan gayri hiçbir hamileri	Kishini simobday erituvchi shirin til bilan xalqqa anglatdiki, Sariovada Ollohdan boshqa hech bir homiylari	Kishini simobday erituvchi shirin til bilan xalqqa tushuntirdiki, Sariovada Ollohdan boshqa hech bir	*Anlattı – anglatdi* olarak aynı şekilde aktarılmış. Onun yerine *tushuntirdi* kullanılması doğru olacaktır.

kalmamıştı… (s.199)	qolmagandir… (221-b)	homiylari qolmagan edi…	
Müessir ve tatlı bir lisanla halka anlattı ki Sarıovada Allahtan gayri hiçbir hamileri kalmamıştı… (s.199)	Kishini simobday erituvchi shirin til bilan xalqqa anglatdiki, Sariovada Ollohdan boshqa hech bir homiylari qolmagandir… (221-b)	Kishini simobday erituvchi shirin til bilan xalqqa tushuntirdiki, Sariovada Ollohdan boshqa hech bir homiylari qolmagan edi…	*Kalmamıştı – qolmagandir* (kalmamıştır, kalmamış olsa gerek) olarak çevrilmiş. Çeviri yanlış değil fakat ek olarak tahmin eki kullanılmış. *Qolmagan edi* olarak aktarmak doğru olmaktadır.
Sarıovanın etrafını çeviren düşman bir, iki saate kadar kasabaya girecektir. (s.199)	Sariovaning atrofini qurshab olgan dushman bir-ikki soatning ichida qasabaga kirajakdir. (221-b)	Sariovaning atrofini qurshab olgan dushman bir-ikki soatning ichida shaharjaga kirishsa kerak.	*Girecektir – kirajakdir* olarak çevrilmiş. Özbek Türkçesinde kullanılmayan ek kullanılmış. *Kirishsa kerak* olarak çevirmek gerekmektedir.
…Allah esirgesin, bu kimsesiz kadınları, ihtiyarları, hastaları, çocukları kılıçtan geçirecektir. (s.200)	…Olloh o‘zi asrasin bunday narsadan, bu kimsasiz xotinlarni, keksalarni, xastalarni, bolalarni bir-bir qilichdan o‘tkazajakdir. (222-b)	…Olloh o‘zi asrasin bunday narsadan, bu kimsasiz xotinlarni, keksalarni, xastalarni, bolalarni bir-bir	*Kılıçtan geçirecektir-qilichdan o‘tkazajakdir* diye çevrilirken yanlış ek kullanılmış. Doğru aktarım: *qilichdan*

		qilichdan o‘tkazishadi.	*o‘tkazishadi* olması gerekmektedir.
Siz, önüne geçmişsiniz. Çok iyi ettiniz… (s.203)	Siz ustiga kelib qolibsiz… Juda yaxshi qilibsiz… (225-b)	Siz oldini olibsiz… Juda yaxshi qilibsiz…	*Önüne geçmişsiniz – ustiga kelib qolibsiz* (olay olduğu zaman gelmişsiniz) olarak yanlış çevrilmiş. *Oldini olibsiz* olarak çevirmek doğru olacaktır.
-Şahin Efendi… Ben, seni severim… İyi adamsın… (s.204)	-Shohin afandi… Men seni sevaman… Yaxshi odamsan… (226-b)	-Shohin afandi… Men seni yaxshi ko‘raman… Yaxshi odamsan…	*Sevmek* fiili Özbek Türkçesinde mevcut olsa da erkekler birbirlerine kullanmazlar. Bu yüzden *yaxshi ko‘raman* diye çevirmek gerekmektedir.
Necibin ihtiyar bir anne ile dul bir kız kardeşinden ibaret olan ailesinin kasabadan çıkıp gitmiş olacağını tahmin ediyordu. (s.205)	Najibning keksa bir onasi bilan tul qolgan singlisidan bo‘lak hech kimi yo‘q edi. Shuning uchun ularning oilasi qasabadan chiqib ketganini taxmin etgandi. (227-b)	Najibning keksa bir onasi bilan beva qolgan singlisidan bo‘lak hech kimi yo‘q edi. Shuning uchun ularning oilasi shahardan chiqib ketganini taxmin qilgandi.	*Tahmin etmek – taxmin etmoq* olarak aynı şekilde yanlış çevrilmiş. *Taxmin qilmoq* olarak çevirmek doğru olacaktır.
…Rasimin odasındaki bütün	…Rasimning xonasidagi jamiyki	…Rasimning xonasidagi	*Davet etmek* Özbek Türkçesine de

evrakı aldılar. Sonra, Şahin Efendiyi karakola davet ettiler. (s.208)	qog‘ozlarni yig‘ishtirib oldilar. So‘ngra Shohin afandini qoraqo‘lga da’vat etdilar. (231-b)	jamiyki hujjatlarni yig‘ishtirib olishdi… So‘ngra Shohin afandini Tuman Ichki Ishlar Bo‘limiga taklif qilishdi (chaqirishdi).	*da’vat qilmoq* olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle fiil mevcut fakat *dine davet etmek* anlamındadır. *Taklif qilmoq* olarak çevirmek doğru olmaktadır.
Arkadaşları onun dizlerine sarılarak: “Aman ne yapıyorsun?..” diye yalvardılar. (s.214)	O‘rtoqlari uning tizzalariga urib qo‘yisharkan: -Yo xudo, nima qilyapsan?-deya yolvordilar. (237-b)	O‘rtoqlari uning tizzalarini quchoqlab: -Yo xudo, nima qilyapsan?-deya yolvordilar.	*Dizlerine sarılarak – tizzalariga urib qo‘yisharkan* (dizlerine döverken) olarak yanlış çevrilmiş. *Tizzalarini quchoqlab* olması gerekmektedir.
Sıra onların masasına gelince, arkadaşları ayağa kalktılar. (s.214)	Navbat ularning stoliga kelganda, o‘rtoqlari oyoqqa qalqdilar. (237-b)	Navbat ularning stoliga kelganda, o‘rtoqlari o‘rinlaridan turishdi.	*Ayağa kalkmak – oyoqqa qalqdilar* olarak aynı şekilde aktarılmış. Onun yerine *o‘rinlaridan turishdi* olması çeviriyi doğru kılacaktır.
Bir köşede ayaklarımı uzatıp rahat rahat ölmeğe hakkım yok… (s.215)	Bir burchakda bunday oyoqlarimni uzatib, dam olishga haqqim yo‘q… (239-b)	Bir burchakda bunday oyoqlarimni uzatib, o‘lishga haqqim yo‘q…	*Ölmeğe – dam olishga* (dinlenmeye) olarak çevrilmiş. *O‘lishga* olarak

			çevrilmesi gerekmektedir.

3.5. Kaynak Metinde Mecaz Anlamda Kullanılan Kelimelerin Hedef Dile Hatalı Çevirisi

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
Hele sen şimdilik ilim dağarcığını doldurmağa bak. (s.33)	Shunday ekan, sen hozirchalik o‘z ilm to‘rvangni to‘ldirishga harakat qil. (37-b)	Shunday ekan, sen hozirchalik o‘z ilm bulog‘ingni to‘ldirishga harakat qil.	*İlim dağarcığı* Özbek Türkçesine kelime kelimesine *ilm to‘rvasi* olarak çevrilmiş. Böyle kullanım yanlış olduğundan dolayı *ilm bulog‘i* olarak çevirmek doğru olacaktır.
Artık çalışmıyor, müderrisler ders takrir ederken dalgın dalgın düşünüyor… (s.35)	Ortiq dars qilmas, mudarrislarning saboq berishlaridan tolg‘in-tolg‘in xayolga berilar… (39-b)	Ortiq dars qilmas, mudarrislar saboq berishayotgan mahal xayol surib, o‘ylanib qolar edi.	*Dalgın dalgın düşünmek* çeviride de aynı şekilde *tolg‘in-tolg‘in* olarak yazılmış. Özbek Türkçesinde böyle bir ifade kullanılmadığından dolayı *xayol surib* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
Tahsili pek yüksek değil ama dehşetli	Ma’lumoti u qadar yuksak bo‘lmasa-da, ammo dahshatli	Ma’lumoti oliy bo‘lmasa-da, juda	*Ateşin bir vatanperver* Özbek Türkçesine aynı

zeki ve ateşin bir vatanperver. (s.50)	zakki va otashin bir vatanparvar. (56-b)	aqlli va o‘ta vatanparvar.	şekilde *otashin bir vatanparvar* olarak çevrilmiş. İfade anlaşılır olmadığından dolayı *o‘ta vatanparvar* olarak çevrilmesi daha doğru olacaktır.

3.6. Kaynak Dilden Hedef Dile Aktarılırken Atlanan Kelimeler ya da Cümlelerin Olduğu Çeviriler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
İhtiyar hâkim, bastonuna dayanarak duruyor, başını havaya kaldırıyor, kocaman bir körüğü işletir gibi ciğerlerinin bütün kuvvetiyle nefes alarak ilave ediyordu… (s.34)			Çeviride bu paragraf atlanarak Özbek Türkçesine çevrilmemiştir.
Durup dururken Kelami Baba türbesini yakmış olması bana mülayim gelmiyor… (s.175)	“Kalomi Bobo” maqbarasiga o‘t qo‘yishi mumkinligiga hech ishongim kelmaydi… (195-b)	O‘zidan-o‘zi “Kalomi Bobo” maqbarasini yoqishi menga ishonarli tuyilmayapti	*Durup dururken* çeviride verilmemiş ve kelimenin verdiği anlam kaybolmuş. *O‘zidan-o‘zi* olarak

			verilmesi gerekmektedir.

3.7. Kaynak Dilden Hedef Dile Aktarılırken Yorumlama ya da Açıklama Yapılması Gereken Kelimeler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
Maarif Nezareti Tedrisat-ı İptidaiye Birinci Şube Müdürü Basri Bey koskoca bir idadi müdürünün bu cehaletini aklına sığdıramadı. (s.5)	Maorif nazorati qoshidagi boshlang‘ich ma’lumot bo‘yicha birinchi bo‘lim mudiri Basri bey kap-katta bir idodi mudirining bu jaholatiga hayron qoldi. (3-b)	Maorif nazorati qoshidagi boshlang‘ich ta’lim bo‘yicha birinchi bo‘lim boshlig‘i Basri bey kap-katta bir idodi mudirining bu jaholatini aqliga sig‘dira olmadi.	*İdadi* kelimesini çevirirken yorum şeklinde anlatılması lazımdı. Cümle sadece kelime kelimesine çevrilmiş ama anlaşılır değil.
Saniyense uskumrunun içi bıçakla oyulmaz… Kabak mı bu yahu, balık? (s.5)	Qolaversa, skumbriyaning ichi pichoq bilan o‘yilmaydi… Bu nima, baliq sizga qovoqmidiki, ichini o‘yasiz? (3-b)	Bundan tashqari skumbriyaning ichi pichoq bilan o‘yilmaydi… Baliq sizga qovoqmidiki, ichini o‘yasiz?	Çeviri açısından çok büyük hata yok ama Özbek Türkçesine kelime kelimesine çevrilmiş. Anlaşılır olmayan cümle olmuş.
Şimdiye kadar ömrü hep yalnızlık ve yoksulluk içinde geçmiş olduğu için Darülmuallimine	Shu kunga qadar butun umri yolg‘izlik va yo‘qsullik ichida o‘tgani uchun Dorulmuallimiga	Shu kungacha butun umri yolg‘izlik va yo‘qchilik ichida o‘tgani uchun madrasaga	*Darülmuallimin* kelimesi de çeviride aynı şekilde yazılmıştır. Onun yerine bu kelimenin Özbek

pek kolay alıştı. (s.39)	darrov ko‘nikib ketdi. (44-b)	(maktabga, diniy maktabga) oson ko‘nikib ketdi.	Türkçesindeki karşılığı olarak *madrasa*, *maktab* veya *diniy maktab* kelimelerinin kullanılması daha doğru olacaktır.

3.8. Hedef Dil Yerine Rusça ile Karşılanan Kelimeler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
… eski redingotlu, sarı meşin potinli, mavi atlas gömlekli yirmi beş, otuz yaşlarında…(s.6)	…eski kamzulli, sariq charm botinkali, moviy atlas ko‘ylakli yigirma besh, o‘ttiz yoshlar chamasidagi…(4-b)	…eski kamzulli, sariq charm poyabzalli, moviy atlas ko‘ylakli yigirma besh, o‘ttiz yoshlar chamasidagi…	*Potin* kelimesi çevrilirken Rusçadaki karşılığı kullanılmış. Özbek Türkçesine *poyabzal* olarak çevrilmesi lazımdı.
…bahçeyi, koridorları dolduran namzet kalabalığı arasına karıştı. (s.38)	…bog‘chani, koridorlarni to‘ldirgan nomzodlar olomoniga qorishdi. (43-b)	…bog‘chani, yo‘lakarni to‘ldirgan nomzodlar olomon ichiga g‘arq bo‘ldi.	*Koridor* kelimesi çeviride de *koridor* olarak kullanılmış. Günümüzde Özbek Türkçesinde sadece konuşma dilinde kullanılır ama Rusça bir kelimedir.[41] *Yo‘lak* kelimesinin

[41] Коридор - Проход, соединяющий отдельные части квартиры, здания. (Мужской род).

			kullanılması doğru olacaktır.
Bunların birincisi plan meselesi oldu. (s.67)	Bularning birinchisi plan masalasi bo‘ldi. (74-b)	Bularning birinchisi loyiha masalasi bo‘ldi.	*Plan* kelimesi çevrilirken Rusça karşılığı kullanılmış. *Loyiha* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
Mutasarrıf, bu adamın bir eczaneye gönderilmesini emretti ve… (s.75)	Mutasarrif bu odamni bir aptekaga eltib qo‘yishni amr etdi…(84-b)	Mutasarrif bu odamni bir dorixonaga eltib qo‘yishni buyurdi…	*Eczane* kelimesi aktarılırken Rusça karşılığı *apteka* kullanılmış. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı *dorixona* kullanılması gerekiyordu.
Çarşı başındaki büyük hanın altında sıra kahveler vardır ya, onlar baro gibidir. (s.170)	Bozor boshidagi kattakon karvonsaroyning ostida qator kafelar bor-a, ana o‘sha kafelarni bamisoli advokatlar hay’ati deyish mumkin. (190-b)	Bozor boshidagi kattakon karvonsaroyning ostida qator qahvaxonalaar bor-ku, ana o‘sha qahvaxonalarni bamisoli advokatlar hay’ati deyish mumkin.	*Kahve* kelimesi çevrilirken Rusça karşılığı (*kafe*) kullanılmış. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı *qahvaxona* kelimesidir ve böyle kullanılması doğru olacaktır.
Sokağın karanlığını yalnız bazı	Ko‘chaning qorong‘iligini	Ko‘chaning qorong‘iligini faqat	*Fener* çevrilirken kelimenin Rusça

kimselerin elindeki muşamba fenerler aydınlatıyordu. (s.197)	yolg‘iz ba’zi kimsalarning qo‘lidagi fonarlargina yoritardi. (219-b)	ba’zi kimsalarning qo‘lidagi chiroqlargina yoritardi.	karşılığı – *fonar* kullanılmış. Özbek Türkçesinde *chiroq* olarak kullanılmaktadır.
Bu, benim prensibime gayet uygun bir şey… (s.208)	Bu mening prinsipimga g‘oyat uyg‘un bir narsa… (230-b)	Bu mening qoidalarimga juda mos narsa…	*Prensip* çevrilirken Rusça karşılığı kullanılmış. Onun yerine *qoida* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
…parkın sağına sinema… Fakat plandan bir şey anlamıyacaksın… (s.212)	…parkning o‘ng tomonida bir kinoteatr… Ammo men sezib turibman, sen plandan hech narsani tushunmayapsan… (234-b)	…parkning o‘ng tomonida bir kinoteatr… Ammo men sezib turibman, sen loyihadan hech narsani tushunmayapsan…	*Plan* Özbek Türkçesine aktarılırken sözcüğün Rusça karşılığı kullanılmış, Özbek Türkçesindeki karşılığı ise *loyiha* kelimesidir.
Yunanlıların keyifleri pek yerindeydi. Sokaktan arasıra latarnalar geçiyordu. (s.213)	Yunonlilar kayfiyatlari juda a’lo darajada edi. Ko‘chadaan ora-sira muzika sadolari eshitilib turardi. (237-b)	Yunonlar kayfiyatlari juda a’lo darajada edi. Ko‘chadan ora-sira musiqa sadolari eshitilib turardi.	*Latarna* aktarılırken Rusça karşılığı (*muzika*) kullanılmış. Özbek Türkçesinde *musiqa* kelimesinin kullanılması lazımdı.

3.9. Hedef Dile Zıt Anlamıyla Yapılan Çeviriler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum
Fena muamelelere aldırış etmez, münasebetsiz şakalara güler yüzle mukabele ederdi. (s.40)	Yomon muomalalarga yo‘l qo‘ymas, munosabatsiz hazil-mutoyibalarga kulib javob qaytarmasdi. (45-b)	Yomon muomalalarga xafa bo‘lmas, noto‘g‘ri hazil-huzullarga kulib javob qaytarar edi.	*Mukabele etmek – javob qaytarmas edi* (cevap, karşılık vermiyordu) olarak çevrilmiş. Cümledeki fiil olumlu olmasına rağmen çeviride olumsuz olarak gösterilmiş. Kelime yerine *javob qaytarar edi* kullanılması doğru olacaktır.
…gözler kapalı, saç, sakal birbirine karışmış, boğuk ve korkunç sesler çıkarıyordu. (s.76)	…ko‘zlari ochiq, soch-soqoli bir-biriga aralashib ketgan, bo‘g‘iq va qo‘rqinchli tovushlar chiqarar edi. (85-b)	…ko‘zlari yumiq, soch-soqoli bir-biriga aralashib ketgan, bo‘g‘iq va qo‘rqinchli tovushlar chiqarar edi.	*Kapalı* kelimesi *ochiq* (açık) olarak yanlış çevrilmiş. *Yumiq* (kapalı) olarak aktarılması gerekiyordu.

3.10. Kaynak Dilden Ses Değişimi Yapılmak Suretiyle Hedef Dile Yapılan Hatalı Çeviriler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Uygun Çeviri	Yorum

Titrek bir el, kapının kenarına iki defa tereddütle vurdu…(s.6)	Titroq bir qo‘l eshikning chetini ikki daf’a taraddut-la taqillatdi…(4-b)	Titroq bir qo‘l eshikning chetini ikki marta o‘ylanib taqillatdi…	*Defa* kelimesi *daf’a* olarak kelimeye benzeyen Arapça kelimeyle yazılmış. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı – *marta* kelimesi ve günümüzde de kullanılmakta olan kelimedir.
Titrek bir el, kapının kenarına iki defa tereddütle vurdu…(s.6)	Titroq bir qo‘l eshikning chetini ikki daf’a taraddut-la taqillatdi…(4-b)	Titroq bir qo‘l eshikning chetini ikki marta o‘ylanib taqillatdi…	*Tereddütle* kelimesi de aynı şekilde yukarıdaki gibi *taraddut* olarak çevrilmiş. Kelime Özbek Türkçesine *o‘ylanib* yada *ikkilanib* olarak çevrilmesi lazım.
Redingotunun gevşemiş düğmesini ilikleyip fesini düzelttikten sonra yerden temenna etti; kapının yanında durdu. (s.6)	U kamzulining yechilib ketgan tugmasini qadab fesini tuzatgandan keyin tamanno etdi; eshikning yoniga o‘tdi. (4-b)	U kamzulining yechilib ketgan tugmasini qadab fesini tuzatgandan keyin egilib ta’zim qildi; eshikning yoniga o‘tdi.	*Temenna etmek* kelimesi *tamanno* olarak aynı şekilde sadece ses değişimleri yapılarak verilmiş. Kelimeye dipnot verilerek tercüman da izah etmeye çalışmış ancak orada da kelime el öpmek anlamında olduğu

			açıklanmış. Özbek Türkçesine *ta'zim qilmoq* olarak çevrilmesi lazım.
Ya tayin edildiğiniz yere gideceksiniz, ya istifa. (s.6)	Yo tayin etilgan yerga ketasiz, yo bo‘lmasa iste’fo. (5-b)	Yo tayinlangan yeringizga ketasiz, yo bo‘lmasa iste’fo.	*Tayin edilmek* kelimesi aynı şekilde *tayin etilmoq* olarak yazılmış ancak kelime Özbek Türkçesinde bu şekilde kullanılmıyor. Özbek Türkçesine *tayinlanmoq* olarak çevrilmesi doğru olacaktır.
-Nereye mi tayin edildiniz?. Şu şeye tayin edilmediniz mi…(s.8)	-Qayerga tayin etilganding? Shu… haligi… nimaydiyam, haligi yerga tayin etilmadingmi… (7-b)	-Qayerga tayinlandingiz? Shu… haligi… nima ediyam, haligi yerga tayinlanmadingizmi…	*Tayin edilmek – tayin etilmoq* olarak aynısı sadece ses değişimi yapılarak yazılmış. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı - *tayinlanmoq.*
…amma galiba o vakit de vapurdan aynı yere inmişti. (s.12)	…ammo g‘olibo o‘shanda ham paroxoddan ayni shu yerga kelib tushgandi. (12-b)	…ammo o‘shanda ham paraxoddan tahminan shu yerga kelib tushgandi.	*Galiba* kelimesi *g‘olibo* olarak çevrilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde böyle bir kelime kullanılmamaktadır. Onun yerine

			tahminan kelimesi daha uygundur.
Babası ölmüş, memleketinde yoksul bir ihtiyar anasından başka kimsesi kalmamıştı. (12.s)	Otasi o‘lgan, jonajon yerida esa yo‘qsul bir keksa onasidan boshqa kimsasi qolmagan edi. (12-b)	Otasining o‘limidan so‘ng, tug‘ilib-o‘sgan yerida kambag‘al, keksa onasidan boshqa hech kimi qolmagan edi.	*Kimsesi* kelimesi Özbek Türkçesine de aynı şekilde çevrilmiş ancak böyle kullanılmamaktadır. Onun yerine *hech kim* kelimesinin kullanılması daha doğru olacaktır.
…güler yüzle ayrı ayrı cevap veriyordu. (s.14)	… kulganicha ayri-ayri javoblar berardi. (13-b)	… kulganicha alohida-alohida javob berar edi.	*Ayrı-ayrı* kelimesi Özbek Türkçesinde de aynı şekilde yazılmış. Ancak bu şekilde kullanılmadığından dolayı *alohida-alohida* olarak kullanmak doğru çeviri olacaktır.
…rutubetli taş hücreler… (s.15)	…rutubatli tosh hujralar…(15-b)	… zax bosgan tosh hujralar…	*Rutubet* kelimesi Özbek Türkçesinde de aynı şekilde yazılmış. Ancak okur kelimeyi bu şekilde okuduğunda cümleyi anlayamaz. Bu yüzden onun yerine *zax bosgan* kelimesinin

			kullanılması daha doğru olacaktır.
Eski şeref ve şöhretinden kendilerine de bir pay çıkarmak için onu kendi medreselerine müderris yapmışlardı. (s.16)	Eski sharaf va shuhratidan o‘zlariga ham bir foyda chiqarmoq uchun uni o‘z madrasalariga mudarris etib tayinlagandilar. (17-b)	Eski obro‘-e’tiboridan o‘zlariga ham bir foyda chiqarish uchun uni o‘z madrasalariga mudarris qilib tayinlagandilar.	*Şeref ve şöhret* Özbek Türkçesinde aynı şekilde *sharaf va shuhrat* olarak yazılmış. Ancak Özbek Türkçesinde böyle bir şekilde kullanılmamaktadır. Bu anlamı ifade eden *obro‘-e’tibor* kullanılması hem anlam hem çeviri açısından doğru olacaktır.
Ve bu uçurumda sürüklenip gidenlerin başında Şahin gelirdi. (s.17)	Va bu uchirimda mahliyo bo‘lib ketayotganlarning oldida Shohin kelar edi. (17-b)	Va bu cho‘qqida sarson bo‘lib ketayotganlarning oldida Shohin kelar edi.	*Uçurum* kelimesi Özbek Türkçesine çevrilirken aynı şekilde yazılmış. Kelimenin çevirisi *cho‘qqi* olarak verilmesi gerekiyordu.
İşte Şahini ilkönce bir türlü alışamadığı medresesine yavaş yavaş bağlayan bu, kendi rüyasını başkasına da	O‘z tushini boshqalarga xassoslik bilan aytib beruvchi mana shu ajoyib chol Shohinning birinchi galda madrasaga kishi	O‘z tushini boshqasiga ham ko‘rsata olish qobiliyatiga ega bo‘lgan bu chol Shohinni hech ham ko‘nika olmagan madrasasiga asta-	Asıl metindeki anlam çeviride değişmiş. *Başkasına da göstermek hassasına sahip* Özbek Türkçesinde de aynı şekilde *boshqalarga*

göstermek hassasına sahip garip ihtiyar olmuştu. (s.17)	bilmas ravishda bog‘lanib qolishiga sabab bo‘lgandi. (18-b)	sekin bog‘lanib qolishidagi birinchi sabablaridan biri edi.	*xassoslik bilan aytib beruvchi* olarak yazılmış. Ancak verilen çeviri Özbek Türkçesinde anlaşılır olmayan bir cümle olmuş. Anlamı değiştirmemek ve okura anlaşılır şekilde doğru yapmak için *boshqasiga ham ko‘rsata olish qobiliyatiga ega* olarak çevrilmesi daha doğru olacaktır.
Yalnız şu farkla ki orada alışveriş para ile değil… (s.20)	Faqat farqi shuki, u yerda olish-berish pul orqali bo‘lmaydi… (21-b)	Faqat farqi shuki, u yerda savdolashish pul orqali bo‘lmaydi…	*Alışveriş* kelimesi *olish-berish* olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle bir ifade yoktur. Onun yerine *savdolashish* kullanılması doğru olacaktır.
O akşam, tamamiyle kendi hallerine bırakılan çömezler,	U oqshom, tamomila o‘z hollariga tashlab qo‘yilgan cho‘mizlar	U kecha, tamoman o‘z hollariga tashlab qo‘yilgan shogirdlar palovdan keyin bir	*Çömezler* kelimesi Özbek Türkçesinde de aynı şekilde *cho‘mizlar* olarak yazılmış. Böyle bir

pilavdan sonra, bir de eğlenti tertip etmişlerdi. (s.20)	palovdan keyin bir o‘yin-kulgi tashkil qilgandilar. (21-b)	o‘yin-kulgu tashkil qilishgandi.	kelime olmadığından dolayı *shogirdlar* kullanılması doğru olacaktır.
O, bunları hemen tamamiyle anasına gönderir, kendine ancak pek sıkı zamanlar ve kara günler için az bir para alıkoyardı. (s.26)	U bu narsalarning hammasini onasiga jo‘natardi, o‘ziga faqat qattiq zamonlar va qora kunlar uchun ozgina pul olib qolardi, xolos. (28-b)	U bu narsalarning hammasini onasiga yuborardi, o‘ziga faqat qiyinchilik paytlar va qora kunlar uchun ozgina pul olib qolardi, xolos.	*Pek sıkı zamanlar* çeviride kelime kelimesine *qattiq zamonlar* olarak çevrilmiş. Böyle bir ifade kullanılmadığından ve yanlış olduğundan dolayı *qiyinchilik paytlar* kullanılması doğru olacaktır.
Hatta bir ramazan, cer için kendi memleketine gitti, kasabasına uğradı. (s.36)	Hatto bir ramazon oyida zakot yig‘ish uchun o‘z yurtiga ketdi, qasabasida mashg‘ul bo‘ldi. (40-b)	Hatto bir ramazon oyida zakot yig‘ish uchun o‘z yurtiga ketdi, shaharchasida mashg‘ul bo‘ldi.	*Kasaba* kelimesi çeviride de aynı şekilde ses değişimi yapılarak *qasaba* olarak yazılmış. Ancak Özbek Türkçesinde bu ifade kullanılmadığından ve okura anlaşılır olmadığından dolayı onun yerine *shaharcha* kullanılması doğru olacaktır.

Artık kasabasının güneşini eskisi gibi parlak, topraklarını eskisi kadar taze görmüyordu. (s.37)	Ortiq qasabasining quyoshini qadimgiday porloq, tuproqlarini qadimgiday toza ko‘rmas edi. (40-b)	Ortiq shaharchasining quyoshini oldingdek porloq, tuproqlarini toza ko‘rmayotgan edi.	*Kasaba* kelimesi çeviride de aynı şekilde ses değişimi yapılarak *qasaba* olarak yazılmış. Ancak Özbek Türkçesinde bu ifade kullanılmadığından ve okura anlaşılır olmadığından dolayı onun yerine *shaharcha* kullanılması doğru olacaktır.
Evet, zavallı memleket, asırlardan beri yeşil bir gece içinde yaşıyordu. (s.37)	Ha, zavolli mamlakat, asrlardan beri yashil bir kecha qo‘ynida yashardi. (41-b)	Ha, bechora mamlakat, asrlardan beri yashil bir kecha qo‘ynida yashardi.	*Zavallı* kelimesi Özbek Türkçesinde de aynı şekilde *zavolli* olarak gösterilmiş. Bu kelime kullanılmadığından ve dolayısıyla anlaşılır olmadığından onun yerine *bechora* kullanılması daha doğru olacaktır.
Şimdiye kadar ömrü hep yalnızlık ve yoksulluk içinde	Shu kunga qadar butun umri yolg‘izlik va yo‘qsullik ichida	Shu kungacha butun umri yolg‘izlik va yo‘qchilik ichida o‘tgani uchun	*Yoksulluk* kelimesi Özbek Türkçesine de aynı şekilde *yo‘qsullik* olarak

geçmiş olduğu için Darülmuallimine pek kolay alıştı. (s.39)	o‘tgani uchun Dorulmuallimiga darrov ko‘nikib ketdi. (44-b)	madrasaga (maktabga, diniy maktabga) oson ko‘nikib ketdi.	çevrilmiş. Böyle kelime kullanılmadığından ve okura anlaşılır olmadığından dolayı onun yerine *yo‘qchilik* kullanılması doğru olacaktır.
Tabii ziyafete geliyorsunuz, değil mi? (s.46)	Tabiiy, ziyofatga kelasiz, shunday emasmi? (51-b)	Albatta ziyofatga kelasiz, shundaymi?	*Tabii* kelimesi Özbek Türkçesinde de aynı şekilde *tabiiy* (doğal) olarak gösterilmiş. Ancak böyle kullanım yanlış olduğundan dolayı onun yerine *albatta* kullanılması anlam açısından daha doğru olacaktır.
Şayan-ı hayret bir zeka azizim… (s. 50)	Shoyoni hayrat bir zako, azizim… (56-b)	Hayratlanishga arziydigan zehn, azizim…	*Zeka* kelimesi de aynı şekilde *zako* olarak çevrilmiş. Böyle bir kelime kullanılmadığından dolayı onun yerine *zehn* kullanılması doğru olacaktır.
Tahsili pek yüksek değil ama dehşetli	Ma’lumoti u qadar yuksak bo‘lmasa-da,	Ma’lumoti oliy bo‘lmasa-da, juda	*Zeki* kelimesi *zakki* olarak ses değişimi yapılarak yazılmış.

zeki ve ateşin bir vatanperver. (s.50)	ammo dahshatli zakki va otashin bir vatanparvar. (56-b)	aqlli va o‘ta vatanparvar.	Çeviri yanlıştır ve kelime yerine *aqlli* kullanılması doğrudur.
Bir kere ona müracaat etseniz. Fakat işittiğime göre bu defaki intihap için namzetliğini koyuyormuş. (s.169)	Bir karra unga murojaat etib ko‘rsangiz. Ammo eshitishimga ko‘ra bu safargi saylovda u o‘z nomzodini qo‘yayotgan emish. (189-b)	Bir marta unga murojaat qilib ko‘rsangiz. Ammo eshitishimga ko‘ra bu safargi saylovda u o‘z nomzodini qo‘yayotgan emish.	*Bir kere* çeviri yapıldığında *bir karra* olarak yanlış aktarılmış. Özbek Türkçesinde böyle kullanılmadığından ve okura anlaşılır olmadığından dolayı *bir marta* olarak çevirmek doğru olacaktır.
Bunlardan yüzde sekseninin şer’iye veya adliye mahkemelerinde davası, işi vardır. (s.170)	Bulardan yuzda saksonining shar’iy va yo adliya idoralarida da’vosi, ishi bordir. (190-b)	Bulardan sakson fozining shar’iy yoki adliya idoralaarida da’vosi, ishi bordir.	*Yüzde seksen* hedef dile aktarılırken aynı şekilde *yuzda sakson* olarak verilmiş. Ancak Özbek Türkçesinde böyle bir kullanım yoktur ve bu yüzden doğru karşılık olarak *sakson foiz* kullanılması gerekmektedir.
-Müvekkillerine hiyanet mi ederler? (s.170)	-O‘z muvakkillariga xiyonat qilisharmidi,	-O‘z mijozlariga xiyonat qilisharmidi, deysiz-da?!	*Müvekil* kelimesi aktarılırken *muvakil* olarak aynı şekilde aktarılmış. Özbek Türkçesinde böyle

	deysiz-da?! (190-b)		kelime olmadığından, doğru karşılık olarak *mijoz* kullanılması gerekmektedir.
Bunlardan yüzde sekseninin şer'iye veya adliye mahkemelerinde davası, işi vardır. (s.170)	Bulardan yuzda saksonining shar'iy va yo adliya idoralarida da'vosi, ishi bordir. (190-b)	Bulardan sakson fozining shar'iy yoki adliya idoralaarida da'vosi, ishi bordir.	*Veya* Özbek Türkçesine de aynı şekilde *va yo* olarak çevrilmiş. Böyle bir kullanım kullanılmadığı ve okura anlaşılır olmadığından dolayı *yoki* kullanılması doğru olacaktır.
Her halde bizim için fedakarca çarpışacağı muhakkak… (s.171)	Har holda biz uchun fidokorona mehnat qilishi muhaqqaq… (191-b)	Har holda biz uchun fidokorona mehnat qilishi tayin…	*Muhakkak* – muhaqqaq olarak yanlış verilmiş. Arapça bilmeyen okurların anlaması zor cümle olmuş. *...ishi tayin* olarak aktarılması doğru olacaktır.
Genç avukat da Şahin Efendi gibi nikbindi… (s.172)	Yosh advokat ham Shohin afandi kabi nikbin edi… (192-b)	Yosh advokat ham Shohin afandi kabi ijobiy fikrlaydigan edi…	*Nikbin* Özbek Türkçesinde de *nikbin* olarak kullanılmış. Böyle kelime olmadığından dolayı kelimenin doğru karşılığı olarak

			ijobiy fikrlaydigan kullanılması gerekmektedir.
İhsan, birdenbire azimkar bir tavırla ayağa kalktı… (s.173)	Ehson, birdan azimkorlik bilan oyoqqa qalqdi… (193-b)	Ehson, to‘satdan azimkorlik bilan o‘rnidan turdi…	*Birdenbire* çevrilirken *birdan* olarak yanlış kullanılmış. Özbek Türkçesinde böyle kelime kullanılmadığından dolayı doğru çeviri *to‘satdan* kullanılması doğru olacaktır.
-Mel’unlar, çobanı kandırdılar. Bize fena bir oyun oynadılar… (s.173)	-Mal’unlar, cho‘ponni ko‘ndirishibdi. Bizga yomon bir o‘yin ko‘rsatdilar… (193-b)	-La’natilar, cho‘ponni aldashibdi. Bizga yomon bir o‘yin ko‘rsatishibdi…	*Mel’un* kelimesi hedef dile aynı şekilde *mal’un* olarak aktarılmış. Okura anlaşılır olmadığından ve Arapça bilmeyenlerin anlayamayacağından dolayı *la’natilar* kelimesinin kullanılması doğru olmaktadır.
İhsan, birdenbire azimkar bir tavırla ayağa kalktı… (s.173)	Ehson, birdan azimkorlik bilan oyoqqa qalqdi… (193-b)	Ehson, to‘satdan viqor bilan o‘rnidan turdi…	*Azimkar* aynı şekilde *azimkor* olarak yanlış aktarılmış. *Viqor* kelimesi daha

			doğru ve uygun çeviri olacaktır.
Fakat ertesi sabah kasabanın her köşesinde, her ağızdan şöyle bir rivayet işitildi. (s.178)	Ammo tong otishi bilanoq qasabaning har go‘shasida, har kimning og‘zidan shunday bir mishmishni eshitish mumkin edi. (199-b)	Ammo tong otishi bilanoq shaharchaning har burchagida, har kimning og‘zidan shunday bir mishmishni eshitish mumkin edi.	*Kasaba* kelimesi aynı şekilde ses değişimi yapılarak *qasaba* olarak yanlış aktarılmış. Özbek Türkçesinde böyle kelime olmadığından *shaharcha* olarak çevirmek doğru olacaktır.
…o gece ne yaptığını bilmeyecek derecede sarhoş bulunması hafifletici sebeplerden… (s.178)	…u kecha nima qilganini bilmas darajada sarxush bo‘lganligi sababli… (199-b)	…u kecha nima qilganini bilmas darajada mast bo‘lganligi sababli…	*Sarhoş* kelimesi *sarxush* olarak aktarılmış. Ancak Özbek Türkçesinde böyle kelime kullanılmamaktadır. Bu yüzden *mast* olarak çevrilmesi gerekmektedir.
Ben, kendimi Sarıovaya nezrettim, Ya gazi, ya şehit, diye gülüyordu. (s.179)	Men o‘zimni Sariovaga nazr etdim, Yo g‘oziy, yo shahid,- deya kuldi. (200-b)	Men o‘zimni Sariovaga bag‘ishladim, Yo g‘oziy, yo shahid, - deya kuldi.	*Nezretmek – nazr etmoq* olarak aynı şekilde aktarılmış. Böyle kelime Özbek Türkçesinde kullanılmadığından *bag‘ishlamoq* (nezretmek, adamak)

			kullanılması doğru olacaktır.
Aksülamelin şiddeti bana şunu ispat etti ki boş atıp dolu tutmuşuz. (s.179)	Aksilharakatning shiddati menga shuni isbot etdiki, biz bu toshni bekorga otmabmiz. (200-b)	Teskari harakatning shiddati menga shuni isbot etdiki, biz bu toshni bekorga otmabmiz.	*Aksülamel – aksilharakat* olarak aynı şekilde aktarılmış. Özbek Türkçesinde böyle kullanım olmadığı ve bu yüzden okur anlayamayacağı için *teskari harakat* kullanılması daha doğru olacaktır.
-Bu, bana güzel, fakat fazla şairane bir hulya gibi görünüyor İhsan Bey… (s.180)	-Bu menga go‘zal, ammo haddan tashqari shoirona bir xulyoday ko‘rinayotir, Ehson bey… (200-b)	-Bu menga ajoyib, ammo haddan tashqari shoirona bir tushdek (xayoldek) ko‘rinayotir, Ehson bey…	*Hulya gibi- xulyodek* olarak Özbek Türkçesinde olmayan kelimeyle ifade edilmiş. Onun yerine *tushdek* ya da *xayoldek* kelimeleri uygun ve doğru olmaktadır.
Fakat muhakkak değil. (s.180)	Ammo bu – muhaqqaq emas. (200-b)	Ammo bu – aniq emas.	*Muhakkak – muhaqqaq* olarak çevrilmiş. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı olarak *aniq* kullanılması gerekmektedir.
Bu nazik günlerde	Bu nozik kunlarda munosabatsiz bir	Bu nozik kunlarda o‘rinsiz bir ish qilib	*Münasebetsiz* kelimesi

münasebetsiz bir şey yaparak partileri kızdırmaktan korktuğu için günün dedikodularına karışmaktan çekiniyor… (s.180)	ish qilib qo‘yib, partiyalarning o‘rtasida janjal chiqib ketishidan qo‘rqqani uchun bo‘layotgan shov-shuvlarga aralashishdan o‘zini tiyib… (201-b)	qo‘yib, partiyalarning o‘rtasida janjal chiqib ketishidan qo‘rqqani uchun bo‘layotgan shov-shuvlarga aralashishdan o‘zini tiyib…	*munosabatsiz* olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle kullanım olmadığından doğru karşılık olarak *o‘rinsiz* kullanılması çeviriyi doğru kılmaktadır.
Hırsızlık yangından evvel mi oldu, yoksa sonra mı? (s.182)	O‘g‘rilik yong‘indan avval bo‘lganmi, yo‘qsa keyinmi? (203-b)	O‘g‘rilik yong‘indan avval bo‘lganmi, yoki keyinmi?	*Yoksa* aynı şekilde ses değişimi yapılarak *yo‘qsa* olarak yanlış aktarılmış. Böyle kelime kullanılmadığından ve okura anlaşılır olmadığından *yoki* sözcüğünün kullanılması doğru olmaktadır.
Kasabadaki kuvvetlerde hemen hemen bir tevazün hasıl olmuştu. (s.185)	Qasabadagi kuchlar bamisoli tenglashib qolganday tuyulardi. (206-b)	Shaharchadagi kuchlar bamisoli tenglashib qolganday tuyulardi.	*Kasaba* sözcüğü Özbek Türkçesinde olmamasına rağmen aynı şekilde *qasaba* olarak yanlış çevrilmiş. Kelime *shaharcha* olarak çevrilmesi gerekmektedir.

Bu yolculuk onu korkutmuyordu. (s.189)	Bunday yo‘lchilik uni qo‘rqitmas edi. (210-b)	Bundan yo‘lovchilik uni qo‘rqitmas edi.	*Yolculuk – yo‘lchilik* olarak aynı şekilde ses değişimi yapılarak yanlış aktarılmış. Kelime yerine *yo‘lovchilik* (yolculuk) kullanılması gerekmektedir.
Bir aralık kırk, elli adım ilerisinde yoldan bir araba geçiyordu. (s.189)	Bu orada undan qirq-ellik odim narida bir arava taraqlagancha o‘tib qoldi. (211-b)	Bu orada undan qirq-ellik qadam narida bir mashina taraqlagancha o‘tib qoldi.	*Adım* sözcüğü *odim* olarak yanlış çevrilmiş. Kelime *qadam* olarak çevrilmesi lazımdı.
Şahin Efendi, mektepteki vazifesinin de huduttaki vazifesi kadar ehemmiyetli olduğunu ona her defasında ayrı delillerle göstermiş… (s.192)	Shohin afandi maktabdagi vazifasining ham, chegaradagi vazifasichalik juda ahamiyatli ekanligini unga necha bor ayri-ayri dalillar bilan isbotlab… (214-b)	Shohin afandi maktabdagi vazifasining ham, chegaradagi vazifasichalik juda ahamiyatli ekanligini unga necha bor alohida-alohida dalillar bilan isbotlab…	*Ayrı-ayrı* Özbek Türkçesinde de *ayri-ayri* olarak yanlış kullanılmış. Böyle kelime olmadığından *alohida-alohida* olarak çevrilmesi doğru ve okura daha anlaşılır olacaktır.
Bununla beraber Şahin Efendinin bu kadar temiz bir ateşle yanan bir insanı yolundan	Nega deganda, Shohin afandining bu qadar pok, bir otash bilan yongan insonni yo‘lidan	Nega deganda, Shohin afandining bunchalik pok, bir otash bilan yongan insonni yo‘lidan qaytarish uchun bir	*Bu kadar – bu qadar* olarak aynı şekilde sadece ses değişimi yapılarak çevrilmiş. Onun yerine bunchalik

çevirmek için bir şey söylemeğe zaten dili varacak mıydı? Bu da ayrı bir meseleydi. (s.192)	qaytarmoq uchun bir narsa deyishga, zotan tili gapga kelarmidi? Bu ham bir ayri masala. (214-b)	narsa deyishga tili gapga kelarmidi? Bu ham alohida bir masala.	kullanılması doğru aktarım olacaktır.
Bu sabah beraber olsalardı acaba yine onu teskin edebilir miydi? (s.192)	Balki, bu saboh u bilan birga bo‘lganlarida, uni tinchlantirish qo‘lidan kelarmidi? (214-b)	Balki, bu tong u bilan birga bo‘lganlarida, uni tinchlantirish qo‘lidan kelarmidi?	*Sabah* kelimesi aynı şekilde *saboh* olarak çevrilmiş. Sözcüğün Özbek Türkçesindeki karşılığı *tong* kelimesidir.
Zaten bütün gecelerini büyük bir mezarlık hüzün ve karanlığı içinde geçiren bu eski müslüman kasabası bir kat daha korkunç ve zifiri karanlıktı. (s.195)	Zotan butun kechalarini kishiga g‘amginlik keltiruvchi kattakon bir qabriston qorong‘iligi ichida o‘tkazadigan bu eski musulmon qasabasi yanada qo‘rqinchli qorong‘ilikda edi. (217-b)	Zotan butun kechalarini kishiga g‘amginlik keltiruvchi kattakon bir qabriston qorong‘iligi ichida o‘tkazadigan bu eski musulmon shaharchasi yanada qo‘rqinchli qorong‘ilikda edi.	*Kasaba* sözcüğü Özbek Türkçesinde olmamasına rağmen aynı şekilde *qasaba* olarak yanlış çevrilmiş. Kelime *shaharcha* olarak çevrilmesi gerekmektedir.
Bir aralık uyku ile uyanıklık arasında bir	Axiyri bir vaqt – uyqu bilan uyg‘oqlik orasida	Axiyri bir vaqt – uyqu bilan uyg‘oqlik orasida bir g‘arib	*Dalgınlık – tolg‘inlik* olarak sadece ses değişimi

garip dalgınlığa düştü. (s.196)	bir g‘arib tolg‘inlikka tushdi. (217-b)	xayolparastlikka tushdi.	yapılarak aktarılmış. Ancak Özbek Türkçesinde bu kelimenin karşılığı – *xayolparast* sözcüğüdür.
…kol demirleriyle, desteklerle kapanmış kapıları ardında sabahı bekledikleri muhakkaktı. (s.200)	…mahkam tambalangan eshiklarning orqasida tongni kutib o‘tirishlari muhaqqaqdir. (222-b)	…mahkam tambalangan eshiklarning orqasida tongni kutib o‘tirishlari aniq.	*Muhakkak* – *muhaqqaq* olarak çevrilmiş. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı olarak *aniq* kullanılması gerekmektedir.
Şahin Efendi, dünkü hengame esnasında onu ne görmüş, ne de kimseden ona dair bir haber almıştı. (s.205)	Shohin afandi tungi hangoma paytida uni na ko‘rgan, na-da birovdan unga doir biron xabar olgan edi. (227-b)	Shohin afandi tungi hodisa paytida uni na ko‘rgan, na-da birovdan unga doir biron xabar olgan edi.	*Hengâme* Özbek Türkçesine çevrilirken aynı şekilde *hangoma* olarak kullanılmış. Fakat bu kelime *komik olay* anlamındadır. Bu yüzden *hodisa* sözcüğünün kullanılması çeviriyi doğru kılmaktadır.
…eski hükümetin cevir ve tazyiklerinden esasen gayrimemnun	…eski hukumatning jabr va tazyiqlaridan g‘ayri-mamnun bo‘lgan barcha	…eski hukumatning jabr va tazyiqlaridan mamnun bo‘lmagan barcha ulamolar nomidan…	*Gayrimemnun* – *g‘ayri-mamnun* olarak yanlış aktarılmış. Onun yerine *mamnun*

olan ulema namına… (s.207)	ulamolar nomidan… (230-b)		*bo‘lmagan* kullanılması doğru olacaktır.
Bu, benim prensibime gayet uygun bir şey… (s.208)	Bu mening prinsipimga g‘oyat uyg‘un bir narsa… (230-b)	Bu mening qoidalarimga juda mos narsa…	*Gayet uygun* sadece ses değişimi yapılarak *g‘oyat uyg‘un* kelimesiyle aktarılmış. Çeviride *juda mos* kullanılması doğru olacaktır.
Emin ol Necip, bu da bir fedakarlık.. diye kendini müdafaa ediyordu. (s.210)	Amin bo‘l, Najib, bu ham bir fidokorlikdir,- deya o‘zini mudofaa etar edi. (233-b)	Amin bo‘l, Najib, bu ham bir fidokorlikdir,- deya o‘zini himoya qilar edi.	*Müdafaa* aynı şekilde *mudofaa* olarak çevrilmiştir. Kelimenin Özbek Türkçesindeki karşılığı olarak *himoya* kullanılması daha doğru olacaktır.
Ortalık çok karışıktı, sonra, esir ve siyasi mahkum vaziyetindeydi. (s.219)	O‘rtaliq hali loyqa edi, keyin u, asir va siyosiy mahkum holatida edi. (243-b)	Holat (atrof-muhit) hali loyqa edi, keyin u, asir va siyosiy mahkum holatida edi.	*Ortalık – o‘rtaliq* olarak yanlış çevrilmiş. Özbek Türkçesinde böyle kelime yoktur. Bu yüzden onun yerine *holat* veya *atrof-muhit* kullanılması gerekmektedir.

3.11. Kaynak Metinden Hedef Dile Aktarılırken Edebi İfadeyi Koruyan Başarılı Çeviriler

Türkiye Türkçesiyle Yazılan Metin	Çeviri Metin	Yorum
Bu balık teşbihini kendi de beğenmişti. (s.5)	Bu chiroyli o‘xshatish uning o‘ziga ham ma’qul tushdi chog‘i… (3-b)	Cümle Özbek Türkçesine güzel bir şekilde çevrilmiş. Burada cümlenin çeviri olduğu okur tarafından anlaşılmıyor. Buradaki normal cümle Özbek Türkçesine çevrilirken tam Özbek edebi dilinin kelime zenginliğini göstererek çevrilmiş.
Sakallı genç, artık güldüğünü saklamağa lüzum görmüyor, gözlüğünün arkasında silik ve mütevazı şahsından umulmayacak kadar parlak ve zeki gözlerle bakıyordu. (s.9)	Soqolli yigit ortiq kulgisini yashirib o‘tirmadi. Ko‘zoynagining orqasidan uning porloq va aqlli ko‘zlari qarab turardi. Shunday beozor, shunday ko‘rimsiz bir shaxsdan bunchalik quvnoq va ochiq nazarni kutish mumkin emasdi. (8-b)	Çevirideki son cümle asıl metinde olmamasına rağmen yukarıdaki cümleyi daha da anlaşılır kılmak için eklenmiş.
Nedim hoca, cüppeden ferace, sarıktan yaşmak yaparak kadın kiyafetine giriyor, öteki de kocası oluyordu. (s.20)	Nodim domla juppadan paranji, salladan chachvon yasadi-da, xotin kishi qiyofasiga kirdi, boshqasi esa eri bo‘ldi. (21-b)	
…yüreğinde çarpıntılarla yedi kat göklere yükselen,	…yuragida hayqiriqlar bilan osmoni falakning	Buradaki cümle Özbek Türkçesine çevrilirken

fakat aynı ağızla küfretmeğe… (s.21)	yettinchi qavatiga yuksaladigan, lekin yana shu ovozi bilan so‘kina-so‘kina g‘ovg‘a… (22-b)	tam Özbek edebi dilinin kelime zenginliğini göstererek çevrilmiş.[42]
Kadın milleti bu… Eksik etek. Ne kabahat etti ki babam, terbiyesini verdi. (s.23)	Xotin millati bu… Sochi uzun, aqli kalta. Biror aybli ish qilgandirki, otam adabini bergandir. (24-b)	*Eksik etek – Sochi uzun aqli kalta*. Burada doğrudan çeviri yapılmamış. İfadeyi tamamen karşılayan deyim kullanılmış.
Genç muallim, titreyerek başını kaldırdı. (s.24)	Yosh muallim seskanib boshini ko‘tardi. (26-b)	*Titreyerek – titrab* olarak çevrilebilirdi. Onun yerine *seskanib* kullanılması daha doğru ve güzel olmuştur.
Onlar da softalar gibi amansız bir ekmek kavgasına tutuşuyorlar, durmadan birbirlerini yiyorlardı. (s.27)	Ular ham softalar kabi ovqat borasida bir-birlari bilan omonsiz ravishda urishishar, bir-birini yeb qo‘ygudek bo‘lishardi. (29-b)	
Şahin hoca, üç aylar gelince omuzlarında heybeleriyle Anadolu yollarına dökülen cer hocalarını kimi beyaz, kimi yeşil başlı sürü sürü baykuşlara benzetiyordu. (s.37)	Shohin domla rajab, sha’bon, ramazon oylarida yelkalariga xurjunlarini osib olib, Onato‘li yo‘llarida sochilib yurgan zakotchi xo‘jalarni biri oq, biri yashil boshli gala-gala boyqushlarga o‘xshatardi. (41-b)	Okura daha anlaşılır olması için *Üç aylar* hangi aylar olduğu çeviride gösterilmiş. Sadece *üç ay* olarak gösterilseydi her yaştaki her okur aynı şekilde anlaması mümkün değildi.

[42] Örnek: *gök – osmon*. Çeviride: *osmoni falak*.

…herkese anlıyacağı ve hoşlanacağı dille söz söylüyordu. (s.57)	…har kimsaga sodda tilda gapirishga, iloji boricha uning ko‘nglida yaxshi taassurot qoldirishga harakat qilardi. (63-b)	
Onu sokağa atarlarsa evdeki çoluk çocuğunun haline köpekler gülerdi. (s.74)	Bordi-yu, uni ishdan chetlatilsa, bola-chaqalarining holiga mushuklar yig‘lar edi. (83-b)	*Sokağa atarlarsa* - *ko‘chaga haydashsa* yerine *ishdan chetlatilsa* olarak hedef dile güzel bir şekilde aktarılmıştır.
…sualini soracak kadar mülahazalı bir nesil yetiştirirsek yine kardayız. (s.76)	…savolini so‘raydigan darajada mulohazali bir avlod yetishtirsak, shuning o‘zi ham katta gap bo‘ladi. (85-b)	
Ah, buna dair bir ip ucu elde edebilmiş olsaydık… (s.172)	Eh, bunga doir bir kalavaning uchi qo‘lga kirgan bo‘lganda… (192-b)	
Kanunun inceliklerine bizim aklımız ermez. (s.174)	Qonunning ikir-chikirlarini bizning aqlimiz ololmaydi. (194-b)	
Tenha bir yere gidelim. (s.181)	Xoliroq bir yerga boraylik. (202-b)	
Gelelim Antikacı Alber Efendiye… (s.182)	Endi antiqachi Alber afandidan eshiting… (203-b)	
-Amma ben boş mu duracağım? dedi. (s.192)	-Ammo men nima, qo‘l qovushtirib turarmidim?- dedi u.	
Fakat kalabalığın içinde sekiz, on coşkun vardı ki “Biz daha evvel	Ammo olomonning ichida sakkiz-o‘n hovliqma ham bor ediki, “Biz ulardan	

Yenimahalleye hücum edelim. Toplanmalarına vakit bırakmıyalım…" diye bağırışıyorlardı.	avval Yangi mahallaga hujum qilamiz. To‘planishlariga vaqt qoldirmaymiz…" deya baqirishardi.	
Sokaklarda inanılmaz bir sükunet ve sessizlik vardı. (s.201)	Ko‘chalardagi sukunat va jimjitlikka odamning ishongisi kelmasdi. (223-b)	
…oldukça yüksek ve ehemmiyetli görünen bugünkü mevkiine rağmen eski laübali ve biraz yılışkan tavriyle onun ellerini bırakmıyor… (s.204)	…yuksak va ahamiyatli ko‘ringan bugungi mavqeyiga ko‘ra, o‘zining eskicha xushomadgo‘yligini qilib, beparvo ohangda, uning qo‘lini qo‘yib yubormay… (226-b)	
İş böyle olunca Yunanlılar ergeç bir gün buradan tası, tarağı toplıyacaklar… (s.206)	Ish shunday bo‘lgach, yunonlilar ertami-kechmi bir kun bu yerdan tuyoqlarini shiqillatib qolajaklar… (228-b)	

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk edebiyatının etkili ve çok okunan bir yazarı olan Reşat Nuri Güntekin'in *Yeşil Gece adlı* romanının Türkçe aslından 1977 yılında *Yashil kecha* adıyla Özbekçeye yapılan çevirisi incelenmiş, bu çeviri ile romanın Türkçe aslı arasında karşılaştırma yapılmıştır. Çalışma amacı yönünde, yukarıda adı geçen Özbekçeye çevrilmiş romana hem iki dile hem de bu dillerin kültürlerini göz önünde bulundurarak yaklaşılmıştır.

Roman çevirisi, farklı kültürlerin birbirine yakınlaşmasını sağlar ve edebi bir zenginlik yaratır. Çeviri, bir eserin yalnızca dilini değil, aynı zamanda yazarın niyetini ve kültürel bağlamını da aktarmayı gerektirir. Bu süreçte, okuyucular yeni bakış açıları kazanır ve farklı yaşam deneyimlerini keşfeder. Çeviriler, klasik eserlerin yanı sıra çağdaş romanları da evrensel bir kitleye ulaştırarak, toplumsal ve bireysel temaları derinlemesine inceleme fırsatı sunar. Bu yüzden roman çevirisi, kültürel diyalog ve anlayış için nihai bir köprü işlevi görür.

İlk olarak, belirli bir romanın orijinal metni ile çeşitli dillerdeki çevirileri arasındaki farklılıklar ve kültürel unsurlar vurgulanması gerekmektedir. Çevirilerin, yerel kültür ve dil yapıları ile etkileşimi, eserlerin algılanış biçiminde önemli değişikliklere yol açabilmektedir. Bu durum, romanın özünün korunması ve yeni bir bağlama uyarlanması arasında bir denge kurma zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

İkinci olarak, yapılan analizler, okuyucu kitlesinin farklılıklarının da çeviri sürecinde etkili olduğunu göstermesi gerekmektedir. Hedef kitleye yönelik yapılan tercihler, eserin orijinal anlamından sapmalara neden olabilir. Bu bağlamda, çevirilerin rolü, sadece dilsel bir aktarım sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel bir köprü kurmak olarak da değerlendirilebilir.

Roman çevirisi, sadece bir dilin başka bir dile aktarılması değil, aynı zamanda iki kültür arasında bir diyalog oluşturma sürecidir. Çevirilerin kalitesi, eserin özünün ne kadar korunabildiği ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, çevirmenlerin kültürel farkındalığı ve dilsel becerileri, başarılı bir çeviri için kritik öneme sahiptir. Gelecek çalışmaların, roman çevirilerindeki bu dinamik ilişkileri daha derinlemesine incelemesi, alana önemli katkılarda bulunabilir.

Eldeki çalışma, giriş ve sonuç dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, çeviri hakkında bilgi, Türkçeden Özbekçeye ve Özbekçeden Türkçeye yapılan çevirileri içermektedir. Özbek kültüründe Türk edebiyatı, özellikle Özbekçe ve Türkçe arasındaki çeviri, Türk dili ve Özbek dili arasındaki benzerlikleri ve Türkçeden Özbekçeye çevrildiği tespit edilebilen eserleri ele almaktadır. Çevirmenin Türkçe ve Özbekçe arasında çeviri yaparken karşılaşılan sorunları ve başarısını da kapsamaktadır. İkinci bölüm, Reşat Nuri Güntekin ve *Yeşil Gece* hakkındaki bir çalışmayı içermektedir. Bu bölüm yazarı, edebi kişiliği ve eserlerini tanıtarak başlamaktadır. Daha sonra *Yeşil Gece*'nin konusu, kimliği, olay örgüsü ve romanın kimliğinden bahsedilmektedir. Bölümün sonunda çevirmen hakkında birkaç söz edilmektedir. Üçüncü ve son bölümde ise iki romanın karşılaştırması yapılmış, *Yeşil Gece'nin* Özbekçe çevirisi, kaynak metinle karşılaştırılmıştır. Cümle cümle karşılaştırma yaparak oluşturulan bu bölüm araştırmanın en önemli kısmıdır. Bu bölüm on bir başlığa bölünmektedir.

Genel olarak *Yeşil Gece* romanın içeriğinde ve bu romanın taşıdığı mesajlar ve çevirisi arasında büyük bir farklılık yoktur. Çevirmen mümkün olduğu kadar metnin asıl anlamını korumaya çalışmıştır. Ancak yazarın istediği bazı noktalar ihmal edilmiştir. Bu ihmal edilen noktalar da romanın anlamında bir bozulmaya yol açmıştır.

Çeviri sayesinde Reşat Nuri Güntekin'in yaptığı sosyal eleştiri, Özbek kültürüne de yansıtılmıştır. Roman, bir yenilikçi öğretmenin mücadelesini, diğer taraftan Sarıova adıyla geçen kasabayı ve aslında Yunan istilası ve ondan önceki dönemi, o yıllardaki Yenilikçi hareketlerini anlatmaktadır.

Okuyucu öğretmen mücadelesini ne kadar merak etse de bununla birlikte cumhuriyet ve İslam olarak ikiye ayrılan insan düşüncelerini de hissetmektedir.

Çeviri metinde olay örgüsü bakımından bir değişim olmamıştır. Romanda zaman, mekân ve şahıs kadrosu açısından da yazım hatası olduğuna inandığımız hatalar dışında bir değişiklik olmamıştır. Diyaloglar da tekrarlanmış, ama bazı diyaloglar asıl romana tam bağlı kalmadan Özbekçeye aktarılmıştır.

Esas olarak romanın çevirisinde kelime ve cümlelerin yanlış kullanımı ve cümle kuruluşundaki yanlışlıklar tespit edildi. Çevirmen eseri çeviri yaparken asıl metinde neyse onu vermeye çalışarak hedef dilde olmayan ifadelerle de aktarım yapmıştır. Bu

yüzden okura anlaşılır olmayan bir metin ortaya çıkmıştır. Arapça tamlama ve kelimeler aynı şekilde aktarılmış, bazı cümle ve kelimelerin Özbekçe karşılığı olmasına rağmen Rusça karşılığı kullanılmıştır. Bazı fiiller sadece ses değişimi yapılarak olmayan kelimelerle ifade edilmiştir.

Özbekçeden Türkiye Türkçesine veya Türkiye Türkçesinden Özbekçeye çeviri yapmak için öncelikle iki dili oldukça iyi bir şekilde öğrenmek, çalışmaları incelemek, eserleri okumak, dil bilgilerine sahip olmak gerekmektedir. Çeviri yapmak sadece okuduğumuz cümleyi aktarmak değil belki o cümledeki yazarın duygularını da aktarabilmektir.

Sonuç olarak, Türkçeden Özbekçeye çevirinin zor olduğunu vurgulamaktayız. Bunun en önemli sebeplerinden biri bu dillerin kelimeleri çok benzer olmasına rağmen farklı anlamlarda kullanılmasıdır. Okunduğu zaman anlaşılır gibi gelen ancak anlamı farklı olan bu dillerin çevirisi oldukça zorluk çektirmektedir. Bunun üzerine, çevirmenin *Yeşil Gece* romanını Özbek kültürüne aktarmada mümkün olduğunca başarılı olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Başvurulan Kitaplar:

EMİL Birol, *Reşat Nuri Güntekin*, 1.b., Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

GUNTEKIN Rashod Nuri, *Yashil kecha*, 105.b., Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1977.

GÜNTEKİN Reşat Nuri, *Yeşil Gece*, 15.b., İstanbul: İnkilap ve Aka Kitabevleri, 1968.

KABAKLI Ahmet, *Türk Edebiyatı III*, 15.b., İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2020.

ÖNERTOY Olcay, *Reşat Nuri Güntekin*, 24.b., Ankara, Olgaç Basımevi, 1983.

Başvurulan Makaleler:

ÇETİNKAYA Ferhat, "Yeşil Gece Romanının Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeliyle Yorumlanması", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.24, 2020, ss. 51-64.

ÇETİN Mustafa, "Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi Arasında Biçimsel Eş Değerler ve Türkiye Türkçesinin Akraba Topluluklara Öğretimi", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, S.1, 2014, ss. 161-175.

EMİL Birol, "Öğretmenler Romancısı Reşat Nuri Güntekin", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S.2, 1990, ss. 73-83.

KARA Mehmet, "Lehçeler Arası Aktarımlarda Temel Sorunlar", *Turkish Studies*, S.4, 2009, ss. 1056-1082.

KAVCAR Cahit, "Bir Öğretmenin Romanı: Yeşil Gece", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.5, S.1, 1972, ss. 167-187.

NALCIOĞLU Ahmet Uğur, "Edebi Eserlerde Çeviri Sorunları", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.55, 2015, ss. 1-9.

OKUL Rıdvan, "Özbek Türkçesinde 'Dil' Organ Adıyla Oluşturulan Deyimlerin Türkiye Türkçesindeki Muadilleriyle Karşılaştırmalı İncelemesi", *Kocatepe Beşerî Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, Afyon, 2022, ss. 78-94.

SÖNMEZ Aykar, "İnsancıl Yaklaşım Açısından Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.28, 2013, ss. 302-303.

ŞEKER Bahattin, "Yeşil Gece ve Gerçek", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.23, S.1, 2006, ss. 243-256.

TİMURTAŞ F. Kadri, "Türkiye Türkçesinin Ana Hatları", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, C.23, 1979, ss. 175-202.

YAVUZ Esra, "Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Arasındaki Aktarım ve Çeviri Yazı Problemleri", Erzurum, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.61, 2018, ss. 215-253.

YELOK V. Savaş, "Edebi Metin Aktarmaları Bağlamında Türkçeye ve Özbekçeye Yapılan Aktarmalara Bir Bakış", *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara, C.48, S.223, 2019, ss. 323-340.

Başvurulan Tezler:

FATİH M. Kanter, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek*, (Doktora Tezi), Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

HUSSIN Faris M. N., *Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" Adlı Romanının Arapça Çevirisi İle Mukayesesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

KARATAŞ Yasemin, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Halk Aydın Çatışması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Elektronik Kaynaklar:

Fatma Açık-Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi Arasında Aile Bireyleri ve Akrabalık İlişkileri İle İlgili Kelimelerin Eş Değerliği Bakımından Karşılaştırılması

https://nedirnasilneden.com/kitap-cevirisi-nasil-yapilir

Miraziz A’zam. Haqiqatning ko’zlari & Orzu A’zamova. Otam Miraziz A’zam & Miraziz A’zam tug‘ilgan kunga bag‘ishlangan «O‘zbekiston-24» radiokanalining «Bugun» dasturi (30. 03.2024) | Xurshid Davron kutubxonasi

Özbek Türkçesi / Özbekçe – Türk Lehçeleri (turkcenindirilisi.com)

Reşat Nuri Güntekin’in beş öğretmeni (gercekedebiyat.com)

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, (http://www.tdk.gov.tr/).